

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1878. Andra Kammaren. N:o 24.

Onsdagen den 20 Mars.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 13 i denna månad.

§ 2.

Föredrogos, men blefvo ånyo bordlagda:

Konstitutions-Utskottets utlåtanden N:is 7 och 8; samt

Banko-Utskottets memorial N:o 9 och utlåtanden N:is 10 och 11.

§ 3.

Föredrogs Andra Kammarens Andra Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 5 (i samlingen N:o 16) öfver väckt motion om underdånig skrifvelse, dels om sådan ändring i nu gällande förfaringssätt, att embets- och tjänsteman, som har befattning med kronans upp- börd eller förvaltning af statens medel, ej må tillförbindas ersättnings- skyldighet för åtgärd eller underlåtenhet dervid i annat fall, än då den är att hänföra till sådant fel eller försummelse, som, enligt de i 25 kap. strafflagen för embetsmän i allmänhet gällande grunder, bör till sådan skyldighet föranleda; dels om utfärdande af bestämmelser rörande sättet och ordningen för anmärkningsmåls ut- förande mot enskild person, i fråga om för högt uppbyren liquid.

Ang. embets- och tjänstemäns ersättnings- skyldighet till kronan.

I anledning af berörda, utaf Herr *A. Adlercreutz*, väckta motion (N:o 81), hade Utskottet gjort den hemställan,

att Riksdagen ville i så måtto bifalla samma motion, att uti underdånig skrifvelse hos Kongl. Maj:t anhölles om utfärdande af

Ang. embets- och tjänstemäns ersättnings-skyldighet till kronan.

bestämmelser rörande sättet och ordningen för anmärkningsmåls utförande mot enskild person i fråga om för högt uppburen liquid af statsmedel.

(Forts.)

Mot denna hemställan var reservation inom Utskottet afgifven af Herrar *Helander* och *Löwenhielm*, hvilka, i enlighet med motionärens förslag, för sin del tillstyrkt:

»att Riksdagen i underdånig skrifvelse anhåller, det täcktes Kongl. Maj:t genom ändring i instruktionen för Kongl. Kammar-rätten eller eljest, på sätt lämpligast synes, föranstalta *dels* om sådan ändring i nu gällande förfaringsätt, att embets- och tjänsteman, som har befattning med kronans uppbörd eller förvaltningen af statens medel, ej må tillförbindas ersättningsskyldighet för åtgärd eller underlåtenhet dervid i annat fall, än då den är att hänföra till sådant fel eller försummelse, som, enligt de i 25 kap. strafflagen för embetsmän i allmänhet gällande grunder, bör till sådan skyldighet föränleda, *dels* om utfärdande af bestämmelser rörande sättet och ordningen för anmärkningsmåls utförande mot enskild person i fråga om för högt uppburen liquid.»

Sedan uppläsning skett af Utskottets förslag, yttrade

Herr *Löwenhielm*: Enligt hvad Kammararen erfarit utaf den af mig afgifna reservationen, har jag icke kunnat med Utskottets majoritet instämma i fråga om den ersättningsskyldighet, som bör drabba kronans uppbördsman eller dem, hvilka hafva statens medel om händer, för åtgärder, som af dem i sådan egenskap vidtagas.

Då denna ersättningsskyldighet, enligt den praxis, som nu eger rum, åligger tjänstemannen, utan att han kan sägas hafva begått fel i embetet, och detta ehuru den tolkning af gällande författningar, som han tillämpat, må hända varit under flera år gillad af den öfverordnade myndigheten, så kan jag icke finna annat, än att en sådan praxis grundar sig på en rättsvidrig princip.

Utskottets majoritet säger, att, derest tjänstemannen icke skulle kunna påläggas skyldighet att utgifva det belopp, som blifvit för lågt debiteradt, i annan händelse än att han begått fel i embetet, staten mot en sådan tjänsteman skulle stå temligen rättslös. Med större skäl synes man mig kunna säga, att tjänstemannen är stäld utom lag och rätt, derest han kan åläggas ersättningsskyldighet, då han icke låtit komma sig till last oförstånd, försummelse eller vårdslöshet. Äfven den enskilde måste komma att blifva lidande genom en sådan tolkning af gällande författningar, ty det är helt naturligt, att tjänstemannen skall komma att ensidigt tolka gällande författningar till statens förmån, och den enskilde har då att antingen åtnöja sig med denna tolkning, som tjänstemannen tillämpat, eller, om han söker ändring och tjänstemannens åtgärd ogillas, ändå vid-

kännas kostnader, som ofta nog öfverstiga det belopp, hvarom frågan är. Ingen enskild person, som åtagit sig att för annans räkning uppbära penningar, lär kunna ådömas ersättningskyldighet på sådan grund, som nu tillämpas i afseende å i fråga varande embetsmän. Jag kan icke finna, att det är staten värdigt att ådraga sina embetsmän kostnader, då de handlat efter bästa förstånd och öfvertygelse och icke låtit komma sig till last något fel i embetets utöfning, och ännu mindre anser jag det vara staten värdigt att under sådana förhållanden uttaga af dem belopp, som de må hända icke kunna åter utfå af den enskilde, mot hvilken staten ensamt bör göra sin rätt gällande.

Jag hemställer om bifall till Herr Adlercreutz' motion.

Herr Örvall: Den föregående ärade talaren har icke varit nöjd med den behandling, som denna Kammares 2:dra Tillfälliga Utskott egenat ifrågavarande, af Herr Adlercreutz väckta motion. Jag tror, att han dock icke har synnerligt skäl till ett sådant missnöje. Skulle, såsom motionären anser, de embets- och tjenstemän, som hafva befattning med statens uppbörd, icke kunna tillförbindas ersättningskyldighet i annat fall, än att deras åtgöranden äro att hänföra till sådana fel, som bestraffas i 25 kapitlet strafflagen, så fruktar jag, att statsverket skulle komma att göra stora förluster. Det kan ju nemligen lätt hända, att en sådan embets- och tjensteman endast af förbiseende eller oeftertänksamhet vidtager en åtgärd eller underlåter en annan, hvarigenom statsverket skulle komma att lida förlust, utan att embets- eller tjenstemannen derigenom gjort sig skyldig till en sådan förseelse, som är i lagen med straff belagd. Inom tullverket lærer det icke så sällan förekomma olika tolkningar af gällande författningar och föreskrifter angående beräkning af tullafgifter och dylikt.

Skulle det af motionären nu föreslagna sättet för förbättrande af tjenstemännens ställning vinna Riksdagens bifall och till följd deraf en sådan förändring, som den motionären afsett, komma till stånd, tror jag för min del, att anmärkningsnål, sådana som här afses, skulle förekomma oftare än förut och staten komma att stå nästan rättslös gent emot sina egna tjenare. Det är visserligen sant, att staten, äfven om motionärens åsigt blefve gällande, skulle hafva rätt att vända sig till den enskilde, för att utfå sin rätt, men man kan ju lätt tänka sig t. ex. huru omöjligt det skulle vara att af en utländsk handelsresande uttaga de tullafgifter han undandragit sig att betala, om tulltjenstemännen underlåtit att uppbära dem. Om jag af en eller annan anledning underlåter att utbetala en summa penningar, som tillhöra en annan person, ehuru jag åtagit mig det, kommer jag visserligen icke i kollision med strafflagen, men den naturliga följden af en sådan underlåtenhet blir, att jag sjelf får återbetala summan till den person den tillkommer, och gör jag icke detta, lærer väl den allmänna lagen icke underlåta att ålägga

*Ang. embets-
och tjenstemäns
ersättnings-
skyldighet till
kronan.
(Forts.)*

Ang. embets- och tjänstemäns ersättnings-skyldighet till kronan.

mig det, äfven om strafflagen icke gör det. Samma enkla rätt, som i ett sådant fall gäller man och man emellan, bör väl äfven vara gällande mellan staten och dess tjänstemän.

(Forts.)

I öfrigt tror jag, att man bör gå försigtigt till väga vid beviljandet af eftergifter i nu ifrågakarande hänseende, och allra minst anser jag, att det bör ske på sätt motionären föreslagit, ty för min del hyser jag den öfvertygelsen, att det just är denna ersättnings-skyldighet, som bidrager till att hålla blicken öppen och tanken vaken hos tjänstemännen, så att de se till, att staten icke genom deras förvällande förorättas.

Hvad senare delen af motionen beträffar, har Utskottet ju derutinnan fullkomligt gillat motionärens uttalade åsigt, och då äfven jag deri till alla delar instämmer, är ju derom icke något vidare att säga. Jag vill nu endast, på grund af hvad jag haft äran anföra och Utskottet i betänkandet framhållit, hemställa om bifall till Utskottets förslag.

Häruti förenade sig Herr Jöns Pehrsson.

Herr Helander: Säsom tillhörande minoriteten inom Utskottet vid behandlingen af den i fråga varande motionen, har jag reserverat mig mot majoritetens beslut. Jemte det jag nu får åberopa innehållet af reservationen vill jag, i anledning af det enda skäl Utskottet anfört för afstyrkande af motionens förra del, ett ögonblick sysselsätta mig med detta skäl. Majoriteten anser att statsmedel kunde blifva utanordnade utan att tjänstemannen derför behöfde komma i konflikt med strafflagen, enär utanordningen kunde ske af lättsinne. Uppenbart är väl dock, att om tjänstemannen handlar lättsinnigt, han tillika ådagalägger »vårdslöshet, försummelse eller oskicklighet, eller ännu gröfre fel», i hvilken händelse han ju skulle, enligt motionärens eller reservanternes förutsättning, straffas och förklaras skyldig återbära det utanordnade beloppet. Att tjänstemannens hela existens göres beroende af en författningstolkning, utan att han ådagalagt »vårdslöshet, försummelse, oskicklighet eller ännu gröfre fel», kan väl omöjligen vara rätt. Då man eftersträfvat likhet inför lagen för alla, kan det väl ej förvaras, att de här i fråga varande tjänstemännen skola hårdt bestraffas under omständigheter, då ingen bestraffning för andra tjänstemän kommer i fråga. För öfrigt måtte det väl vara i högsta måtto obilligt, att en tjänsteman straffas derför, att inom en öfverordnad myndighet minoriteten förvandlas till majoritet. Jag ber att, exempelvis, få visa hvad som nu lätteligen kan inträffa. En landskamrerare utanordnar, på grund af den tolkning han åt en allmän författning gifvit, allmänna medel, och denna tolkning öfverensstämmer med majoritetens inom Kammarrätten, hvilken majoritet består af fyra ledamöter, under det att minoriteten, utgörande tre, anser att denna tolkning är oriktig och borde föranleda ersättningskyldighet. Landskamreraren undgår således då

att ersätta utanordnade beloppet. Nästa år derefter har en ledamot af majoriteten afgått och blifvit ersatt med en annan, hvilken hyllar minoritetens åsigt: Minoriteten förbytes alltså till majoritet, under det att landskamreraren fortfarande såsom förut tolkar samma författning. Men nu blir resultatet annorlunda. Anmärkning framkommer mot honom och gillas nu af Kammarrätten, hvarigenom det är möjligt att landskamreraren, utan att hafva handlat annorlunda än förut, då öfverätten ansåg honom hafva rätt förfarit, kan blifva fullkomligt ruinerad, och således vida värre straffad än om han begått svår förbrytelse i allmänna lefvernet.

*Ang. embets-
och tjenstemäns
ersättnings-
skyldighet till
kronan.
(Forts.)*

Jag påyrkar att reservationen eller, hvilket är detsamma, den i ämnet väckta motionen må oförändrad af Kammaren bifallas.

Herr Anders Svensson: Oaktadt allt hvad reservanterne såväl skriftligen som muntligen anfört, tror jag för min del, att Utskottet lemnat fullt goda och giltiga skäl för sitt betänkande. Jag anser nemligen, att de tjenstemän, som hafva befattning med statens kassor och ega derur utanordna medel, böra stå i den strängaste ansvarsskyldighet. Minskas denna deras ansvarsskyldighet, befarar jag, att följden kommer att blifva, att vårdslöshet och slarf insmyga sig och blifva allt mer och mer rådande.

Det är dessa skäl, som bestämt mig för att yrka afslag å motionen och bifall till Utskottets hemställan.

Herr Adlercreutz: Det är visst icke af någon klemighet med statens embets- och tjenstemän som jag väckt denna motion; tvärtom anser jag, att man med rätta har att fordra af desse, att de med flit och allvar egna sig åt sina embeten samt med omsorg och nit sköta dermed förenade göromål. Men då de detta göra, anser jag dem med rätta vara förtjente att komma i fullt åtnjutande af den aflöning, som medföljer tjensten, och att icke, såsom nu är händelsen, i följd af rent tillfälliga omständigheter utsättas för att icke blott förlora denna lön, utan äfven löpa fara att deras ekonomiska bestånd skall blifva tillspillogifvet.

Vi veta mer än väl, att lagar sällan kunna skrivas så, att de icke lemna rum för olika tolkning; derom ger oss den dagliga erfarenheten vittnesbörd, och man ser ej sällan, att i frågor af den art, som här särskildt åsyftas, Kammarrättens utslag blifva af Kongl. Maj:t ogillade. Vi veta derjemte, att i Högsta Domstolen, der de största insigter i lagtolkning måste förutsättas, olika meningar rätt ofta göra sig gällande, och icke kan man gerna säga, att de, som stannat i minoriteten, ega mindre skarpsinnighet och insigter, än majoriteten. Författningarna rörande uppbörds- och utanordningsväsendet samt synnerligast de ganska ofta i fråga kommande författningar, som röra ersättning för förrättningar, äro mer än vanligt svåra att tillämpa. Detta har naturligtvis sin grund deri, att man vid dessa författningars antagande svårligen kunnat tänka sig

Ang. embets-
och tjänstemäns
ersättnings-
skyldighet till
kronan.
(Forts.)

alla möjliga fall, som inträffa, och derföre må man ej förundra sig öfver, att de tolkas olika af olika myndigheter. Nu åligger det likväl de tjänstemän, som hafva värden af statens medel om hand, att efter bästa förstånd och samvete pröfva de anspråk, som kunna emot staten göras, samt att tillgodose icke blott statens bästa, utan äfven de enskildes intressen, så att desse erhålla de ersättningar, hvartill de äro berättigade. Vid sådant förhållande synes det, lindrigast sagdt, vara obilligt, att desse tjänstemän skola bära betalningsansvar för sin tolkning af författningarna, vare sig de tolkas olika af Kammarrätten eller Kongl. Maj:t. I detta sista fall, som är det värsta, riskera de att få betala beloppet, utan att få något igen. I det fall deremot att deras tolkning ogillas af Kammarrätten, men gillas af Kongl. Maj:t, så hafva de väl icke förlorat mera än det belopp, som utgår för lösen af två utslag, men de hafva dock varit skyldige att för fullföljande af talan anskaffa och nedsätta de af Kammarrätten utdömda medlen.

Nu anmärkes af dem, som försvara Utskottets betänkande, att man, om tjensteansvaret minskas, skulle förlora den säkerhet för medlens rigtiga användning, som man nu har, och göra tjänstemännen mindre påpasslige, men så är icke förhållandet. Derest en tjänsteman visar någon grad af vårdslöshet, oskicklighet eller försummelse i utöfningen af sin tjenst, så blir han underkastad ansvar enligt strafflagen och dermed jemväl ersättning.

Det exempel, hemtadt från allmänna lifvet, som i denna fråga blifvit anfördt, är alldeles icke hit hänförligt. Det är sant, att, om man för en annans räkning tager emot medel under förpligtelse att använda dem på uppgifvet sätt, så måste man, då man ej fullgör uppdraget, hålla honom åter till handa samma belopp, men frågan är nu huruvida, då man efter bästa förstånd och på ett ingalunda om oförstånd vittnande sätt tolkat en författning, och på grund deraf gjort en utbetalning, man då skall vara ovilkorligt nödsakad att ur egen kassa ersätta hvad en högre myndighet möjligen anser vara *för mycket* utbetaldt.

Särskildt bör bemärkas, att denna fråga har en stor vikt icke blott för embets- och tjänstemän, utan äfven för enskilda personer, som äro ledamöter i direktioner för lasarett och hospital, navigationsskolor, tekniska skolor o. s. v. Vi hafva nyss sett exempel på, huruledes alla direktioner för tekniska skolor blifvit dömda att utbetala åtskilliga belopp, derföre att de skulle origtigt tillämpat författningarna i afseende på löneförmånerna för vissa lärare vid sådana skolor. Direktionerna måste nedsätta de af Kammarrätten utdömda belopp och klagade derefter hos Kongl. Maj:t, som ogillade Kammarrättens utslag. När det nu händer att personer, som icke hafva någon ersättning för sitt arbete, blifva utsatta för sådant obehag, så kan man tänka sig, att det i framtiden blifver svårt att få ledamöter i sådana direktioner.

Skulle man nu också icke vilja gå så långt som motionen innehåller, så ber jag dock att få fästa Kammararens uppmärksamhet derpå, om icke frågan borde tagas i förnyad ompröfning af Utskottet, på det att ett förbiseende, hvartill Utskottet synes gjort sig skyldigt, måtte blifva rättadt. Hvad Utskottet i detta hänseende förbisett är det fall, som af mig åberopats i motionen, att af en eller annan orsak den åtalade tjänstemannen blir fri. I det af mig i motionen åberopade anmärkningsmål blefvo landskamreraren i Malmöhus län och en tillförordnad landskamrerare derstädes frikände från ersättningsansvar, på den grund att de lyckades framskaffa ett till nämnda läns styrelse aflåtet bref från Statskontoret, som just anbefalde iakttagandet af den sedermera klandrade åsigten, och följden blef, att alla de personer, som enligt den tolkning, som hos länsstyrelsen gjort sig gällande, erhållit högre betalning för sitt arbete än de eljest skolat hafva, icke blifvit utsatta för återkraf å de belopp, som de sålunda fått uppbära, under det att i liknande fall i andra län, der dylik tjänsteman ej kunnat till sitt fredande åberopa något till länsstyrelsen aflåtet bref med likartad föreskrift, och till följd deraf stannar i betalningsskyldighet, de högre ersättningar, som på grund af alldeles samma författningstolkning utbetalts, blifva kräfd tillbaka. Detta är en ofornlighet, att på tjänstemannens särskilda ställning skall bero, om den enskilde får behålla ett uppburet belopp af statsmedel eller nödgas bära det samma tillbaka, och uti ett dylikt förhållande måste väl hvar och en medge en rättelse vara behöflig.

Vidare tillåter jag mig att emot ordalydelsen i Utskottets förslag göra en erinran. Utskottet, som utgått från den förutsättning, att tjänstemannen fortfarande bör vara i första hand ersättningskyldig, men ansett noga böra utstakas den väg, hvarpå han må kunna af den enskilde söka sitt åter, har för sådant ändamål föreslagit en underdånig anhållan om utfärdande af bestämmelser rörande sättet och ordningen för »anmärkningsmåls utfärdande mot enskild person». Nu menas emellertid med anmärkningsmål, så vidt jag vet, sådana mål, som till följd af en vid räkenskapernas granskning gjord anmärkning i *Kammarrätten* mot vederbörande utföras; men deremot torde icke höra dit tjänstemannens återbäringstalan mot den enskilde. Uttrycket »anmärkningsmål» har således här af Utskottet användts i en bemärkelse, som icke lärer vara riktig. Jag har velat fästa uppmärksamheten på detta förhållande, på det att den, som icke gillar min motion i dess helhet, men dock anser att något bör göras i den riktning Utskottet föreslagit, må kunna väcka förslag om ärendets återförvisaude till Utskottet för vinnande af rättelse i det af mig anmärkta afseendet. För min del anhåller jag om bifall till reservanternes förslag.

Herr Olof Jonsson: Ehuru väl jag anser, att redan tillräckliga skäl blifvit anförda för Utskottets förslag, torde det dock icke kunna skada att ytterligare i någon mån söka bemöta hvad motio-

Ang. embets-
och tjänstemäns
ersättnings-
skyldighet till
kronan.

(Forts.)

Ang. embets-
och tjänstemäns
ersättnings-
skyldighet till
kronan.
(Forts.)

nären anført såsom skäl för bifall till motionen. Utskottet har visserligen gifvit motionären rätt deruti, att det icke kan vara på sin plats, att en tjänsteman får vidkännas ersättningsskyldighet för hvad han på grund af sin uppfattning om rätta tolkningen af en mångtydig författning kunnat utbetala för mycket af statens medel; men ett sådant missförhållande tror jag icke kunna afhjelpas på det sätt motionären föreslagit. Sedan frågan förevar till behandling inom Utskottet har jag i Kammarrätten inhemtat åtskilliga upplysningar, hvaraf framgår, att allt trassel och obehag, hvaröfver man uti ifrågavarande hänseende hör klagas, egentligen förskrifver sig från otydligheten i författningarna om reseersättningar; och derföre är det min tro, att det af motionären åsyftade målet bäst och lättast skulle vinnas derigenom, att man på ett ställe sammanförde och tydligt redigerade samtliga hit hörande stadganden; men då motionären icke framställt något förslag i sådant syfte, har icke heller Utskottet ansett sig befogadt att derom göra någon hemställan. Hvad motionären vidare yttrat derom, att uttrycket »anmärkningsmål» af Utskottet begagnats i oriktig bemärkelse, så kan det väl hända, att denna hans anmärkning eger sin riktighet, men om så är, torde väl Utskottet kunna ursäktas, då Utskottet härvid begagnat motionärens eget uttryckssätt. För min del tror jag emellertid att uttrycket låter sig väl försvaras; visserligen kunna icke mål, som utföras ensamt mot enskild person, kallas anmärkningsmål, men de mål, hvarom här är fråga, utföras ju i sammanhang med målet mot tjänstemannen, och det är med afseende derpå som uttrycket »anmärkningsmål» användts af Utskottet.

Dessutom är det en annan fråga, som vid denna frågas bedömande icke får förbises, och det är svårigheten för Kammarrätten eller eljest den öfverordnade myndigheten att, utan att undersökning vid domstol föregått, afgöra, huruvida i hvarje speciellt fall strafflagens bestämmelser äro tillämpliga och sålunda någon ersättningsskyldighet kunna tjänstemannen åläggas. Åtminstone tror jag det mången gång skall komma att möta stora svårigheter att afgöra, huruvida en oriktig tolkning af en författning härleder sig från författningens egen otydlighet eller af oförstånd eller vårdslöshet hos tjänstemannen.

Slutligen tillåter jag mig äfven erinra, att dessa anmärkningsmål, som nu från Kammarrättens sida utföras, icke äro af så ringa betydhet, som mången kanske föreställer sig. Efter hvad jag inhemtat uppgår antalet af dylika mål, som under hvarje af åren 1873—1877 i Kammarrätten handlagts, till något öfver 520, och det belopp, som tjänstemän under tiden från 1831—1876 känts skyldige återbära, utgör omkring 31,000 kronor pr år. Visserligen skulle det vara hårdt, om de, som fått återbära dessa belopp, icke kunna få dem åter af den enskilde, men i allmänhet får väl antagas, att de, som uppbara dylika statens medel, ega den soliditet, att det icke

bör möta något hinder att af dem få åter hvad de för mycket uppburit.

På de skäl jag nu tagit mig friheten anföra anbäller jag om bifall till Utskottets förslag.

*Ang. embets-
och tjänstemäns
ersättnings-
skyldighet till
kronan.*

(Forts.)

Herr Lindmark: Om jag icke misstager mig, är det en den svenska lagen genomgående princip, att de statens embets- och tjänstemän, som genom något felsteg blifva vållande till att statens medel origtigt användas, måste vidkännas skyldigheten att ersätta den förlust, som deraf kunnat uppkomma för staten. Det torde väl icke heller finnas någon, som vill ifrågasätta, att denna skyldighet bör upphöra, men hvad som deremot synes vara i högsta grad behöfligt är, att den bringas inom rimlighetens gränser, utom hvilka jag vågar påstå, att den för närvarande är allt för långt sträckt. Det är här icke endast fråga om de personer, som hafva att för statens räkning uppbära liqvid; frågan gäller här hvarje tjänsteman, som är skyldig att tolka de stadganden, hvilka röra utanordnande af medel. En felaktig tolkning kan här vid lag blifva för tjänstemannen ganska olycksbringande, särdeles om han, såsom motionären påpekat, en längre tid fortfar att gifva stadgandet samma tolkning, till dess han kanske en tre à fyra år efteråt öfverraskas från högre myndighet med den anmärkning, att hans tolkning varit oriktig, och på grund häraf åläggas att godtgöra den förlust, som derigenom drabbat staten.

Nu har man visserligen anmärkt, att en dylik ersättningsskyldighet vanligtvis och hufvudsakligen ifrågakommer vid tillämpningen af resereglementet, och den siste talaren påpekade, hurusom en förbättring härutinnan lättast kunde vinnas genom en omredigering af samma reglemente. Ja, om jag vore förvissad om, att saken dermed blefve hjälpt, skulle jag gerna instämma med honom. Men hvilken garanti har den ärade talaren för att alla andra författningar, som ligga till grund för utanordning af statsmedel, äfven besitta önskvärd klarhet och tydlighet? Den, som har någon erfarenhet i hithörande frågor, vet nog samt, hvilka olika meningar i afseende å lagstadgandenas tolkning kunna hos hvarandra nära stående personer göra sig gällande, och till hvilka olägenheter detta kan föranleda. Jag vill i detta hänseende anföra, hurusom t. ex en chef och den under honom stående kontorschefen ofta nog icke kunna komma öfverens om, huru ett stadgande bör tolkas. Begge framhålla dock hvar sina skäl, hvilka synas lika mycket talande, men den främste måste fatta beslutet.

En talare yttrade, att det måste anses som en fördel att under nuvarande förhållande en tjänsteman tvingas att hafva ögonen öppna och eftertanken vaken, så att han ej gör sig skyldig till någon origtighet uti i fråga varande hänseende, och såg deruti ett skäl för nu gällande stadgandens bibehållande. Detta låter nog vackert; men jag vågar dock ifrågasätta, huruvida det aldrig skulle kunna hända

Ang. ombets-
och tjenstemäns
ersättnings-
skyldighet till
kronan.
(Forts.)

den ärade talaren att, derest han blefve försatt i nödvändighet att tillämpa dessa stadganden, han gjorde sig skyldig till något misstag. Med bästa vilja i världen lär väl ingen kunna vara fullt säker att undgå detta; och då man derigenom kan blifva tvungen att utgifva en ersättning, som stundom kan räknas i tusental, hemställer jag, huruvida icke alla skäl tala för, att vi åtminstone taga i öfvervägande, om icke lindrigare bestämmelser härutinnan böra medgifvas.

Ehuru det egentligen icke hör till saken, vill jag dock, såsom ett bevis på, huru långt en obillig ersättningsskyldighet kan sträcka sig, anföra, hurusom cheferne å flottans fartyg, under deras expeditioner, äro kronans assuradörer och, för den händelse någon olycka händer fartyget, måste kännas skyldige att icke blott drabbas af straff derför enligt lag, utan äfven ersätta kronan den genom olyckan uppkomna skadan. Så långt har man icke i andra länder sträckt sina fordringar, och jag skulle vilja se, huru dylika skulle upptagas i t. ex. England, der ett enda krigsfartyg kan vara värdt sina nio millioner kronor. Hos oss deremot äro fartygens chefer underkastade en sådan ersättningsskyldighet, som jag nyss nämnde. Söker nu den, som innehafvade chefskapet, genom Kongl. Maj:ts bemedling, att af Riksdagen erhålla befrielse från en möjligen ådömd ersättningsskyldighet, kan det möjligen hända, att, i fall han är känd som en person utan enskild förmögenhet, Riksdagen lemnar honom en sådan befrielse. Är det åter fråga om en förmögen man, kan det ju hända att Riksdagen nog icke vill visa honom samma välvilja.

Ett exempel härutinnan skall jag be att få berätta. Det har redan en gång förut anförts i denna Kammare af just den person, som saken gälde, men som numera icke finnes i lifvet. Det hände honom i Kattegat, under den tid han var kommenderad officer på fregatten Vanadis. Natten var mörk och stormig, och fregatten låg bi för treräfvade märsssegel. I fråga varande officer hade vakt och chefen befann sig äfven på däck. Hastigt förmärkes strax i lä genom mörkret ett sken, som sedermera visade sig komma från en lanterna å en fiskarbåt, hvilken låg och dref för sina fiskegarn. Skenet varsnades emellertid så sent, att, ehuru fregatten genom att öka segel och lofva till vind gjorde allt hvad i dess förmåga stod för att undvika kollision, båten dock kom under lä bog, led någon skada och förlorade fiskeredskap till ett uppskattadt värde af 900 kronor. Saken kom sedermera under Krigshofrättens pröfning, och denna resolverade, att, ehuru ingen kunde kännas skyldig till att genom vårdslöshet eller försummelse hafva vållat den timade olyckan, såväl fregattens chef som vakthafvande officeren förpligtigades att, den af dem, som bäst gällda gitte, ersätta den genom olyckan uppkomna skada, och denna ersättning blef äfven af desse officerare affordrad och erlagd.

När mau således finner, till hvilka konsekvenser en orimlig fordran på ersättningsskyldighet för tjenstemännen kan leda, må jag säga, att det är hög tid, att någon förändring härutinnan vidtages, och jag kan icke aunat än tacka den ärade motionären för det han

tagit initiativet dertill. Jag kan icke neka till, att jag varit be-
tänkt uppå att sjelf vid denna riksdag väcka en motion i detta
ämne, hvilket dock till min tillfredsställelse skett mina åtgöranden
förutan. Emellertid anser jag det under nuvarande förhållanden
vara lämpligast, att frågan hänskjutes till förnyad ompröfning af
Utskottet, och hemställer derföre hos Herr vice Talmannen om pro-
position på frågans återremitterande.

*Aug. embets-
och tjenstemäns
ersättnings-
skyldighet till
kronan.
(Forts.)*

Herr Axel Bergström: Herr vice Talman! Hvar och en, som
med uppmärksamhet genomläst Herr Adlercreutz' ifrågavarande mo-
tion, torde vara villig erkänna, att motionären deri fästat Riksdagens
uppmärksamhet på en del af vår administrativa lagstiftning, som för
närvarande på intet sätt kan anses tillfredsställande, ja, som i sjelfva
verket är så litet tillfredsställande att de statens embetsmän, som
föرنämligast hafva att tillämpa dit hörande författningar, ofta varda
utsatte för oförskylt lidande. Det exempel motionären valt för att
belysa den fråga, som han nu dragit under Riksdagens pröfning,
är i sådant afseende särdeles betecknande. Detta exempel afser
nemligen det sätt, hvarpå vederbörande anmärkningsförfattare i
Kongl. Kammarrättens öfverrevisionsdepartement år 1873 velat tolka
Kongl. kungörelsen den 17 September 1851. Denna kungörelse till-
lägger, såsom bekant är, länsmän och nämndemän ersättning för
inställelse vid ransakningar å tingsstad, som i brottmål är gemen-
sam för flera härad. Vid den tid då denna kungörelse utfärdades
hade man ännu icke lärt sig skilja mellan sådan reseersättning, som
innefattade godtgörelse endast för sjelfva resekostnaden, och sådan,
som innebär både dylik godtgörelse och ersättning för turing eller
som det heter dagtraktamente.

Ersättningen ansågs då för tiden innefatta både ersättning för
resekostnaden och ersättning för traktamente. I denna anda och i
denna syftning tolkades utan gensägelse 1851 års förordning icke
allenast af länsstyrelserna, utan äfven, såsom man af motionen
finner, af Statskontoret ända till dess att man vid granskning af
1873 års länsräkenskaper i Kammarrättens öfverrevisionsdeparte-
ment sökte att införa en annan grundsats. Det torde icke behöf-
vas att fästa Kammarens uppmärksamhet derpå, att anmärknings-
procenten är ett skarpt synglas, genom hvilket man upptäcker många
felaktigheter i lagtillämpningen, hvilka förut icke blifvit upptäckta.
Emellertid är det mig så ofattligt, att den anmärkning, revisionen
i Kammarrätten framställt, kunnat blifva godkänd, att jag vågar
påstå, att den strider mot alla sunda lagtolkningsregler. 1851 års
författning var nemligen en ytterst speciel författning, som i ett
visst enkelt fall tillade nämndemän och länsmän ersättning för deras
inställelse vid gemensam tingsstad i brottmål. Först år 1863 ut-
färdades, såsom Kammaren har sig bekant, en *allmän* författning,
hvarigenom fögderitjenstemän och andra personer, deribland nämndemän,
tillades ersättning för resekostnaden för vissa extra resor

Ang. embets-
och tjänstemäns
ersättnings-
skyldighet till
kronan.
(Forts.)

inom tjänstgöringsdistrikt, men icke någon ersättning för trakta-
mente. Här finna vi således det första exemplet på särskiljande af
ersättningen i ersättning för rese- och för traktementskostnad. Vill
man nu ställa dessa båda författningar i samband med hvarandra
och göra det i öfverensstämmelse med de regler, som gälla för all
sund lagtolkning, befinnes det att 1863 års författning är till sin
art en allmän författning, då deremot 1855 års är en speciel. Nu
gäller såsom en allmän lagtolkningsregel, att en allmän författning
aldrig, med mindre sådant uttryckligen sägs, hvilket i 1863 års för-
fattning icke skett, uppläffer en äldre speciel; en yngre speciel för-
fattning verkar väl ändring i en äldre allmän, men en äldre allmän
författning måste låta en yngre speciel bestå. Detta är just hvad
vid pröfningsen af det i motionen omförmälda anmärkningsmål icke
iakttagits, och jag beklagar, att denna lagtolkningsregel äfven i den
högsta instansen blifvit i dylika anmärkningsmål förbisedd.

Jag kan således för min del icke finna annat, än att Herr
Adlercreutz' motion i sin helhet är väl förtjent af uppmärksamhet
och — jag vågar säga bifall. Såsom förhållandet nu är, tvingas
verkligen de embetsmän, hvilka skola tillämpa författningarne om
rese- och traktementsersättning, att rent af trakassera vederbörande
måsegrande, som skola hafva ersättning; ty då man har för sig ut-
sigten att ur egen pung få betala, händer ju lätteligen att man
hellre afslår deras anspråk och derigenom tillskyndar den enskilde
gauska stor kostnad. Jag tillåter mig i afseende härå anföra ett
exempel, der likväl länsstyrelsen var liberal, men den högre instan-
sen sträng, äfvensom den påföljd detta hade för den enskilde. En
kapten vid Nerikes regemente hade gjort en tjänsteresa, för hvilken
han, på grund af 1863 års författning, ansåg sig berättigad till er-
sättning. Han anmälde sitt ersättningsanspråk — hvilket icke upp-
gick till högre belopp än 10 à 11 kronor — hos Konungens Be-
fallningshafvande, hvilken jemväl utanordnade beloppet; men då
Konungens Befallningshafvande hos Arméförvaltningen requirerade
ersättning för det sålunda utanordnade beloppet, förklarade Armé-
förvaltningen fallet vara sådant, att någon ersättning rätteligen
icke tillkom kaptenen. Följden af detta beslut blef, att det af ho-
nom uppburna beloppet måste till ränteriet återlevereras. Kaptenen
stod emellertid fast vid sin åsigt och fullföljde klagan mot beslutet
hos Kongl. Maj:t, som förklarade, att honom borde tillerkännas er-
sättning för denna resa. Lösen för detta utslag uppgick emellertid
till 9 à 10 kronor mera än hela ersättningens belopp, hvadan han
visserligen för sin åsigt hade en stor upprättelse, men för kassan
förlust.

Emellertid är här, efter hvad jag tyckt mig förmimma, föga
utsigt att vinna fullständigt bifall åt Herr Adlercreutz' motion, och
jag vill heller icke försöka det omöjliga. Deremot har, så vidt jag
kunnat finna, ingen uttalat sig mot förslaget att till Kongl. Maj:t

affåta en skrifvelse i den syftning Utskottet föreslagit och hvilken helt säkert skulle verka välgörande.

Derigenom blifver det åtminstone bestämdt uttaladt från Riksdagens sida, att den enskilde målseganden bör höras i saker af ifrågasvarande beskaffenhet, hvilka företrädesvis röra hans rätt. Hittills har förfarits sålunda, att man deröfver dömt honom ohördan. Embetsmannen har fått svara så väl för sig som för den enskilde målseganden, och om embetsmannen förklarats ersättningsskyldig, så har han i sin ordning haft regress emot målseganden samt nödgats emot denne sistnämnde anställa rättgång, derest icke frivillig återbäring kunnat vinnas.

Herr Adlercreutz har emellertid påpekat att den motivering, som Utskottet användt för sin hemställan, icke är just så synnerligen lyckad. Och då det är af vigt att den anhållan, som Kammaren vill underställa Kongl. Maj:t, är väl motiverad, vågar jag i likhet med Herr Lindmark hemställa om återremiss i syfte icke att Herr Adlercreutz' motion må i allo bifallas, utan att motiven för Kammararens hemställan må blifva så väl affattade som möjligt.

Herr Asker: Man kan icke gerna förutsätta, att den ärade motionären utan giltiga skäl väckt det förslag, som nu är föremål för Kammararens bedömande, och jag hoppas, att Kammaren dervid måtte fästa sådant afseende, att saken derpå vinner och icke förlorar. Det har visat sig i afseende på så beskaffade ersättningsfrågor, som de i motionen åsyftade, att ersättningsbelopp blifvit under en följd af år utbetalda, utan att någon anmärkning deremot från Kammararens sida försports. Man har följaktligen icke heller kunnat vänta, att efter så lång tids förlopp anmärkning skulle komma att framställas mot ett förhållande, som hade både sed och häfd, och jag vågar till och med påstå den tvetydiga lagen för sig. Men i följd af en outgrundlig ödets skickelse fick man helt plötsligt förnimma, att en eller flere af dem, som gjort sig förtrogne med fyndighetens sublimes konst, icke ansågo sig kunna låta det nyssnämnda förhållandet vidare passera oanmärkt. Så snart dessa anmärkningar kommit till Konungens Befallningshafvandes kännedom, har nämnda myndighet naturligtvis af skyldig aktning för Kammararens åsigt icke kunnat vidare utanordna sådana ersättningsbelopp, mot hvilka anmärkningarna rigtats. När nu Konungens Befallningshafvande meddelat dylika, från förut iakttagen praxis afvikande beslut, har deraf blifvit en följd, att de personer, som förvägrats att utfå sin förment lagliga rätt, hos Statskontoret klagat öfver vägrad utanordning, och vid pröfning af så beskaffadt ärende har inträffat, att Statskontoret, emot Kammararens uppfattning i saken, beslutat att beloppen skulle utbetalas och utgå ur kronans kassa. Jag hemställer, huruvida ett sådant förhållande, att Kammararens och Statskontoret kunna stå gent emot hvarandra i ersättningsfrågor af förevarande slag, kan lända till befestande af den admini-

*Ang. embets-
och tjenstemäns
ersättnings-
skyldighet till
kronan.
(Forts.)*

Ang. embets-
och tjänstemäns
ersättnings-
skyldighet till
kronan.
(Forts.)

strativa regelbundenhet, som med skäl må fordras i ett lagbundet samhälle! Ådagalägga icke dylika tilldragelser nödvändigheten af att vidtaga åtgärder för åstadkommande af rättelse i ett sådant förhållande? Den tjänsteman, som i första hand bär ansvaret för dessa utbetalningar, stannar ju i en lätt förklarlig tvekan om hvad som kan vara rätt eller icke. Man har här under öfverläggningen sagt, att han bör se sig väl före och att hans ansvarsskyldighet derföre ingalunda bör minskas. Detta låter visserligen säga sig, och jag vill gerna medge, att ansvarsskyldigheten, der den är behöflig och bestämd, icke bör minskas. Men ett är att minska, ett annat att reglera ansvarsskyldigheten i dessa fall inom rättvisans och billighetens gränser.

Den föregående talaren omnämnde ett fall ifrån Nerike, der en kapten blifvit af Konungens Befallningshafvande tilldelad, af Kammar-rätten förvägrad, men af Kongl. Maj:t tillerkänd ett ifrågasatt ersättningsbelopp. Jag känner till ett liknande exempel från Gefleborgs län, der några militärer fordrade dylik ersättning, hvilken äfven till dem utanordnades, men till följd af vederbörandes anmärkningar måste återbäras. Om dessa militärer lemnade beslutet rörande återbäringen öofverklagadt, hvilket jag vill erinra mig, inträffade, derest förhållandena i öfrigt voro lika, att hvad som ansågs rätt på ena stället, förblef orättvisa på det andra.

Under sådana förhållanden, hvilka så väl i motionen som under öfverläggningen blifvit antydda, bör Kammararen icke lemna sakfrågan utan den behandling, hvartill omständigheterna föranleda. Jag är tveksam, hvilket yrkande jag skall framställa. Gerna skulle jag se, att motionen bifölles. Gerna skulle jag äfven bitruda deras mening, som yrka återremiss. Men jag vidhåller för min del, att Utskottets utlåtande mycket väl kan af Kammararen bifallas. Äfven dermed äsyftas ju en underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t. Arendet är nu under öfverläggningen ytterligare utredt i vissa detaljer; och om frågan blott kommer under Kongl. Maj:ts pröfning, må ju icke betviflas, att saken får den utgång, som kan vara önskvärd.

Herr C. A. Larsson: Den ärade talaren på stockholmsbanken anmärkte till en början, att båda de ifrågavarande författningarne äro otillfredsställande. Detta är då ett fel, som icke gerna kan drabba denna Kammares majoritet, utan mycket högre och visare förmågor. Han talade äfven om, att en tjänsteman derigenom skulle komma att få lida oskyldigt; men jag undrar just, hvilka medborgareklasser kunna undgå sådant. Jag känner äfven andra fall, der personer blifvit lidande, utan att det varit möjligt att få ersättning, vare sig af staten eller den enskilde. Att länsmän och nämndemän, på sätt en talare omnämde, blifvit utan reseersättning för åtskilliga förrättningar tillerkända dagtraktamenten, bevisar endast att den myndighet, hvilken det ålåg att tillämpa författningarne, icke ens var så klyftig, som landstingen i de särskilda orterna, hvilka till-

erkänna landstingsmännen endast reseersättning, men inga dagtraktamenten för deras uppvaktning vid landstingen. Om vederbörande myndighet således förfarit riktigt, så hade ersättningstagarne sluppit återbära det belopp, som de utöfver hvad dem rätteligen bort tillkomma uppburit.

*Ang. embets-
och tjenstemäns-
ersättnings-
skyldighet till
kronan.*

(Forts.)

Den ärade talaren nämnde vidare, att anmärkningsprocenten vore ett skarpt synglas. Jag har deremot under den tid jag fungerat i egenskap af statsrevisor gjort en annan erfarenhet. Jag lät nemligen från Kongl. Kammarrätten infordra aktoratsräkningar och fann dervid, att betydliga summor blifvit preskriberade, emedan de icke blifvit inom loppet af sista tio åren utkrädda. Detta bevisar, att nämnda synglas åtminstone i detta fall icke var på dess rätta plats och att man i Kongl. Kammarrätten icke ser bättre upp, än annorstädes.

Den värde talaren nämnde äfven, att en underordnad tjänsteman till följd af de otydliga författningarna i tvifvelaktiga fall icke kunde undgå trakasserier, i ty att han der nödgades antingen vägra eller nedpruta de ersättningsanspråk, som framställes. Jag kan för min del icke förstå, huruledes något dylikt behöfver inträffa. Ty om någon tvekan huruvida en fordrad ersättning skall utgå eller icke uppstår, har ju hvar och en underordnad tjänsteman sin närmaste förman att tillgä, och skulle denna gifva ett origtigt råd, så borde han äfven känna sig uppmanad att honorera den underordnade tjänstemannen de förluster han derigenom åstadkommer. Detta om personen, hvilken det tillkommer att pröfva, huruvida ett ersättningsanspråk är med gällande författningar öfverensstämmande, tillhör den underordnade tjänstemannaklassen. Skulle det åter vara Konungens Befallningshafvande, som komme i en sådan tvekamp i afseende på den rätta tillämpningen af en eller annan författning, så är jag viss om, att Konungens Befallningshafvande både kan och bör hos Kongl. Maj:t göra förfrågan i sådant afseende samt, att svar icke skulle uteblifva, vid hvilket Konungens Befallningshafvande kunde trygga sig för all framtid. Skulle icke för ty anmärkningar derefter uppstå, så blefve det Konstitutions-Utskottets sak att framställa anmärkningar emot Konungens rådgifvare för af dem meddelade lagstridiga föreskrifter.

Samme talare omnämde slutligen den liberalitet, som Konungens Befallningshafvande inom ett län visat genom att tillerkänna en kapten af honom fordrad ersättning för en förrättning, samt att, ehuru denne sedermera, i anledning af uppkomna anmärkningar, af Kongl. Kammarrätten ålades återbära beloppet, han likväl, efter att hos Kongl. Maj:t hafva fullföljt talan emot nämnda beslut, från återbäringsskyldigheten befriades, ehuru denna befrielse icke var för honom särdeles glädjefull, enär han måste i lösen för Kongl. Maj:ts resolution erlægga nio kronor mera än det ersättningsbelopp han uppburit. Nåväl, mine Herrar, denna omständighet att personen i fråga icke erhöll Kongl. Maj:ts dom för billigare pris bevisar ju

Ang. embets-
och tjänstemäns
ersättnings-
skyldighet till
kronan.

(Forts.)

ingenting annat, än att mannen hade ambition och ansåg det vara mera värdt än 9 kronor, att hans åsigt om den ersättning, som honom tillkomme, vunne erkännande.

Den ärade talaren på geflebänken omnämnde ett fall, der tvenne högre auktoriteter uttalat mot hvarandra stridiga åsigt. Detta är endast ett ytterligare exempel derpå, att det är Kongl. Maj:t, till hvilken man i dylika fall skall vända sig med förfrågan, efter hvilkendera myndigheten man skall rätta sig, och att dymedelst saken kan varda afhulpen.

Enligt min åsigt bör således i de fall, då en underordnad tjänsteman är tveksam i afseende på tillämpningen af en författning, kan kunna vända sig till sin närmaste förman med förfrågningar, samt, i händelse denne gifvit origtiga råd, största ansvaret derfor drabba den sistnämnde och icke den underordnade — detta så mycket hellre, som äfven förmanen har tillfälle att, på sätt jag nyss nämnde, vidtaga åtgärder för att skydda sig.

Här tyckes mig sålunda icke förefinnas ett så verkligt behof, som herrar tjänstemän låta påskina, och jag tror, att man mycket väl kan aflåta den ifrågasatta skrifvelsen till Kongl. Maj:t i öfverensstämmelse med Utskottets förslag. Må hända är nämnda förslag och motiveringen derfor icke så väl affattade, att de kunna uthärda en jemförelse med hvad i sådant hänseende inom de öfriga Utskotten kan presteras; men då jag hyser den förhoppningen, att den, som erhåller uppdraget att uppsätta berörda skrifvelseförslag, skall hafva tillgång till det i dag angående denna diskussion förda protokoll och deraf inhenta hvad man egentligen vill, så låter jag åtminstone mina betänkligheter fara och tror, att en återremiss endast i syfte att åstadkomma en bättre motivering är obehöflig.

Herr Berg: Om det vore fråga att befria kronans uppbördsmän från återbärings- eller ersättnings-skyldighet i de fall, då de af vårdslöshet, försummelse eller oskicklighet oriktigt tillämpat gällande författningar, så skulle jag utan tvifvel på det skarpaste motsätta mig ett sådant förslag. Men här är detta icke förhållandet. Motionären har icke åsyftat att befria tjänstemännen från ersättning i de fall, då en dylik förseelse ligger dem till last. Han har endast ifråga satt, om det kan vara rättvist och billigt, att en tjänsteman skall, mera än någon annan, vara skyldig att ersätta förluster, som uppkommit *utan* någon hans försummelse, ty icke kan det skäligen tillräknas honom såsom embetsfel att han i afseende å en obestriddigen tvetydig författnings tillämpning haft en annan uppfattning än hans öfverordnade förman.

Här har blifvit sagdt, att om en författning vore otydlig, vore detta visserligen ett ledsamt förhållande, särskildt för den, som skulle tillämpa densamma, men att detta förhållande lämpligast kunde afhjelpas genom att göra författningen tydligare. Detta är onekligen sant, men icke är det uppbördsmannens sak att förtyd-

liga författningen. Han måste tillämpa henne i det skick, hvori hon för tillfället finnes, och om han dervid råkar att hafva en annan åsigt om författningens rätta mening, än en högre myndighet, icke innefattar detta någon giltig grund att ålägga honom ersättningsskyldighet, särskildt i synnerligen tvivelaktiga fall. Icke är det nemligen gifvet att just den underordnades åsigt alltid skall vara den origtiga. Mången gång har det tvärtom inträffat, att, sedan ersättningsskyldighet blifvit en tjänsteman ådömd af mellaninstansen eller Kamrarrätten, Kongl. Maj:t sedermera, vid pröfning af Kamrarrättens beslut, funnit, att just Kamrarrätten begått misstaget, icke den åtalade uppbördsmannen.

*Ang. embets-
och tjänstemäns
ersättnings-
skyldighet till
kronan.
(Forts.)*

Enligt min uppfattning synes derföre — om en anmärkning förekommer, att en tjänsteman tillämpat en författning på ett sätt, som anses icke vara riktigt, ehuru man ej kan undgå att medgifva, det författningens otydlighet gifvit tjänstemannen giltig anledning att handla på sätt han gjort — den naturligaste utvägen vara, att genom en förklaring af författningen gifva densamma ett tydligare innehåll, men icke kan det vara med rätt och billighet öfverensstämmande att, innan så skett eller tjänstemannen blifvit erinrad om författningens rätta mening, ålägga honom att ersätta den genom det ofrivilliga misstaget till äfventyrs uppkomna förlusten, i annat fall än då han genom den orätta tillämpningen sjelf beredt sig någon fördel.

Såsom en anmärkning emot motionen har man särskildt framhållit, att, om en tulltjänsteman pålade inkomna varor för låg tull, så skulle, derest honom icke kunde åläggas ersättningsskyldighet, statsverket komma att tillskyndas en förlust, emedan det kunde hända, att godsegaren icke vidare stod att anträffa. Ja, detta är nog sant; men om förlusten har sin grund icke i någon försummelse eller oskicklighet hos tulltjänstemannen, utan uti tullförfattningarnas otydlighet, måtte det då kan vara rättvist eller med statens värdighet förenligt att utkräfva ersättning hos den oskyldige tjänstemannen, som haft goda skäl för sin åtgärd att icke debitera den högre tullen? Jag tror det icke.

Huru lätt förklarligt och i hög grad ursäktligt ett misstag vid administrativa författningars tillämpning mången gång kan vara, har motionären tydligen ådagalagt.

Jag erinrar mig äfven ett särskildt mål, som kan passa till exempel i detta afseende. Jag kommer icke så noga i håg detaljerna, men det var emellertid en afgift, som kronan skulle utgifva i spanmål till, som jag tror, någon tjänsteman. Under mer än 70 års tid hade denna spanmål levererats i rågadt mål; men så hade en klyftig revisor i Kamrarrätten fått reda på en gammal handling från 1700-talet, enligt hvilken han ansåg spanmålen skola utgå efter *struket* mål. Revisorn gjorde anmärkning emot landskamreraren, som gjort dessa utanordningar under de senaste 10 åren, och Kamrarrätten dömde honom att betala en mängd rågor, hvilka jag tviflar att

Ang. embets-
och tjenstemäns
ersättnings-
skyldighet till
kronan.
(Forts.)

sjelfva Kammarrätten eller någon annan myndighet skulle hafva fått reda på utan tillhjälp af denne nitiske revisor. Jag hemställer emellertid, om icke i sådant fall det hade varit både billigare och naturligare att, om statsverket nödvändigt skulle hafva ersättning för dessa rågor, i sådant afseende vända sig mot den som obehörigen erhållit dem, än till den stackars landskamreraren, som verkställt anordningarne enligt den praxis som under en mansålder utan anmärkning varit följd.

Jag skulle från den tid jag hade äran att vara ledamot af Konungens råd kunna citera en mängd dylika exempel, men vill dock nöja mig med ett, som afsåg tillämpningen af en författning, som numera undergått förändring, nemligen föreskriften om ersättning åt bränvinskontrollörer och vittnen. Denna ersättning skulle utgå under bränningstiden. Stadgandet härom tillämpades under många år så, att vederbörande fingo uppbära det bestämda arvudet för hela den termin, under hvilken bränvinstillverkaren anmält sig att bränna och kontrollören således uppehöll sig vid bränneriet. Men nu framkom en revisor i Kammarrätten med det påstående, att, efter som bränneriegarne endast finge bränna ett visst antal kannor bränvin, och således måste upphöra med bränningen, när antalet blifvit fullt, så skulle jemväl ifrågavarande ersättning på samma gång upphöra, äfven om bränningsterminen ännu ej tilländagått. Revisorn gjorde anmärkning emot vederbörande landskamrerare. Denne svarade: »jag tyder författningen så, att kontrollören skall stanna på stället och derföre äfven uppbära ersättning under hela den medgifna bränningstiden, emedan det är nödvändigt att se till, att icke bränningen fortsättes, sedan det bestämda kannetalet erhållits.» Kammarrätten godkände emellertid anmärkningen, hvilken afsåg ett år, och det belopp, som landskamreraren blef dömd att ersätta staten, uppgick för detta enda år, om jag ej misstager mig, till öfver 3,000 kronor, hvarförutom han hade att vänta liknande anmärkningar och beslut äfven för åtskilliga efterföljande år. Till hans stora lycka fann emellertid Kongl. Maj:t, i motsats mot Kammarrätten, hvars beslut af landskamreraren öfverklagades, att han hade rätt. Hade nu landskamreraren delat Kammarrättens åsigt, så hade följden blifvit att en mängd kontrollörer och vittnen gått miste om dem lagligen tillkommande ersättning. Och man må ej förundra sig om vid den tillämpning af uppborrdsmännens ersättningsskyldighet, som nu följes, dessa se sig föranlätne att i alla de fall, der författningen kan vara tvifvelaktig, tolka denna på det sätt, som visserligen till förmån för kronan, men till förfång för den enskilde, är för tjenstemannen sjelf förenadt med minsta risk. Jag hemställer emellertid, om detta kan vara eftersträfvansvärdt? Vi hade verkligen för en del år sedan i vår Karta-sigillata-förordning en föreskrift af innehåll, att, när författningen kunde tydas på två sätt, så skulle den tolkas till statens fördel. Detta ansåg man emellertid särdeles obilligt, hvarföre stadgandet utslöts, och i tvifvelak-

tiga fall kan författningen nu tillämpas till den skattskyldiges fördel. Jag tror också att denna senare princip är bra mycket vackrare än den förra.

Ar det åter tydligt, att embetsmannen af försummelse, vårdslöshet eller oskicklighet tillämpar en författning orätt, då bör man icke hafva någon miskund med honom. Och detta behöfver man heller icke befara, om motionärens förslag skulle blifva godkändt, ty 25 kap. strafflagen är nog allvarligt att bestämma ansvar och ersättning äfven för den minsta grad af försummelse eller oskicklighet.

Det belopp af, om jag hörde rätt, trettioettusen kronor, som, enligt en föregående talares uppgift, på grund af anmärkningsmål infutit, skulle således sannolikt i allt fall till största delen blifvit återburet; ty icke äro alla författningar otydliga och icke blir, om motionen bifölles, en tjänsteman i alla fall fri från ersättning. Med motionen afses endast, att en tjänsteman icke mera än någon annan skall kunna dömas skyldig att ersätta en skada, som han icke med bästa vilja kunnat förekomma, och som icke grundar sig på någon tjänstemannens försummelse eller vårdslöshet, utan endast på otydlighet i gällande författningar. Utgående från dessa synpunkter kan jag icke inskränka mig till att understödja yrkandet om återremiss, utan anhåller om bifall till reservanternes förslag.

Grefve Sparre: Herr Talman! Mine Herrar! Förekommen af den siste värde talaren, kan jag inskränka mig till att instämma med honom. Jag har alltför ofta varit vittne till de olägenheter, de personer, som haft att af statsmedel fordra ersättning för resekostnad m. m., varit underkastade, i följd deraf att de, som skolat anordna dessa ersättningar, hyst en öfverdrifven fruktan för anmärkningar från Kammarrätten, för att jag icke skulle för min del lifligt tillstyrka motionärens förslag.

Jag begärde ordet egentligen med anledning af talarens på östgötabänken yttrande, att, om en författning är otydlig, har ju tjänstemannen, som skall tolka den, rätt att gå till sin förman och begära upplysning. Jag vill upplysa talaren om, att det enda svar, tjänstemannen erhåller på en sådan begäran blir detta: »Ni eger att ställa er lag och författningar till efterrättelse.» Ty det är icke så roligt för en öfverordnad myndighet att på förhand, innan frågan förekommer till pröfning, deri afgifva ett yttrande, som till äfventyrs kommer att af högre rätt ändras. Den öfverordnade myndigheten inskränker sig således till att säga: »När frågan kommer till min pröfning, skall jag deri gifva mitt utlåtande, men jag meddelar ingen förklaring på förhand; emedan denna till äfventyrs kommer att missförstås.» Äfven om man hos Kongl. Maj:t begär en sådan förklaring, svarar Kongl. Maj:t endast: »Ni eger att ställa er lag och författningar till efterrättelse.» Saken är således alldeles icke hjälpt på det sätt talaren föreslagit.

*Ang. embets-
och tjänstemäns
ersättnings-
skyldighet till
kronan.
(Forts.)*

Ang. embets-
och tjänstemäns
ersättnings-
skyldighet till
kronan.
(Forts.)

Också kan ingen undra på, att en tjänsteman, som vet, att han öfver sig har hängande detta Damoklessvärd, att till äfventyrs få återbära medel i sådana fall som de i fråga varande och jemväl inser ovissheten af att af vederbörande återfå de af dem origtigt uppburna medlen, i likt och olikt säger nej till dylika ansökningar och låta sökandena klaga, hvilket åter, på sätt här blifvit upplyst, ofta kostar lika mycket eller mera än hela ersättningsbeloppet.

Jag tror, att den skrivelse, som Utskottet föreslagit, ingalunda skulle afhjelpa dessa olägenheter, ty i denna skrivelse skulle endast anhållas om utfärdande af bestämmelser rörande sättet och ordningen för anmärkningsmåls utförande mot enskild person i fråga om för högt uppburen liqvid af statsmedel, men der är alls icke någon fråga om den ersättningsskyldighet, som i dessa fall må drabba tjänstemannen sjelf. Denna ersättningsskyldighet, sådan den nu förefinnes, är så mycket hårdare, som det ganska ofta händer, att, innan anmärkningsmålet anhängiggjorts, pröfvats och afdömts i sista instansen, har personen, som uppburit beloppet och således är skyldig att detsamma återbära, dött eller kommit på obestånd. Jag har inom min erfarenhet mångfaldiga exempel på, huru tjänstemannen i fall sådana som dessa fått intet åter.

Jag föreställer mig, att denna fråga blifvit genom diskussionen så utredd, att Kammaren skall finna det billigt att, på sätt här blifvit yrkadt, återremittera frågan till Utskottet, för att få den föreslagna skrivelsen något närmare preciserad, såvidt Herrarne icke hellre vilja, såsom den siste talaren yrkat, bifalla reservanternas förslag.

Herr Axel Bergström: Herr Talman! Ingen lär väl vilja påstå, och ingen har heller påstått, att orsaken till de fel eller otydligheter, som finnas i de två administrativa författningar här varit tal om, ligger hos majoriteten inom Andra Kammaren; tvärtom är det hos majoriteten i Andra Kammaren, som man begär hjälp och botemedel mot de obilliga följderna af dessa otydligheter. Det är gifvet, att är det något fel, bör detta tillskrifvas dem som skrifvit 1851 och 1863 årens författningar. Emellertid vill jag icke uttala någon dom öfver dem, det må vara Herr Carl Anders Larsson förbehållet. Jag har mig nemligen noggsamt bekant, att det är ganska svårt att skriva lag äfven af administrativt innehåll, och det menskliga förnuftet räcker icke alltid till att förutse alla fall.

Afven i två andra afseenden kan jag icke lemna hans föredrag utan allt genmäle. Han gaf sig min af att tala med sakkännedom i denna fråga, en sakkännedom, som, enligt hvad jag fruktar, han icke besitter. Han sade först, att allt skulle vara hjälpt dermed, att den lägre tjänstemannen frågade den högre och den högre gick till regeringen. Det är dock uppenbart, att medan alla dessa förfrågningar pågå, blifver den enskildes rätt uppehållen till föga fromma för honom. Äfven om länsstyrelsen vill gifva en upplysning åt sin

underordnade embetsman, inlåter sig dock Kongl. Maj:t icke derpå, utan svarar blott den frågande, att han eger ställa sig lag och författningar till efterrättelse. En förfrågan hos Kongl. Maj:t skulle således vara utan gagn eller nytta. Deremot tvekar man icke i Danmark och Norge, om man är regeringsledamot, att gifva svar på en inkommen förfrågan angående en viss författnings rätta förstånd.

*Ang. embets-
och tjenstemäns
ersättnings-
skyldighet til
kronan.
(Forts.)*

Vidare menade Herr Carl Anders Larsson, att, när landstingsförfattningen, som endast gifver ersättning åt landstingsmännen för resekostnad, icke blifver orätt tolkad, borde icke heller 1851 års författning blifva det. Men härvid må erinras, att landstingsförfattningen uttryckligen innehåller, att landstingsmännen endast skola undfå ersättning för sjelfva resekostnaden; hvaremot ordalydelsen i 1851 års författning är, att »*ersättning må till de belopp, som för resor i kronans angelägenheter, länsmän och nämndemän tillkomma, utgå af allmänna medel*» i uppgifna fall. Och med anledning af denna ordalydelse nödgas jag åter upprepa hvad jag förut sagt eller, att enligt 1851 års författning var icke ersättningen såsom enligt 1863 års författning, sonderdelad i dess två element, nemligen godtgörelse för resekostnad och för dagtraktamente; utan 1851 års författning afsåg både det ena och andra slaget af ersättning.

Ännu mera vore med anledning af Herr Carl Anders Larssons föredrag att anmärka, men jag skall inskränka mig till det redan sagda.

Öfverläggningen var slutad. I öfverensstämmelse med de meningar som förekommit, gaf Herr Talmannen propositioner dels på bifall till Utskottets hemställan, dels på afslag å samma hemställan och bifall i stället till den i fråga varande motionen, dels ock på återremiss; och fann Herr Talmannen den förstnämnda propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering begärdes, hvadan Herr Talmannen, för bestämmande af kontrapositionen, ånyo upptog de öfriga yrkandena, af hvilka det som afsåg bifall till motionärens förslag nu förklarades hafva flertalets röster för sig. Men äfven angående kontrapositionen äskades votering, i följd hvaraf en så lydande omröstningsproposition först uppsattes, justerades och anslogs:

»Den, som till kontraposition i hufvudvoteringen antager yrkandet om afslag å Utskottets hemställan och bifall till Herr Adlercreutz' motion,

röstas Ja;

Den, det ej vill,

röstas Nej;

Viinner Nej, har Kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit yrkandet om återremiss.

Den votering, som anställdes enligt denna proposition, utföll med 73 ja mot 67 nej; och erhöll alltså propositionen för hufvudvoteringen följande lydelse:

»Den, som bifaller hvad Andra Tillfälliga Utskottet hemställt i Utlåtandet N:o 5,

röstas Ja;

Den, det ej vill,

röstas Nej;

Vinner Nej, har Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, bifallit Herr Adlercreutz' motion i ämnet.

Den senare voteringen visade 77 ja mot 63 nej; varande alltså Utskottets hemställan bifallen; och skulle, jemlikt 63 § Riksdagsordningen, detta beslut genom utdrag af protokollet Medkammaren delgifvas.

§ 4.

Efter föredragning dernäst af Andra Kammarens Tredje Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 4 (i samlingen N:o 17), angående ändring af dels Kongl. resereglementet den 10 November 1865 i fråga om nämndemän, dels Kongl. kungörelsen den 30 December 1863 angående nämndemäns rätt till ersättning för extra förrättningar, blef Utskottets i detta Utlåtande gjorda hemställan af Kam-maren bifallen; och skulle, jemlikt 63 § Riksdagsordningen, detta beslut genom protokollsutdrag Medkammaren delgifvas.

§ 5.

Föredrogs och bifölls Andra Kammarens Tredje Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 5 (i samlingen N:o 18), om underdånig skrifvelse angående ändring af 21 § 1 mom. i Kongl. förordningen om försäljning af vin och maltdrycker m. m.

§ 6.

Föredrogs och bifölls Lag-Utskottets utlåtande N:o 19, i anledning af gjord framställning om ändring i 46 § af Kongl. Legostadgan den 23 November 1833.

§ 7.

Förekom till afgörande Lag-Utskottets utlåtande N:o 20, i anledning af väckta förslag om tillägg till gällande föreskrifter om aktiebolag. *Ang. tillägg till gällande föreskrifter om aktiebolag.*

I sin till innevarande års Riksdag afgifna embetsberättelse hade Justitie-ombudsmannen föreslagit, att Riksdagen måtte för sin del besluta en förordning af ungefärligen denna lydelse:

»Hvarje aktiebolag, med undantag af bankbolag, hvarom Kongl. kungörelsen den 12 Juni 1874 handlar, åligger, att så snart syssломän blifvit valde att utgöra bolagets styrelse för de företag, om hvilka bolaget sig förenat, samt att å bolagets vägnar tala och svara, genom dessa genast, eller inom fjorton dagar efter det sådant val skett, hos rådstufvurätten eller domhafvanden i den ort, der bolagets styrelse enligt bolagsordningen har sitt säte, lemna uppgift å de valde styrelseledamöternas namn samt tillika anmäla, huruvida desse gemensamt eller någon särskild bland dem eger att å bolagets vägnar tala och svara. Underlåtes detta, böte syssломännen från 50 till 500 kronor. Rådstufvurätten och domhafvanden hålle sedan nämnda uppgifter och anmälanden för allmänheten tillgängliga.»

Vidare hade Herr *J. Grape* i en inom Andra Kammaren väckt motion, N:o 58, föreslagit, att Riksdagen måtte besluta, det 8 § i lagen om aktiebolag skulle erhålla följande lydelse:

»Bolaget välje syssломän, en eller flere, att utgöra bolagets styrelse för de företag, hvarom bolaget sig förenat, samt att å bolagets vägnar tala och svara. Består styrelsen af flere personer, böra stämningar och offentliga myndigheters beslut, hvilka skola styrelsen kungöras, delgifvas styrelsen på sätt 11 kap. 8 § Rättegångsbalken stadgar om delgifning af stämning å arfvinge i oskift bo. Alla skriftliga afhandlingar — — — — — en för alla och alla för en.»

Utskottet, som i förevarande Utlåtande yttrat sig öfver båda här ofvan nämnda förslag, hade i anledning af desamma hemställt:

att Riksdagen ville för sin del besluta följande

»Förordning angående tillägg till gällande föreskrifter om aktiebolag.

Styrelse för aktiebolag, hvilket enligt Kongl. förordningen den 6 Oktober 1848 vunnit Konungens stadfästelse å sin bolagsordning, åligger att, då val till styrelse eller styrelseledamot skett, inom fjorton dagar derefter hos rätten eller domhafvanden i den ort, der styrelsen har sitt säte, göra skriftlig anmälan om valets utgång. Har

Ang. tillägg till
gällande föreskrifter om
aktiebolag.
(Forts.)

åt särskild person uppdrag lemnats att i allmänhet för bolaget tala och svara, skall ock derom inom lika tid, sedan sådant uppdrag lemnades, enahanda anmälan ske. Försummas något af hvad sålunda är föreskrivet, böte styrelsen från och med femtio till och med fem hundra kronor.»

Mot denna hemställan var reservation anmäld af Herrar *Samzelius*, Grefve *Mörner*, *Sundell* och *Magnus Jonsson*, hvilka inom Utskottet yrkat, att sista punkten i förslaget till förordningen skulle erhålla följande lydelse: »Försummas något af hvad sålunda är föreskrivet, böte *styrelsens ledamöter hvar för sig från och med tio till och med ett hundra kronor.*»

Efter föredragning af Utskottets förslag anförde

Herr Bergius: Då detta betänkande blifvit af Första Kammar-
ren med 71 röster mot 22 återremitteradt på grund af åtskilliga mot detsamma gjorda anmärkningar; och då det torde vara lämpligt, att Utskottet sättes i tillfälle att taga dessa anmärkningar under ompröfning, så anhåller jag, att äfven denna Kammare behagade återremittera detta utlåtande.

Herr Lundberg: Jag anhåller att få instämma i det yrkande, som af Herr Bergius blifvit framställt, och får anmärka, att hvad Lag-Utskottet föreslagit icke är lika med det af Justitieombudsmannen afgifna förslag, som, med undantag af endast bankbolag, omnämner aktiebolag i allmänhet utan afseendé på, huruvida bolaget vunnit Kongl. Maj:ts fastställelse å sina stadgar; och då det ofta lärer vara förhållandet, att aktiebolag valt styrelse, innan sådan fastställelse af Kongl. Maj:t erhållits, skulle det väl äfven kunna inträffa, att, om Lag-Utskottets förslag vunne bifall, detsamma icke funnes tillämpligt å en sålunda vald styrelse, emedan den tid af fjorton dagar, hvarinom enligt förslaget anmälan skulle ega rum, redan vid fastställelsen förflutit, hvilket väl icke lärer vara förslagens mening.

I Justitieombudsmannens förslag talas om sysslomän såsom utgörande bolagets styrelse och någon ibland dem utsedd att å bolagets vägnar tala och svara, men då i Utskottets förslag säges: »Har åt särskild person uppdrag lemnats att i allmänhet för bolaget tala och svara, skall ock derom inom lika tid, sedan sådant uppdrag lemnades, enahanda anmälan ske» torde kunna ifrågasättas, om dermed afses, att en styrelsen icke tillhörande person utsåges att å dess vägnar tala och svara, och huruvida i så fall det kunde vara tillräckligt att stämning å bolaget eller styrelsen tillställdes endast denne person, utan borde äfven meddelas styrelsen eller den som vore dess ordförande.

Justitieombudsmannen har, beträffande ansvar för underlåtenhet att göra ifrågavarande anmälan, föreslagit att sysslomännen, och Ut-

skottets förslag stadgar, att styrelsen skulle böta från femtio till femhundra kronor, hvaremot de å Utskottsutlåtandet antecknade reservanter ansett, att för försummelse uti berörda hänseende skulle bötas af styrelsens ledamöter hvar för sig från tio till och med ett hundra kronor. Med Justitieombudsmannens förslag, som ålägger bolaget och icke styrelsen att verkställa föreskrifven anmälan, torde öfverensstämma att bötesbelopp, som härutinnan kan ådömas, skulle utgå af bolagets kassa, som ock måhända vore riktigast, när för anmälan bestämmes sådan tid, att den möjligen förflutit, innan utsedde ledamöter fått künneedom om valet eller styrelsen trädt i verksamhet.

Ang. tillägg till gällande föreskrifter om aktiebolag.
(Forts.)

Med afseende å de anmärkningar som sålunda kunna framställas mot det föreliggande förslaget, anser jag skäligt, att Utskottet får tillfälle att taga ärendet i förnyadt öfvervägande och att yrkandet om återremiss bifalles.

Herr Stråle: Det kan väl icke vara riktigt att här uppträda med anspråk på, att Andra Kammaren skall återremittera det föredragna utlåtandet, endast på grund deraf att Medkammaren fattat ett sådant beslut. Det skulle derföre hafva varit önskligt, att den ärade ledamot, som först yrkat återremiss af ärendet, hade velat angifva, hvilka de anmärkningar varit, som föranledt återremissen i Första Kammaren samt derigenom satt oss i tillfälle att erfaras, huruvida anmärkningarne äro af beskaffenhet att böra förorsaka enahanda åtgärd från Andra Kammarens sida.

För min ringa del var jag inom Lag-Utskottet föga böjd för hela förslaget. Men sedan det derstädes diskuterats temligen grundligt, måste jag foga mig efter majoritetens åsigt, dock endast för att slippa den bestämmelsen, som reservanterne föreslagit, nemligen att möjlig ansvarspåföljd skall träffa de särskilda styrelseledamöterna hvar för sig. Denna reservation är undertecknad af tre ledamöter af Första Kammaren, hvadan det antagande ligger nära till hands, att just hvad i denna reservation förekommer varit utgångspunkten för de anmärkningar, som föranledt återremissen.

Då jag för min del icke kan gilla den förändring i Utskottets förslag, som nyss berörda reservation afser och hvilken rigtning jag antyd, tillåter jag mig yrka bifall till det föredragna utlåtandet.

Herr Torpadie: Det har icke lyckats mig att fullständigt få reda på innehållet af de anmärkningar, som i Första Kammaren blifvit framställda mot föreliggande förslag. Men så mycket har jag fått veta, att den invändning mot förslaget, som förnämligast gjort sig der gällande, gått ut derpå, att den af Utskottet föreslagna tiden, inom hvilken ofta berörda anmälan skall ega rum hos rätten eller domhafvanden, vore alltför knapp. Då nu emellertid Första Kam-maren återremitterat saken, synes det mig åtminstone vara naturligt, att, derest man önskar framgång åt förslagets hufvudsyfte, äfven

Ang. tillägg till
gällande före-
skrifter om
aktiebolag.
(Forts.)

denna Kammare bör besluta ärendets återförvisande till Utskottet. Jag lyckades icke att riktigt höra hvad min ärade vän, Herr Lundberg, nyss yttrade. Men fattade jag honom rätt, så hade han en anmärkning att framställa mot den ändring, som Lag-Utskottet tillåtit sig göra i Justitieombudsmannens förslag, i det nemligen Utskottet i början af förslaget i stället för orden: »hvarje aktiebolag, med undantag af bankbolag, hvarom K. Kungörelsen den 12 Juni 1874 handlar, äligger etc.» insatt orden: »Styrelse för aktiebolag, hvilket enligt K. förordningen den 6 Oktober 1848 vunnit Konungens stadfästelse å sin bolagsordning, äligger att etc.» Inom Utskottet talades mycket om denna sak. Man erinrade der, att det funnes åtskilliga bolag, som kallade sig aktiebolag, men som icke vunnit den i 1848 års förordning stadgade kungliga stadfästelse. Och som man inom Utskottet var ense om, att dylika bolag icke voro aktiebolag i legal mening, samt för bankbolag i förevarande fall särskilda föreskrifter voro gifna, kom man inom Utskottet öfverens om den formulering af förslaget, som här föreligger.

Hvad angår det af Herr Stråle framställda spörsmålet antingen böterna skulle utgå kollektivt af styrelsen eller af styrelsens ledamöter hvar för sig, så ordades äfven härom mycket inom Utskottet. Och ehuruval jag tyckte, att de skäl, som anfördes för de begge alternativen voro ungefär lika goda, ansåg jag dock, att man icke borde frångå hvad Justitieombudsmannen föreslagit, i synnerhet som man ju redan har sådana böter och någon svårighet vid förslagets tillämpning således icke vore för handen.

Jag förenar mig emellertid med dem, som yrkat återremiss af utlåtandet.

Herr Berg: Med anledning af hvad Herr Stråle anført anhåller jag om återremiss. Han yttrade nemligen, att han inom Lag-Utskottet gått in på förslaget endast för att slippa få frågan om bötesbestämmelserna afgjord i den rigtningen, att de särskilda styrelseledamöterna skulle böta hvar för sig. Då jag är af alldeles motsatt åsigt och anser, att, när bötesstraff ifrågakomma, det skall vara vissa *personer*, som dömas till böterna, så att straffet, äfven om tillgång till böterna saknas, kan gå i verkställighet, önskar jag, att oestämmelserna affattas i sådan syftning. Jag tror, att just detta var ett bland de motiv, som i Första Kammaren åstadkom återremiss. Jag tror äfven, att, då Justitieombudsmannens förslag af såg aktiebolag i allmänhet och ej allenast sådana aktiebolag, hvilkas bolagsreglor blifvit af Kongl. Maj:t jemlikt 1848 års kungörelse stadfästa, åtminstone någon motivering i utlåtandet borde uttrycka skälen hvarföre anmälningsskyldigheten blifvit till endast dessa senare inskränkt.

I händelse Andra Kammaren nu skulle, i enlighet med Herr Stråles yrkande, bifalla Utskottets förslag, så blir följden att Första Kammaren, som redan beslutit återremiss, blir anmodad att fatta

definitivt beslut och kan då nödgas afslå förslaget. Om man verkligen vill framgång åt saken, synes det mig derföre mest lämpligt, att äfven denna Kammare beslutar återremiss, hvarigenom Lag-Utskottet sättes i tillfälle att framställa förslaget i sådan förändrad form, att det möjligen kan vinna godkännande i båda Kamrarna.

Ang. tillägg till gällande föreskrifter om aktiebolag.
(Forts.)

Herr Stråle: Nu står frågan redan i helt annan ställning än den hade vid den förste talarens kategoriska yttrande, mot hvilket jag tog mig friheten göra invändningar, De två siste talarne hafva yttrat sig i sak och framställt åtskilliga skäl, hvarföre ärendet lämpligen bör till Utskottet återförvisas. Ehuru jag icke kan gilla syftningen uti den siste talarens anförande och den rigtning, hvori han ansåg, att förslaget borde gå, så böjer jag mig dock för återremissen och afstår således från mitt förra yrkande.

Grefve Sparre: Jag skulle önska få upplyst, hvarföre Lag-Utskottet icke tillstyrkt enahanda förfaringsätt med afseende å aktiebolag som för bankbolag, eller att kungörelsen skall införas i allmänna tidningarna. Det är för allmänheten af icke ringa vigt att veta hvilka som äro ledamöter i styrelsen, men att derom skriftligen förfråga sig hos domhafvanden, synes mig särdeles olägligt. Jag vet dessutom ej, huruvida domhafvanden är pliktig att besvara dylika förfrågningar.

Öfverläggningen förklarades härmed slutad; hvarefter Kammaren beslöt återförvisa ärendet till Utskottet.

§ 8.

Föredrogs Lag-Utskottets utlåtande N:o 21, i anledning af väckta motioner om förändrad lagstiftning beträffande förlust af medborgerligt förtroende.

Om ändrad lagstiftning. ang. förlust af medborgerligt förtroende.

Uti berörda motioner, hvilka afgifvits inom Andra Kammaren, var föreslaget:

Af Herr *J. Asklöf* (motionen N:o 5): att Riksdagen för sin del måtte besluta den förändring i 20 kap. Strafflagen, att den i samma kapitels 18 § förekommande straffbestämmelsen »förlust af medborgerligt förtroende» afskaffas för de äfven kvalificerade tjufnadsbrott, som första gången begås, dock med undantag för svårare fall;

och af Herr *H. Hagerman* (motionen N:o 98): »att Riksdagen ville besluta, att 2 kap. 19 § 1 och 2 mom. af Strafflagen måtte erhålla följande förändrade lydelse:

Om ändrad
lagstiftning
ang. förlust af
medborgerligt
förtroende.

Vissa i lagen bestämda brott medföra den påföljd, att den dömde förklaras hafva medborgerligt förtroende förverkat.

»Då sådan påföljd stadgad är, må den ej utöfver fängelsetiden ädömas.»

(Forts.)

Utskottet hade beträffande dessa motioner, på anförda skäl, hemställt:

1:o att Herr Asklöfs motion icke måtte af Riksdagen bifallas, och

2:o att Herr Hagermans motion måtte lemnas utan vidare afseende.

Enligt anteckning å Utlåtandet var reservation mot detsamma inom Utskottet afgifven af herrar *Torpadie* och *Magnus Jonsson*, hvilka ansett, att Utskottet på de af herr Asklöf anförda skäl bort för Riksdagen framlägga förslag till sådan ändring i gällande Strafflag, att på domstolens pröfning komme att bero, huruvida den, som fäldes till ansvar för första resan stöld, skulle förklaras medborgerligt förtroende på viss tid förlustig eller icke.

Sedan Utskottets hemställan i *punkten 1* blifvit uppläst, yttrade

Herr Hagerman: Jag har äran hos Herr Grefven och Talmannen anhålla om framställning till Kammaren, att båda punkterna måtte få i ett sammanhang föredragas.

Med bifall till denna herr Hagermans framställning, beslöt Kammaren att Utlåtandets båda punkter skulle i ett sammanhang behandlas, i följd hvaraf föredragning nu skedde jemväl af Utskottets hemställan i *punkten 2*; och lemnades der efter ordet ånyo till

Herr Hagerman, som anförde: Då min motion redan fallit i Första Kammaren, skulle det kunna synas, som om jag ej borde besvära Kammaren med något anförande i en fråga, som ju i alla fall för denna gång måste uppoftas, men då tystnad skulle kunna tolkas såsom gillande af motiveringen i Lag-Utskottets föreliggande betänkande och jag för min del ej kan obetingadt godkänna densamma, så anhåller jag att få yttra några ord.

Utskottet anför på ett ställe följande: »I allmänna omdömet, på hvilket lagstiftaren alltid måste fästa behörigt afseende, vore otvifvelaktigt stöld ett särdeles vanfrejdande brott; och då för denna förbrytelse enligt gällande lag kunde ädömas förlust af medborgerligt förtroende på så kort tid som ett år, syntes lagstiftaren i bemödandet att åt samhället så snart som möjligt återgifva brottslingen rehabiliterad redan hafva gått så långt, som med det allmänna folkmedvetandet vore förenligt». Jag undrar just, om Utskottet är förvissadt om, att allmänna omdömet går i den riktningen. För

min del tror jag, att det går i en alldeles motsatt riktning. Enligt mitt förmenande anses det onligt allmänna omdömet obilligt och orimligt, att en person, som utstått fängelsestraff, icke skall återfå sina medborgerliga rättigheter på samma gång han lemnar fängelset. Har han försonat sitt brott med fängelsestraff, bör han sedan återfå de rättigheter i samhället han hade, innan han begick brottet. Under alla de år, man i lagstiftningen och på annat sätt försökt mildra tyngden af fängelsestraffen, har man deri gått ganska långt och nästan visat sig pjunkig; särdeles har fängelsestyrelsen och öfriga vederbörande, hvilka haft med fängsvården att skaffa, att nu icke nämna enskilda personer och sällskap, gått så långt i sentimentalitet, att det ofta mera skadat än gagnat. Mot de ur fängelset efter utståndet straff till samhället återkommande visas deremot ingen mildhet, intet verkligt bemödande att understödja dem. Man säger till dessa olycklige: gå ut och skaffa eder arbete och förvärf, men pålägger dem på samma gång ett straff, som enligt min åsigt är svårare än sjelfva fängelsestraffet. I fängelset fattas det fången ingenting af lifvets nödvändigaste, men efter utståndet straff verkar den vanhedrande förlusten af medborgerligt förtroende ända derhän, att han möjligen ej blifver i stånd att skaffa sig den torftigaste existens. Är han ängerfull och allvarligt vill försöka vara samhället till gagn, synes det mig grymt att brännmärka honom. Säkerligen går allmänna omdömet i denna af mig uttalade försvarande och understödjande riktning och icke tvärtom.

Vidare anför Utskottet följande: »Högst olämpligt hade det äfven synts Utskottet att medgifva en från fängelset nyss utkommen, för stöld straffad brottsling alla medborgerliga rättigheter. Vore han ej ådömd förlust af medborgerligt förtroende, kunde deltagande i till exempel riksdagsmannaval och alla kommunala angelägenheter honom ej förvägras, om han eljest vore dertill berättigad. I sådant fall skulle ej heller kunna honom förmenas att med laga verkan aflägga vittnesmål, men att tillerkänna tjufvens intyg egenskap af laga bevis, innan han genom någon tids oklanderligt uppförande kunde anses hafva återvunnit det förtroende, han förverkat, hade synts Utskottet ingalunda välbetänkt, särdeles vid det förhållande, att vår lag gifve två vittnens sammanstående intyg egenskap af fullt bevis, utan att åt domaren inrymma den omfattande pröfning af vittnesmålen verkan, som andra länders lagstiftning medgifve». Ja, tänk hvilken fara det skulle vara, om den, som redan lidit sitt straff, skulle vara så intresserad af kommunens och statens angelägenheter, att han infunne sig vid valurnan och nedlade sin valsedel. Är det verkligen något farligt? Jag tror det icke, ty så är vår lagstiftning stäld, att en enda person hvarken gör något till eller ifrån i detta hänseende. Utskottets skäl äro icke det minsta hållbara. Det är åtminstone min öfvertygelse.

Det samma är förhållandet med hvad Utskottet anført rörande vittnesmåls afgifvande. Är det så fullkomligt säkert, att den, som

Om ändrad lagstiftning ang. förlust af medborgerligt förtroende.

(Forts.)

*Om ändrad
lagstiftning
ang. förlust af
medborgerligt
förtroende.*

(Forts.)

i fängelset undergått sitt straff, blifvit der mera demoraliserad än han varit kort innan han ådömts fängelsestraffet? Det kan jag icke förstå. Eller skall man kunna antaga, att han är mindre sanningsälskande än förut? Utskottets skäl synas icke heller i detta fall vara mera hållbara än i föregående.

I anledning af mitt yrkande i motionen, att påföljden af förlust af medborgerligt förtroende icke skulle sträckas utöfver fängelse-tiden, anmärker Utskottet, att den, som i fängelse sitter, icke kan komma i tillfälle att utöfva något medborgerligt förtroende, lika litet som att begagna sig af de öfriga medborgerliga rättigheter, för hvilkas åtnjutande egandet af medborgerligt förtroende är stad-gadt såsom vilkor. Jo, visserligen skulle han kunna komma i till-fälle härtill, om han icke vore förklarad förlustig medborgerligt för-troende. Han skulle ju kunna t. ex. genom fullmäktig deltaga i val af stadsfullmäktige och kyrkoråd m. m. Men genom det af mig föreslagna stadgande skulle något sådant icke komma att inträffa.

Vidare säger Utskottet, att det vore af vigt, att en arbetsgif-vare icke utsattes för olägenheter att, under okunnighet om förhål-landet, i sitt hem och sitt arbete mottaga personer, som nyss be-gått vanfrenjande brott. Men hvad blir då följden? Jo, att en per-son, som blifvit utsläppt från fängelset, icke kan erhålla arbete nå-gorstädes, utan nödgas ovilkorligen fortsätta på brottets bana. Jag frågar: är detta riktigt förnuftigt, att man å ena sidan säger, att man skall underlätta en frigifven brottslings sträfvan att genom ärligt förvärf förskaffa sig sitt uppehälle, men å andra sidan upp-manar alla öfriga samhällsmedlemmar att akta sig för honom. Lig-ger det verkligen någon konsekvens häri?

Jag vet väl, att det icke kan hjälpa mycket att yttra sig i frågan, då Utskottets betänkande redan är bifallet i Första Kam-maren. Men då, efter hvad jag hört, den andra motionären icke har lust att yttra sig, ansåg jag mig skyldig att säga några ord.

Herr Torpadie: Det var verkligen icke utan mycken tvekan som jag tillät mig den reservation, som finnes vidfogad Utskottets betänkande, såvidt det rörer afslag å herr Asklöfs motion. Jag vet mycket väl, att det finnes åtskilliga brott, som anses i och för sig vara mera vanärande, men jag får upprigtigt bekänna, att jag hör till dem, som icke med någon synnerlig förkärlek omfatta den på-följd af förlust af medborgerligt förtroende, som blifvit i vår straff-lag införd. Det är icke Kammararen obekant, att det finnes kultur-länder, der någon sådan påföljd icke existerar, utan att någon skad-lig följd deraf uppstått. Jag tror också, att det finnes fall, då — ett gammalt svenskt ordspråk säger ju: det är tillfället, som gör tjufven — ett brott kan hafva blifvit begånget under sådana förmil-drande omständigheter, att det blir hårdt, att den brottslige, utöfver det lagstadgade straffet, skall drabbas jemväl af förlust af medbor-gerligt förtroende. Jag tänker främst på desse unge brottslingar, som framföras inför en domstol. Offer måhända för en försummad

barnuppfosttran eller dåligt sällskap bland kamrater, falla de ofta; och man ser ibland så besynnerliga förhållanden, att, då man skall afgöra en ransakning angående unge brottslingar, det kan inträffa, att de, som äro på grund af sin ålder strafflöse, finnas mera förderfvade än en och annan, som, emedan han uppnått 15 års ålder, blir sakfärd och måste förklaras förlustig medborgerligt förtroende. Jag tror, att det icke skulle innebära någon synnerlig fara, om i dessa och andra likartade fall det skulle på domstolens pröfning komma att bero, huruvida denna straffpåföljd borde ådömas eller icke. Det är måhända icke utan sitt intresse att påminna sig, huruledes äfven under en så mörk tid som medeltiden man kunde finna en eller annan märkbart mild lagstiftnings-åtgärd. Jag påminner mig, att jag någonstädes läst — jag kan nu för ögonblicket icke uppgifva källan — att under medeltiden gälde här i landet eller åtminstone några delar deraf den lag, att den, som för första gången tillgripit matvaror, motsvarande en måltid, icke skulle anses straffbar.

Då emellertid Första Kamraren redan bifallit Utskottets hemställan, har hvad jag nu yttrat ingen betydelse i afseende å sjelfva saken. Jag har endast velat till protokollet uttrycka min mening och jag skall icke drista mig att framkomma med något yrkande, då sådant icke kan tjena till något.

Herr Key: Såsom den siste talaren nämnde, har frågan fallit i Första Kamraren och har sålunda ingen praktisk betydelse för denna riksdag. Men månne vi icke kunna med skäl förebrås att hafva hitills allt för mycket låtit bero vid Första Kamrarens åtgöranden, äfven om det gällt verkligt nyttiga oeh nödvändiga lagförändringar; och månne det icke är på tid att Andra Kamraren, mera oberoende af den Första, och äfven utan att frågan eger någon omedelbart praktisk betydelse, uttrycker sin egen skiljaktiga mening i fråga om dessa många på dagordningen stående lagreformer?

Hvad nu särskildt detta Lag-Utskottets betänkande angår, så har jag icke uppträdt för att yrka ändring deri, ty jag instämmer med Utskottet derutinnan, att motionerna, sådana de blifvit uppställda och med de yrkanden, som deri äro gjorda, icke kunna bifallas; men saken sjelf är alltför allvarsam att böra afärdas på det sätt Lag-Utskottet gjort. Utan protest i detta hänseende vill jag derför icke att betänkandet skall läggas å sido, och derföre ber jag att få med några ord beledsaga det samma.

Utskottet säger, att det visserligen är viktigt för samhället att »underlätta en frigifven brottslings sträfvan att erhålla ärligt förvärf och dymedelst ej blott minska faran för ett upprepande af hans förbrytelse, utan äfven till nyttigt arbete återvinna en på afvägar kommen samhällsmedlem», men, säger Utskottet, det är lika viktigt, »att ej samhällets öfriga medlemmar och i främsta rummet arbetsgifvare utsättas för olägenheten att, under okunnighet om förhållandet, i sina hem och i sitt arbete mottaga personer, som nyss begått van-

*Om ändrad
lagstifning
ang. förlust af
medborgerligt
förtroende.*

(Forts.)

Om ändrad
lagstiftning
ang. förlust af
medborgerligt
förtroende.

(Forts.)

frejdande brott, utan att ens någon tid hafva visat prof på sin förbättring». Detta låter onekligen i viss mån säga sig, från arbetsgifvarens sida, men alldeles icke från lagstiftarens, icke från samhällets sida, ty det är just vid utträddandet ur fängelset och innan pröfvotiden är tilländalupen, som den frigifne bäst behöver arbete. Om han icke kan få det, förr än han visat sig vara en oskadlig och nyttig samhällsmedlem, hvarmed skall han då föda sig under tiden?

Jag ber om ursäkt, men jag har en särskild anledning att något litet upptaga tiden. I dag på morgonen hörde jag, att hem till mig kommit en 16 års gosse, trasig och utsvulten, som berättade, att han var föräldralös; att han saknade anförvänder; att han var konfirmerad vid den s. k. Dillströmska Inrättningen, samt att han de sista 14 dagarne haft sitt nattläger i en vedbod och att han förgäfves sökte arbete för att uppehålla lifvet. Han berättade allt detta under strömmar af tårar. Det är visst möjligt att han var en af dessa vidunderligt tidigt och djupt förhärdade brottslingar som de stora städerna stundom framalstra, men det är långt mera troligt, att han talade sanning. Jag tänker mig nu denne gosse gående från dörr till dörr, förgäfves tiggande om arbete, bostad och bröd. Han faller, han *måste* slutligen falla för frestelsen och göra sig skyldig till ett brott, för hvilket han antagligen blir ådömd förlust af medborgerligt förtroende. Han undergår sitt fängelsstraff, — blir frigifven — och hvad händer då? Jo, såsom ett annat exempel utvisar. En mycket aktad embetsman blef nyligen här på Stockholms gator tilltalad af en för honom okänd ung man med anhållan om hjälp. Denne omtalade, att han nyss blifvit utsläppt ur fängelse. »Jag har», klagade han, »varit på icke mindre än 21 ställen och begärt arbete, men så snart man sett mitt betyg, och att jag blifvit frändömd medborgerligt förtroende, har jag blifvit med hårdhet och hån bortstött; kan det vara meningen att jag ånyo skall tvingas att begå brott, fastän jag vill åtaga mig hvilket arbete som helst, och mot hur ringa betalning som helst, blott jag kan få så mycket att jag icke nödgas stjäla för att uppehålla lifvet; jag ville så gerna bli en ärlig människa, men det tycks ej vara möjligt.»

Detta, mine Herrar, är verkligen förfärligt.

Händelsen i dag på morgonen gaf mig anledning att slå upp fängvårdsstyrelsens berättelse och jag fann deraf, att år 1876 var antalet personer, som första gången voro dömda till straffarbete 2 år och derunder, 1,188, och, mine Herrar, af dessa voro omkring $\frac{1}{10}$ eller 197 under 20 år. Samma år återföllu i brott icke mindre än 1,558 personer, således vida flera än de som första gången ådömdes straff. Af de vid 1876 års slut i fångelserna *qvarvarande* personer, som varit första eller upprepade gånger dömda till straffängelse i två år och *derunder*, hade icke mindre än 576 blifvit på viss tid dömda till förlust af medborgerligt förtroende.

Vidare fann jag, att samtliga kostnaderna för fängvården i riket uppgingo under samma år till 1,909,308 kronor. Om derifrån

drages inkomsten för af fångarne verkställda arbeten under år 1876, eller tillsammans 138,463 kronor, så uppgår kostnaden från statens sida för fångvården till 1,770,845 kronor, eller i medeltal, om man dividerar detta belopp med fångarnes antal, till 395 konor för hvarje fånge. Om man nu beräknar att blott *hälften* af de 576 personer, som blifvit dömda till förlust af medborgerligt förtroende på viss tid, efter fängelsestraff af *två år* och *derunder* återkömma, d. v. s. 288, en beräkning som snarare är för låg än tvärt om, så visar sig härigenom en årlig utgift för statsverket af 113,760 kronor.

Herrarne se häraf, att, äfven om man i denna sak icke låter något annat än siffror vibrera, äfven siffrorna kunna tala. Jag tror således, att frågan väl förtjenar att behjertas och att på detta område måste göras något allvarligt, något mycket allvarligt. Det är *detta* jag velat framhålla. Något yrkande gör jag icke.

Herr Thomasson: Den viktigaste synpunkten för bedömande af denna fråga och den, som för mig varit bestämmande att afstyrka ifrågavarande båda motioner, synes vara den, att allmänna opinionen fortfarande stämplade stöld såsom ett vanfregdande brott. Det yttrades af en talare vid behandlingen af en likartad fråga under förra årets riksdag, att denna opinion ännu är så kompakt, att, om man skulle borttaga påföljden af förlust af medborgerligt förtroende ur lagen och en husbonde ovetande skulle få i sin tjänst en person, mot hvilken man icke hade annat att anmärka än att han begått tjufnadsbrott, så skulle denna husbonde anse sig vara rent af narrad af lagstiftningen, samt att det vore oundgängligt för att förbereda en lagförändring sådan som den nu ifrågavarande att ändra den allmänna opinionen först. Samme talare, Herr Ehrenborg, uppgaf äfven, huru detta skulle låta sig göra, nemligen genom att uppfostra brottslingarne, särdeles de yngre, så mycket som möjligt under fängelsetiden och genom mera utsträckta enskilda föreningar, som åtog sig brottslingen, sedan han återfått sin frihet, och skaffade honom tjänst. Derigenom trodde han likasom äfven jag, att den starka fördomen mot den för stöld straffade skulle brytas eller åtminstone förmildras; och först sedan en sådan omställning i den allmänna rättsuppfattningen egt rum, synes mig en lagförändring af det syfte som den nu förevarande böra ifrågasättas, i all symmerhet, som numera för närvarande ett så lågt minimum som ett års förlust af medborgerligt förtroende är stadgadt.

Jag ber slutligen att få hemställa till den sist ärade talaren, hvilken omtalade, att han en gång påträffat en tiggare, som sagt, att han gått omkring på 21 ställen för att få arbete, men öfverallt fått nekande svar, om den värde talaren verkligen tror, att detta endast och allenast berott derpå, att tiggaren varit dömd förlustig medborgerligt förtroende och att denne skulle hafva lättare fått arbete, om han *icke* förlorat medborgerligt förtroende, emedan denna straffpåföljd blifvit ur lagen borttagen? Orsaken hvarför han icke

Om ändrad lagstiftning ang. förlust af medborgerligt förtroende.
(Forts.)

Om ändrad lagstiftning ang. förlust af medborgerligt förtroende.
 fick arbete, var tydligtvis den, att han begått stöld och att detta brott af allmänna rättsmedvetandet uppfattas såsom högeligen vanfrejdande; och så länge folket har denna åsigt, måste enligt min öfvertygelse påföljden af medborgerligt förtroendes förlust stå kvar i lagen.

(Forts.)

Jag behöfver icke yrka bifall till Lag-Utskottets förslag, då ingen af Kammarens ledamöter framställt yrkande i motsatt riktning.

Herr C. A. Larsson: Då den siste ärade talaren såsom skäl för afslag å Herr Asklöfs nu i fråga varande motion anförde den allmänna opinionen, som anser tjufnadsbrotten för vanärande, ber jag att få erinra om en annan opinion, som går ut på ett vida ädlare och bättre syfte, nemligen det att gifva ut penningar, för att från brottets bana återföra brottslingar. Detta är hufvudändamålet med stiftelserna Konung Oskars och Drottning Josefinas minne och för samma ändamål har man äfven i min hemort inrättat ett räddningshem, egentligen afsedt för yngre brottslingar.

Hvarje der intagen person kostar 400 kronor om året, således vida mera än staten kostar på sina anstalter, men icke desto mindre vågar jag påstå, att det icke finnes någon, som icke gerna offerar sin skärf, för att rädda en och annan brottsling från elände och återfall.

Om man kunde klistra upp en lapp på ryggen på en och hvar, som blifvit dömd medborgerligt förtroende förlustig, då kunde man, på sätt Utskottet föreställer sig vara nödigt, laga så, att en hvar kunde veta, hvilka som icke egde medborgerligt förtroende; men nu, då en sådan person kan vara så klädd, att han kan få inträde i hvilka fina och förnäma sällskap som helst, är detta ej möjligt. Jag går dessutom så långt, att jag påstår, att det finnes individer, som icke just tycka det vara någon förlust, om de dömas medborgerligt förtroende förlustige. För religiösa människor har detta nog sin vikt och betydelse, men på en sådan person, som den Herr Key nyss åberopade, inverkar det väl föga, om han eger medborgerligt förtroende eller icke, ty kunna de ej återställas på annat sätt, icke lära de blifva det derigenom, att de i sina prestbetyg hafva intaget, att de åtnjuta medborgerligt förtroende.

Då vi nu enskildt uppoffra så mycket för att återföra brottslingar och då motionären icke hemställt annat, än att det skall vara första gången en person råkat i elände, förlust af medborgerligt förtroende ej skulle ådömas, hemställer jag, om icke det menliga tänkesättet nu skulle vara moget för att öfvergifva den gamla opinionen om vanfrejdande brott och fördenskull söka återföra dessa vanryktade uslingar och om möjligt göra dem till hederliga människor igen, hvarigenom man också skulle kunna vinna en besparing på 113,000 kronor årligen, hvilket var den siffra jag tyckte mig höra Herr Key uppgaf, att de årligen kostade staten.

Det vore väl icke heller något, hvaröfver man behöfde blygas, om man bifölle ett sådant stadgande som detta, då man må hända

derigenom kunde årligen rädda ett tiotal brottslingar från återfall, och detta är orsaken, hvarföre jag för min del hemställer om bifall till Herr Asklöfs motion, hvilken jag anser vara väl värd att taga i nogta öfvervägande.

Om ändrad lagstiftning ang. förlust af medborgerligt förtroende.

(Forts.)

Herr Key: Jag kan icke — såsom jag också nämnde nyss — yrka bifall till motionerna, och detta emedan de icke äro uppställda i den form, att de kunna bifallas. Jag ber blott att få yttra några ord med anledning af hvad den ärade ledamoten af Lag-Utskottet nyss sade derom, att förlusten af medborgerligt förtroende icke skulle borttaga tillfället till arbetsförtjenst för en frigifven fånge. Om det, under tider af arbetslöshet, såsom de nuvarande, är svårt, mycket svårt för en arbetare att erhålla arbetsförtjenst, fastän han har ett rent och klart prestbetyg, så är det för honom rent af omöjligt att få arbete, om han är dömd förlustig medborgerligt förtroende. Kan han icke få arbete, så blir han ju nödsakad att återgå till brottets bana för att få uppehälle, och detta är en utväg som han vet ej skall misslyckas. Sålunda är det nu på det sättet ordnadt, att, när fängelsedörren öppnas vid strafftidens slut, så stöter samhället fången, genast vid hans första steg utåt i det fria, våldsamt ånyo tillbaka och slår fängelsedörren i lås om honom. Fången vill samhället behålla, arbetaren bryr det sig icke om, och menniskan ännu mindre. Jag vågar tro, att den saken är allvarsam.

Herr Hagerman: Jag skall nu icke länge upptaga Kammarrens tid; det var endast ett par ord i afseende å talet om »det allmänna omdömet», hvarpå jag ville fästa uppmärksamheten. Jag instämmer fullkomligt med Herr Key i det afseendet, men vill endast tillägga, att jag icke tror, att den, som vill stjäla eller mörda, fäster synnerligt stort afseende vid om han eger medborgerligt förtroende eller icke, ty det handtverket kan han nog drifva ändå. Är det hans afsigt att fortgå på brottets bana, lär han väl näppeligen upplysa dem han vill bestjäla eller på annat sätt skada om sina antecedentia och allra minst torde han visa dem sitt prestbetyg. Deremot är det nödvändigt för den, som verkligen vill bättra sig, att ega medborgerligt förtroende, och då så är förhållandet, kan jag verkligen icke förstå, hvarföre man ej ens vill bifalla reservanternes förslag, hvars fordringar äro betydligt billigare än dem jag i min motion framställt, och hvilka närmast afse att åt samhället så snart som möjligt återgifva dem, hvilka befinnas hafva kränkt eganderätten mera af lättsinne, obetänksamhet eller onda lockelser, än i ren afsigt att begå brottet.

Herr Ola Andersson: Om domstolarne finge rättighet att fria en person, som fäldes till ansvar för första resan stöld, från förlust af medborgerligt förtroende, komme detta naturligtvis endast att ske i sådana fall, der mildrande omständigheter förekommo, och om

*Om ändrad
lagstiftning
ang. förlust af
medborgertigt
förtroende.*

(Forts.)

någon husbonde, på sätt en ledamot af Lag-Utskottet nyss sade, derigenom skulle blifva narrad att taga en sådan person i sin tjenst, skulle jag för min del icke anse detta såsom en så särdeles stor olycka. Jag skulle fast hellre tro, att det vore nyttigt, om förslaget ginge igenom, emedan jag tror, att man derigenom lättare kan återföra brottslingar, som kommit in på brottets väg, till en hederlig vandel. Jag har endast velat uttala detta för att visa mina sympatier för reservanternes förslag.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad och propositioner gifvits enligt de gjorda yrkandena, biföll Kammaren såväl Utskottets hemställan i punkten 1 som jemväl hvad uti punkten 2 blifvit af Utskottet föreslaget.

§ 9.

*Om ändring
af § 59 Riksdagsordningen.*

Föredrogs Konstitutions-Utskottets utlåtande N:o 5, i anledning af väckt motion om ändring i § 59 af Riksdagsordningen.

Utskottet hade hemställt:

att Riksdagen, med bifall till derom af Herr *E. Thomasson* väckt motion (N:o 4), måtte antaga att hvila till vidare grundlagsenlig behandling följande förslag till ändring af Riksdagsordningens

§ 59.

»Betänkande, som — — — — —
— — — afgörande företagas. Genom Kamrarnes sammanstående beslut må dock afgörandet af betänkande från ständigt eller särskildt Utskott kunna till nästa lagtima riksdag uppskjutas, derest förslag derom inom någondera Kammaren blifvit väckt senast vid betänkandets andra föredragning. Dylikt förslag skall genast Medkammaren delgifvas och kan endast en gång bordläggas. Beslutas uppskofvet, skola vid den riksdag, dertill ärendet blifvit uppskjutet, talmännen ofördröjligen till fortsatt behandling föredraga betänkandet, hvarefter dermed förfares i enlighet med hvad angående inkommet utskottsbetänkande i allmänhet är föreskrifvet. Rörer betänkandet någon af Konungen hos Riksdagen gjord framställning, då må beslut deröfver ej uppskjutas, utan att Konungen dertill samtycker.

Betänkande, som afgifvits af tillfälligt Utskott, föredrages i den Kammare, som Utskottet tillsatt, och förfares derefter vidare med målet, såsom ofvan är sagdt; dock att afgörandet icke må till annan riksdag uppskjutas.

Om uppskof med beslut öfver hvilande förslag till förändringar i grundlagarne stadgas i 64 §.

Utskottets förberedande hemställanden och förfrågningar må genast afgöras, derest icke någon Kammarens ledamot bordläggning *Om ändring af § 59 Riksdagsordningen.* begär.»

(Forts.)

Mot nämnda hemställan hade Herr *S. Johnson* inom Utskottet reserverat sig; hvarjemte Herrar *J. Sjöberg* och *Jöns Rundbäck* låtit anteckna å utlåtandet, att de icke varit tillstades, då beslut i förevarande ärende af Utskottet fattades.

Sedan uppläsning skett af Utskottets förslag, anförde

Herr Stråle: Det är visserligen icke någon ny fråga, som nu förekommer till Kammarens behandling. De af Kammarens ledamöter, som deltagit i den föregående riksdagsperiodens förhandlingar, erinra sig säkert ganska väl, och de, som icke förut varit vid riksdagen, hafva säkerligen läst om, att denna fråga, efter hvad jag tror, trenne gånger förut varit föremål för pröfning och att den hittills alltid blifvit afslagen, ett resultat, hvartill jag önskar att vi äfven denna gång måtte komma.

Till stöd för denna min uppfattning skulle jag måhända endast behöfva erinra om första punkten i 38 § Riksdagsordningen, som säger att Konstitutions-Utskottet icke bör för Riksdagen framlägga andra förslag till ändringar i rikets grundlagar än dem Utskottet anser vara »högst nödiga eller nyttiga». Det är således icke nog, att de föreslagna förändringarne äro nödiga eller nyttiga, utan de skola vara »högst nödiga, eller nyttiga. Om jag skall fästa någon praktisk betydelse vid dessa ord: »högst nödiga eller nyttiga», föreställer jag mig, att dermed afses sådana förändringar, om hvilkas behöflighet någon egentlig meningsskiljaktighet icke egt rum. Nu är förhållandet, att någon dylik meningsskiljaktighet hittills ej i Kammaren förefunnits *derom*, att en grundlagsändring i här angifven syftning *icke* bör ifrågakomma, och sjelfva andemeningen med det stadgande jag citerat synes just vara den, att man icke bör tumma på grundlagarne i andra fall, än då det befinnes vara högst nödigt eller nyttigt. Hvad sjelfva saken beträffar, får jag erinra *derom*, att vid frågans föregående handläggning i denna Kammare många och som mig synes fullt befogade anmärkingar blifvit gjorda mot den föreslagna förändringen. Redan år 1873, då denna fråga förevar till behandling, gjordes af en talare, som lyckligtvis ännu qvarsitter på stockholmsbänken, åtskilliga anmärkingar mot detta förslag, som fortfarande hafva sin fulla befogethet. En annan riksdagsman, som icke mera finnes i lifvet, hade vid samma riksdag ett yttrande, som, om Herrarne torde erinra sig, syntes vara tillfyllestgörande i denna fråga. För min del har jag, så mycket jag kunnat, sökt sätta mig in, icke uti föreliggande motion, emedan den är temligen kort, utan i den motion, som vid 1875 års riksdag väcktes i detta ämne och deri motionären fullständigare utvecklade sin åsigt och försökte att gen-

*Om ändring
af § 59 Riksdagsordningen.
(Forts.)*

drifva de anmärkningar, som rigtats emot densamma. Den första invändning, som vid 1873 års riksdag gjordes emot detta förslag, kan ännu, efter mitt förmenaude, tillämpas med oförminskad kraft och bestod deruti, att grundlagen lemnade öppet för Riksdagen att, då, såsom motionären anförde till skäl för sitt förslag, en mängd stora och viktiga frågor förekommo, som, efter hans förmenande, icke kunde rätt behandlas af en enda Riksdag, tillsätta särskilda Utskott för dessa frågor behandling. Erfarenheten har ock sedan dess bekräftat, att denna utväg är både riktig och naturlig. Bland de viktiga frågor, som vid 1873 års riksdag en dåvarande ledamot af Första Kammaren, hvilken ledamot nu innehar främsta platsen i Konungens råd, framhöll såsom varande af beskaffenhet att företrädesvis fordra ett uppskof till en kommande riksdag, var i främsta rummet frågan om antagande af en ny utsökningslag. Nu veta vi emellertid alla, att denna frågas lösning mycket väl försiggick på en enda riksdag, utan att behöfva uppskjutas till en följande. Bland öfriga dylika frågor, som motionären omnämnde, var den om en ny härorganisation. Men jag hemställer, huruvida denna fråga är af beskaffenhet, att vinna något genom att uppskjutas från en riksdag till en följande. Denna fråga måste efter min tanke lösas på helt annan grund än genom att, så att säga, ligga till sig genom ett uppskof. Såvidt jag kunnat finna, har Utskottet denna gång icke kunnat förebriaga några skäl, som böra åstadkomma någon förändring uti den åsigt, som Kammaren förut i denna fråga uttalat. Utskottet säger: »De praktiska olägenheter, som saknaden af ett stadgande i ofvan omförmälda rigtning medfört, hade redan vid 1873 års riksdag ådragit sig Utskottets uppmärksamhet.» För min del vågar jag påstå, att jag icke funnit några sådana olägenheter. Tvärtom; de frågor, som vi haft oss förelagda, hafva, efter mitt förmenande, blifvit lösta på ett nöjaktigt sätt, och de frågor, som ännu icke blifvit afgjorda, tror jag ej skulle hafva blifvit det fortare och bättre, om en sådan lag, som Utskottet föreslagit, hade funnits. Utskottet säger vidare, att den förflutna tiden ytterligare bekräftat dessa förmenta olägenheter, och längre fram yttrar Utskottet: »Ett sådant behandlingssätt af viktiga samhällsangelägenheter, hvarigenom Riksdagen nödgas antingen undanskjuta en fråga eller ock äfventyra att deruti fatta ett förhastadt beslut, synes Utskottet vara ej blott menligt för ärendenas behöriga gång än äfven icke fullt öfverensstämmande med Riksdagens värdighet.» Jag deremot anser det föga öfverensstämma med Utskottets värdighet att framkomma med sådana skäl. Och jag tror icke att någon och allra minst Utskottet kan förebrå Riksdagen, att den icke fullt samvetsgrant behandlat de frågor, som dragits under dess pröfning. Vidare säger Utskottet att, i följd af nu gällande stadganden, »har hvarje sammanträdande Riksdag intagit en fristående ställning, så att allt dess arbete likasom påtryckts den yttre prägeln af ett för sig afslutadt helt». Ja, mine Herrar, det är just grundlagens me-

ning, att hvarje Riksdag skall vara ett för sig afslutadt helt, och detta är, efter min uppfattning, en stor fördel uti vår grundlag.

*Om ändring
af § 59 Riksdagsordningen.*

(Forts.)

Utskottet synes hafva fäst en synnerlig vikt vid att ett ärende, om det, såsom nu blifvit föreslaget, kunde uppskjutas från en riksdag till en annan, säkerligen skulle blifva »allmänt känt» och således äfven komma under »allmänhetens granskning», hvarigenom beredes tillfälle till ett »mångsidigare meningsutbyte». Hvad den allmänna granskningen beträffar, så ha vi ju både i går och i dag sett tidningarna innehålla blandade artiklar öfver det föreliggande förslaget, och hvar och en, som något följer med, torde veta att hvarje fråga af mera framstående vikt behandlas af de allmänna tidningarna långt innan den blir föremål för behandling inom Kamrarna. Så pågår för närvarande i en af våra större tidningar en serie artiklar — vi ha redan sett den tolfte — öfver landtmannapartiets härordningsförslag; förut ha vi sett artiklar i skjutsregleringsfrågan, öfver nya utsökningslagen o. s. v. Icke kan det väl då vara behöfligt att, när Riksdagen är församlad under fyra månader, uppskjuta en frågas afgörande i ytterligare åtta månader endast för att ge pressen anledning att sysselsätta sig med densamma. Som jag redan nämnt, de anmärkningar man förut anfört mot enahanda förslag synas mig ännu ega sin fulla giltighet, och jag skall nu derföre icke trötta Kamraren med att upprepa dem alla. Dock kan jag icke underlåta att påpeka *en* viktig omständighet, som härvid är att beakta, och det är att genom att medgifva ett uppskof med en frågas slutliga afgörande, man ställer dörren öppen för förhållanden, som vi på förhand alls icke kunna beräkna. Det är nemligen icke så alldeles afgjort, som Utskottet synes antaga, att det endast skall vara ömhjertenhet om ett förslags framgång, som för en riksdagsmajoritet kan blifva en anledning att besluta ett dylikt uppskof med dess afgörande; det kan äfven inträffa att majoriteten uppskjuter den derför, att den saknar tid eller god vilja att egna frågan tillbörlig behandling.

Hvad åter beträffar det återopade skälet, att Riksdagens ledamöter, om förslaget blefve lag, skulle få bättre tillfälle än nu att sätta sig in i en vidtomfattande fråga, så vågar jag påstå att ännu icke någon fråga, som förelagts Riksdagen, varit till den grad vidtomfattande, att icke hvar och en som velat äfven haft tillräcklig tid att sätta sig in i densamma.

Man har äfven hört yttras, att det ju icke vore någon skada skedd med att nu förklara Utskottets förslag hvilande, då man ju i allt fall vid nästa riksdag vore oförhindrad att förkasta detsamma. För min del och då jag är en motståndare till sjelfva principen i förslaget, vill jag dock icke att man nästa år skall kunna säga, att Riksdagen, genom att nu förklara förslaget hvilande, likasom gifvit på hand att äfven antaga det; och derföre yrkar jag, att det nu med ens förkastas.

Om ändring
af § 59 Riksdagsordningen.
(Forts.)

Äfven skulle åtskilliga befogade anmärkningar kunna göras mot redaktionen af förslaget. Så t. ex. tror jag Utskottet skall blifva mig svaret skyldigt på frågan, på hvad sätt Konungens samtycke till vissa uppskofsbeslut skall inhemtas. Jag vet väl att motionären vid 1875 års riksdag förklarade detta kunna tillgå på det sätt, att en regeringsledamot alltid skulle vara närvarande vid vissa öfverläggningar, och denne kunde sedan för Kongl. Maj:t inberätta våra beslut; men en dylik föreskrift tror jag dock näppeligen kan vidtagas i en grundlag. Jag tillåter mig då fråga huru man skall gå till väga i det fall att Riksdagen i tolfte timmen fattar ett slikt uppskofsbeslut. I sista stund aflåter Riksdagen en skrifvelse till Kongl. Maj:t. Skola då regeringens ledamöter sätta sig och läsa våra protokoll, för att se om vi haft giltiga skäl för uppskofvet? Och om, sedan Riksdagen beslutat uppskof och derefter åtskilt, Kongl. Maj:t förklarar sig icke kunna medgifva något uppskof, hur ställer sig då saken? Hvad menar vidare Utskottet med att ett dylikt uppskjutet ärende skall »ofördröjligen» föredragas till afgörande? Detta kan enligt mitt förmenande icke afse annat än första sammanträdet, då vi samlas här, ty hvarje dag som sedan går medför ju ett dröjsmål. Man har här, särskildt i dag, talat om önskvärdheten af tydliga lagar, men för min del anser jag det framför allt vara angeläget att grundlagsbud affattas så, att de lemna minsta möjliga rum för olika tolkning.

Den kritik jag nu underkastat Utskottets förslag låter kanske värre än den är menad; och gerna medger jag att, om man vill saken, lätteligen kunna afhjelpas de oegentligheter i formen som jag nu tillåtit mig anmärka; men jag är, som sagdt, motståndare till sjelfva principen och skulle anse det för en stor olycka, om förslaget blefve lag, och tillåter mig derföre hos Herr vice Talmannen vördsam samt anhålla om proposition på afslag å Utskottets hemställan.

Herr Wieselgren yttrade: Då jag af en tillfällig heshet är urståndssatt att tala så högt, som behöfves för att kunna höras i Kammaren, vågar jag anhålla, att ett af mig skriftligen uppsatt yttrande i ämnet måtte vardas för Kammaren uppläst.

Och aflennade Herr Wieselgren derefter sitt skriftligen affattade anförande, hvilket upplästes, lydande sålunda:

Då en fråga så ofta som den förevarande utgjort föremål för Riksdagens öfverläggningar, torde hvad som, vid dess skärskådande i och för sig, skulle kunna sägas för eller emot densamma, redan vara på det fullständigaste anfördt. Det är icke utan att denna förmodan i detta fall är på sin plats; skäl och motskäl i föreliggande fråga hafva nemligen redan trenne gånger upprepats, eller åren 1873, 1874 och 1875. Då jag således måste anse dem af alla kända, vill jag icke blifva en orsak dertill, att de ännu en gång vardas »till

trycket befordrade»; jag nöjer mig med ett enkelt påpekande af det, enligt min åsigt, rättiga förmenandet, att genom bifall till de ofta, och senast af Herr Dofsén, gjorda förslagen till ändring af §§ 27, 32—34, 37 och 55 Riksdagsordningen, genom ordinarie statens fastställande för tre år i sänder o. s. v. besparing i riksdagstid och utrymme för ärendenas grundliga behandling skulle vinnas, vida bättre än genom antagande af Konstitutions-Utskottets nu föredragna förslag med deraf följande tidsödande preliminär-diskussioner, skrivelser till och svar ifrån Kongl. Maj:t.

Om ändring af § 59 Riksdagsordningen.
(Forts.)

Men utan hänsyn härtill, utan att uppehålla mig vid frågan, om icke den ifrågasatta uppskofs-rätten för vinnande af största ändamålsenlighet bort föreslås till öfverlemnande åt *Utskotten*, ber jag att få öfvergå till framställandet af det skäl, som, ehuru vid föregående tillfällen knappast berördt, dock för mig tett sig såsom för frågans bedömande alldeles afgörande. Jag innefattar det i en erinran om den så högst förändrade ställning, som *Riksdagen*, genom antagandet af i fråga varande förslag, skulle komma att i förhållande till regeringsmakten intaga.

Hvarje riksdag har, såsom Utskottet anmärker, hittills varit »ett för sig afslutadt helt»; genom bifall till föreslagna ändringen af § 59 Riksdagsordningen skall deremot hvarje riksdag kunna med den följande sammanbändas, riksdagsarbetet skall kunna göras permanent, ständigt fortlöpande, och om än representationen under 7 till 8 månader om året icke är samlad, läser den dock svårligen undgå att inom längre eller kortare tid utvecklas till ett månghöfdadt rikskollegium, som genom sina utskott konkurrerar med statsdepartementen och på grund af sin skattebeviljande myndighet i sjelfva verket kommer i besittning af samma makt, som under mer än 50 år af förra seklet utöfvades af »de magtegende Riksens Ständer», till allt annat än bättnad för vårt land.

Nu är jag beredd på invändningen, att detta antagande saknar grund. Förslaget är ju helt menlost, det skall aldrig få annan följd än att vid något enstaka tillfälle en fråga, på hvars afgörande man icke känner sig beredd, kommer att uppskjutas på några månader.

Säkert kunna tider tänkas, under hvilka en anordning, sådan som den föreslagna, icke komme att öferskrida en så snävt uppdragen gräns. Men att så skall blifva fallet under de förhållanden som nu råda vågar, jag betvifla. Tidens tecken tyda på en utveckling af helt annan art.

Före 1867 egde vi en representation, inom hvilken folkmakten egde ringa, men embetsmannaväldet betydligt stöd, samt en regering, som gent emot de splittrande ståndsintressena egde en öfverordnad och icke så lätt åtkomlig ställning. Under de elfva år, som förflutit sedan vår nya riksdagsordning trädde i verket, har dock mycket ändrats. Embetsmannaklassernas politiska betydelse är stadd i stadig sjunkande och likaledes deras sociala ställning; de utträngas allt mera ur representationen; deras sjelfkänsla nedtryckes genom

Om ändring
af § 59 Riksdagsordningen.
(Forts.)

bestämmelser, hvilka binda deras verksamhet inom trånga gränser, och icke sky att på förhand, således innan missbruk begåtts, betaga dem fri användning af sin arbetskraft; deras i grundlagen dem tillförsäkrade oberoende kringskäres genom åtgärder, som sätta deras öfverordnade i stånd, att, derest de finna för godt, försätta dem i ekonomiskt betryck efter 65:te lefnadsåret genom att hänvisa dem till en för deras lefnadsbehof otillräcklig pension. Det tvåkammar-system, på hvilket vår nya representation är bygd, visar sig genom en allt mera likartad sammansättning af de båda olika Kamrarne och de gemensamma omröstningarnas deraf påverkade karakter, allt tydligare antaga enkammar-systemets grunddrag, och Riksdagen synes med hvarje dag ej mindre lära känna sin styrka än äfven uppöfva sin förmåga att använda den. Då nu vidare må betvivlas, att i ett land, som är i saknad af en rik, för statslifvet uppfostrad och åt dess angelägenheter hängifven aristokrati, tillgång alltid skall finnas till en regering, som af representationen måste uppfattas icke såsom en samling embetsmän, hvilkas ekonomiska väl eller ve beror på den gunst de kunna förskaffa sig och bibehålla hos en riksdagsmajoritet, utan såsom politiske män, hvilka, oberörde af alla ekonomiska betänkligheter, våga stå och falla för sin mening, kan jag för min del icke annat än befara vida mer betydande följder af ett bifall till i fråga varande utskottsbetänkande än dess försvarare anse rimliga. Om också icke genom ett sådant bifall Riksdagen skulle blifva »regerande», och regeringen dess expeditions-utskott, synes det mig dock innebära ett steg i sådan rigtning, ett steg hvarigenom, till förfång för regeringsmakten, Riksdagens maktställning ytterligare förstärkes; och skulle jag än vilja medgifva, att ett riksdagsregemente icke nödvändigt i och för sig måste uppfattas såsom ett ondt, måste jag dock anse hvarje makt utan betryggande kontroll, hvarje maktutöfning utan motsvarande ansvar, innebära en fara, som *lätt öfvergår* till ett ondt. Då jag emellertid icke vill för en sådan fara utsätta fosterlandet, finner jag mig nödsakad yrka afslag å föredragna betänkandet.

Vidare yttrade:

Herr C. A. Larsson: Det sista anförandet var då ett opus, som verkligen gjorde ett visst intryck på mig. Det kom från en person, hos hvilken jag väntat mig helt andra tänkesätt i politiska och sociala frågor.

Hvad den föreliggande frågan beträffar, har jag alltifrån ständsriksdagarnes tid hyllat den grundsatsen att man borde kunna från en riksdag till en följande få uppskjuta sådana frågor, hvilka man inom den ordinarie tiden för riksdagens sammanvaro icke medhunnit att grundligt behandla. Att Herr Stråle och öfriga Stockholmsrepresentanter icke vilja gå in härpå, förundrar mig alls icke, ty de störas icke i sina enskilda göromål under riksdagens början, då

deremot de af oss landsortsrepresentanter, som icke äro nog lyckliga att komma in i något Utskott, få gå här långa tiden och leds såvida vi icke vilja spela kort eller hitta på något annat tidsfördrif. Deremot inträffar en tid af åtta eller fjorton dagar vid riksdagens slut, då vi blifva alldeles öfverhopade af göromål. Då kommer betänkande på betänkande från Utskotten och då hinner man icke med bästa vilja i verlden läsa igenom luntorna, förr än man skall diskutera öfver dem. Och följdén blifver att allt göres på hafs och att man måste blindt afslå allt hvad man icke hinner med.

Om ändring af § 59 Riksdagsordningen.
(Forts.)

Huru Herrarne kan i detta förslag se frihetstiden i perspektiv, är för mig oförklarligt. Den ärade talare, hvilken i skrift uppsatt sitt yttrande, påstod också, att, sedan två-kammarsystemet infördes håller embetsmannaklassen på att blifva alldeles undertryckt. Mig förefaller det snarare som om jordbruksklassen blefve undertryckt. Ty hvad har landtmanpartiet för makt? Rakt ingen! Det kan visserligen bestämma utskottsvälen inom denna Kammaré, men det kan deremot icke afgöra någon enda anslagsfråga gent emot Första Kammaren, åtminstone icke då penningarne skola gå till statens styrelse och förvaltning eller med andra ord tillfalla tjänstemännen. Det finnes således icke den rimligaste reson i det upplästa skriftliga anförandet. Der stod äfven att tjänstemännen icke få pension. Detta bevisar bäst huru litet författaren följt med sin tid. Förr fingo tjänstemännen på gamla dagar några fattiga hundratal riksdaler knappt tillräckliga för dem att hålla sig skor. Nu deremot sitta de ofta med fulla lönen i pension. Kan det kallas att två-kammarsystemet förtrycker embetsmännen. Nej, min Herre!

När Herrarne veta att vi i början af riksdagarna icke hafva något att göra, men att vi deremot vid sista tiden af dem äro öfverhopade af göromål, så hemställer jag, hvad som kan vara lämpligare i och för riksdagsgöromålens jemnare fördelning än just detta stadgande, som nu är föreslaget. Är det icke både nyttigt och nödigt att en sådan förändring sker. Jag för min del uppfattar saken så och därför yrkar jag bifall till Utskottets förslag. Herrarne veta ju mycket väl att nästa Riksdag kan slå omkull detsamma, om det nu vinner bifall. Är det dumt, så ramlar det och derigenom sker då ingen riksolycka. Är det deremot välbetänkt, vore det illa om det af denna Riksdag, den sista under tre-årsperioden, icke lemnades hvilande till en kommande riksdag, utan undanskötes till en aflägsen framtid.

Herr Abr. Rundbäck: För min del är jag icke i allmänhet vän af grundlagsförändringar, emedan jag anser att grundlagen, om också icke oföränderlig till sin natur, dock bör vara det mest oföränderliga i samhället, hvars grundval den på sätt och vis är. Och allra minst vill jag vara med om att oupphörligt tumma på grundlagen, likasom på en visare på en dålig klocka. Denna gång är jag dessutom så mycket mer obenägen emot den föreslagna reformen, som

Om ändring
af § 59 Riksdagsordningen.

(Forts.)

jag är öfvertygad om, att här icke föreligga sådana skäl, att man kan anse densamma högst nödig eller nyttig. För öfrigt hade jag trott att Konstitutions-Utskottet bort kunna prestera något vida bättre i afseende på motivering än som här skett. Ty detta betänkande — jag ber om förlåtelse att jag säger det öppet på mitt vanliga sätt — är nätt upp det klenaste jag sett från detta Utskott.

Utskottet börjar i slutet på första sidan af sitt betänkande med den anmärkningen att frågorna »under trycket af en allmän brådska icke kunnat af Riksdagen prövas med all den omsorg, de förtjenat, hvaraf äfven följt, att Kamrarne känt sig mest böjda för att alldeles undanskjuta föreslagna förändringar, och att således det arbete, som blifvit å frågornas utredning nedlagdt, icke ledt till vederbörligt gagn». Alla tre dessa påståenden anser jag vara i hög grad misslyckade. Skulle icke frågorna kunna behandlas ordentligt då de ligga i vederbörande Utskott större delen af riksdagen och der undergå sin egentliga pröfning? Mot den siste talaren ber jag vidare att få erinra, att just i början af riksdagen äro vi, som icke sitta i något Utskott, utan tillhöra ledighetskomitén, långt från att för den skull sakna sysselsättning, då vi ju kunna och böra använda tiden till att sätta oss in i frågorna genom att studera komitébetänkanden, Kongl. Maj:ts propositioner, motioner, föregående riksdagars protokoll och utskotts-betänkanden i de på dagordningen stående frågorna; vi kunna vidare fråga personer, som i förekommande ämnen äro sakkunniga och hemmastadda, om de upplysningar, som vi för frågornas bedömande kunna behöfva. Och allt detta göra vi äfven otvifvelaktigt, om vi verkligen intressera oss för frågorna. Jag vill således på det bestämdaste protestera mot den uppfattningen att frågorna skulle börja att prövas först då de komma från Utskotten på Riksdagens bord. Man bör tvärtom då hafva dem någorlunda klara för sig och under diskussionen blott koncentrera sin åsigt och tillspetsa slutomdömet i hvarje fråga. Jag vill för öfrigt fråga, om det är större sannolikhet för att ett ärende i slutet af riksdagen, då vi alla sitta här på våra platser, skall behandlas mera släpphändt, än om detsamma skulle afgöras t. ex. i dag, då jag ser en tredjedel af platserna i Kammaren obesatt. För öfrigt — hvem ansvarar för att frågorna vid en kommande riksdag, då Kammaren kanske till tre fjerdedelar består af nya ledamöter, blifva grundligare behandlade?

En nykommen riksdagsman, som saknar riksdagsvana och kändedom om arbetsordningen, är vanligtvis i början försagd och vågar knappt öppna munnen; och för detta sällskap skulle då en, måhända den vigtigaste, fråga föredragas och af detsamma afgöras, och det enligt förmenande vida bättre än af dem, som förut under flere föregående riksdagars debatter varit i tillfälle att göra sig förtrogne med frågan! Kan man verkligen tro, att sådant skulle lända till gagn för de stora frågornas sorgfälliga pröfning och lyckliga afgörande?

Det andra påståendet, som Utskottet framkastar, är att till följd af denna allmänna brådska »Kamrarna känd sig mest böjda för att alldeles undanskjuta föreslagna förändringar». Ja, mot riksdagens slut, då »Majsol ler», vill hvar och en gerna komma hem; detta är något som röjer sig hos skolpojken och som sitter kvar äfven hos gubben. Vi vilja gerna härifrån, särdeles efter den 15 Maj, då vi, bland annat, icke längre uppbära något arfvode. Men varen förvisade om, att denna böjelse, om den blifver liksom legaliserad, skall blifva ännu mäktigare och säkerligen röja sig uti bemödandet att undanskjuta allt, både likt och olik, blott man derigenom kan slippa att på riksdagsarbetet offra en timme efter den 15 Maj.

Det tredje af Utskottets påståenden är att »det arbete, som blifvit å frågornas utredning nedlagdt, icke ledt till vederbörligt gagn». Huru kunna herrarna i Konstitutions-utskottet bevisa detta? De föregående årens utskotts-betänkanden, debatterna från föregående riksdagar m. m. må väl tjena till ledning för frågans bedömande framdeles, i händelse den åter kommer upp; och är frågan vigtig, så kommer den upp. Har den åter klämts ihjäl derföre, att den icke kunnat försvara sitt lif — ja, då må den dö.

Sedan Utskottet kommit med dessa tre, ganska vågade påståenden, säger Utskottet: »Befogenheten af dessa Utskottets anmärkningar har under den därefter (1875) förflutna tiden vunnit ytterligare bekräftelse.» Men hvar finnes detta skrifvet? Hvilka stora frågor är det, som hafva blifvit på hafs och slarf afgjorda? Utskottet har icke presterat någon den ringaste tillstymmelse till bevis för någonting sådant. Ytterligare säger Utskottet i samma punkt, att »den omständigheten, att ett af Utskott framlagdt förslag först i slutet af ett riksdagssammanträde förekommit till behandling af Riksdagen och då blifvit förkastadt, har ej mindre af enskilde motionärer, än äfven af Utskott åberopats såsom ett giltigt skäl, hvarför enahanda förslag kunnat, med anspråk på framgång, ånyo framläggas för nästföljande Riksdag». Ja, hvad är det för ondt uti att ärendet kommer fram igen, om det förtjenar att komma fram igen, vare sig nu detta sker på detta eller andra skäl. För öfrigt vet jag icke hvarför Utskottet skall tala om »hvad folk säger». Det är något som brukas vid kafferep, men ingalunda värdigt ett Riksdagens Konstitutions-Utskott.

Vidare förekommer uti Utskottets motivering en mycket vacker harang, så lydande: »Ett sådant behandlingssätt af vigtiga samhällsangelägenheter, hvarigenom Riksdagen nödgas antingen undanskjuta en fråga eller ock äfventyra att deruti fatta ett förhastadt beslut, synes Utskottet vara ej blott menligt för ärendenas behöriga gång än äfven icke fullt öfverensstämmande med Riksdagens värdighet.» Jag är visserligen icke någon vän af anspråksfullhet och anser det icke heller tillbörligt att höja Riksdagens förtjenst öfver höfvan; men aldrig hade jag trott, att Riksdagens första delegation skulle säga, att det icke finnes mer än två sätt, hvarpå vigtiga ange-

Om ändring
af § 59 Riks-
dagsordningen
(Forts.)

*Om ändring
af § 59 Riksdagsordningen.*

(Forts.)

lägenheter afgöras af Riksdagen, nemligen antingen genom frågans undanskjutande eller genom att deruti fatta ett förhastadt beslut. Jag protesterar emot en sådan insinuation.

Jag kan för öfrigt och i likhet med den förste talaren i ämnet icke finna att det är så rysligt olyckligt att, på sätt Utskottet vidare framhåller, hvarje Riksdag intagit en fristående ställning, så att allt dess arbete likasom påtryckts den yttre prägeln af ett för sig afslutadt helt. I början af detta århundrade hade vi riksdag blott hvarvt 5:te år, sedermera hvarvt 3:dje och nu hvarje år. Men ändå är man icke nöjd, utan nu vill man häkta den ena riksdagen vid den andra och derigenom få en permanent riksdag, som varar från slägte till slägte, från evighet till evighet. Utskottet anser nemligen att någon kontinuitet emellan en föregående och en nästföljande Riksdags arbeten ej kan i detta ords egentliga betydelse på annat sätt ernås. Nu skulle denna kontinuitet vinnas derigenom att man den 15 Maj ena året lägger några papper på Kamrarnes bord och under förhoppning att de skola »ligga till sig» låter dem kvarligga till den 15 nästkommande Januari. Jag är icke af samma tanke. Enligt mitt förmenande ligger deremot kontinuiteten deruti att Kamrarnes ledamöter väljas för flera år, att vid omval en stor del af de gamla ledamöterna återkomma, samt att man uti Utskotten insätter sådana personer, som besitta nödig vana och insigt för att behandla dithörande frågor. Detta är en nyttig kontinuitet och någon annan känner jag icke. Angående den af Utskottet åsyftade kontinuiteten yttrar Utskottet vidare: »Denna faktor anses dock inom alla grenar af menskligt kultursträfvande såsom ett väsentligt vilkor för framgång.» Hvad mening Utskottet har med detta yttrande, kan jag omöjligen fatta. Tvärt om förefaller det mig såsom en fullkomlig paradox, att ett kulturarbetes framgång beror derpå, att en del af arbetet uppskjutes från en tid till en annan.

Men nu kommer något som står i slutet af samma stycke och hvarmed man tyckes ordentligt vilja visa nyttan af förslaget. Der heter det nemligen: »Den kontinuitet i Riksdagarnes arbeten, som i den rigtning, motionären tänkt sig, stöde att vinna genom den af honom föreslagna förändringen af § 59 i Riksdagsordningen, skulle utan tvifvel sträcka sitt inflytande äfven utom Kamrarnes rådplägingar, enär under den mellantid, som ett af en föregående Riksdag förberedt och uppskjutet förslag hvilade på Kamrarnes bord, innan det vid en nästföljande riksdag företogs till afgörande, förslagets innehåll och syftemål säkerligen skulle blifva allmänt känt och således äfven komma under allmänhetens granskning, hvarigenom Kamrarne beredes tillfälle att, efter ett mångsidigare meningsutbyte och efter inhemtande af de rådande tänkesätten inom landet, bilda sig en härfpå grundad öfvertygelse, som borde i sin mån bidraga att gifva åt hvarje så behandlad fråga en tidsenlig lösning.» Ja, jag tror att det i viss mån ligger sanning uti detta yttrande. De batterna komma visserligen att tystna den 15 Maj inom Kamrarne,

men de komma i stället att fortsättas på hundraåttafolkmöten eller andra politiska sammanträden. Men när man påstår att en fråga genom att komma under allmänhetens dom skulle få en mångsidigare och grundligare utredning än den vid Riksdagen kan erhålla, tror jag i sanning att man skjuter mycket öfver målet. Jag har mycken aktning för allmänhetens dom; men uti stora politiska frågor veta vi nog hvad den gäller. Kunna icke vi, efter att hafva suttit här i fyra månader och derunder läst motioner och utskottsbetänkanden samt enskildt och offentligt diskuterat frågan, kunna icke vi, säger jag, på denna tid göra oss en riktig föreställning om frågan, huru är det då möjligt att en grundlig utredning och en säker öfvertygelse om frågens rätta lösning skall kunna vinnas på dessa folkmöten. Deremot är det klart att dessa primärförsamlingar skola komma att utöfva ett ganska stort tryck på riksdagsmännen och på desses sjelfständiga bedömande af frågorna, i fall de opinioner, som vid dessa sammankomster göra sig gällande, skola utgöra ledtråden för riksdagsombudens omdöme. Och då Utskottet här sist säger, att frågorna, genom att sålunda underställas allmänhetens pröfning, skola erhålla en tidsenlig lösning, så anser jag, att denna lösnings tidsenlighet är detsamma, som att frågan blifver löst i enlighet med dagens opinion. Och då denna är osäker och vexlande hos den stora mängden, som icke kan tränga in i de stora frågorna, så befarar jag, att denna opinion icke kan bilda utgångspunkten och grunden för omdömet, huru lösningen skall ske, om den skall varda lycklig.

Sedan Utskottet anfört dessa motiv, synes det, som om Utskottet sjelf icke rätt trodde på deras verkan. Det vädjar därför i nästa stycke till de voteringar, som angående denna fråga egt rum inom Andra Kammaren, naturligtvis i den förhoppning att vid den blifvande voteringen vinna ännu flera röster för förslaget. Men, mine Herrar, är denna fråga verkligen af den beskaffenhet att man bör vädja till voteringsurnan. Jag tror det icke.

I nästa stycke inlåter sig Utskottet på en vederläggning af de anmärkningar, som vid en föregående riksdag framstälts emot ett med detta likartadt förslag. I detta afseende anför Utskottet hurusom emot det förslag, som vid 1875 års riksdag framlades och som, efter hvad redan förut är sagdt, nu blifvit af motionären ånyo väckt, har under öfverläggningarna inom Andra Kammaren hufvudsakligen anmärkts: »att en vidlyftig och tidsödande diskussion kunde i sjelfva uppskofsfrågan utspinna sig utan att leda till något resultat, i fall endera Kammaren afsloge framställningen om uppskof; att, derest ett ärende hade blifvit uppskjutet till en nästföljande riksdag, förvecklingar lätt skulle kunna följa deraf, att nya motioner väcktes i samma ärende, som det hvilande utskottsbetänkandet afhandlade, då svårighet kunde uppstå att afgöra, huruvida dessa motioner stode till nyss berörda betänkande uti ett så bestämdt förhållande, att de endast i sammanhang med detsamma kunde handläggas och att så-

*Om ändring
af § 59 Riksdagsordningen.*
(Forts.)

Om ändring
af § 59 Riksdagsordningen.

(Forts.)

ledes betänkandet måste i någon mån förändras; att en majoritet inom Riksdagen kunde begagna sig af ett uppskofsbeslut för att såmedelst undanskjuta en för majoriteten ömtålig fråga; samt att slutligen, då, vid väckt förslag om ärendes uppskjutande till nästföljande riksdag, öfverläggningen ej komme att ingå på sjelfva saken, utan endast skulle röra sig omkring uppskofsförslaget, ginge man miste om fördelen att lära känna de olika åsichter i hufvudfrågan, hvilka kunde inom representationen förefinnas.» Derpå svarar Utskottet, att »hvarje öfverläggning om uppskofsbeslut i regel ej bör kunna förorsaka någon nämnvärd tidsutdrägt». Huru vet Utskottet det? Vid behandlingen af en uppskofsfråga skola ju ofelbart liksom vid andra frågor uppträda tvenne olika partier, af hvilka det ena vill uppskjuta frågan, det andra deremot icke. Dessa partier skola då uppbjuda alla sina krafter för att bekämpa hvarandra, och deraf skulle kunna följa en strid, måhända mycket mera bitter, än striden angående sjelfva hufvudfrågan. Sedan man sålunda under en hel dag förspilt tiden med att säga hvarandra grannlåter eller skarpa saker, får man en påföljande dag höra att Medkammaren icke godkänt uppskofsförslaget, eller också segrar en dylik mening inom vår egen Kammare. Då återstår att nästa dag debattera sjelfva hufvudfrågan, och så kommer det kanske att gå med den ena frågan efter den andra. Är sådant egnadt att åstadkomma tidsbesparing?

Vidare tror jag, att Utskottet aldeles icke gjort sig reda för hvad Utskottet menat, då det i sammanhang härmed säger »att mindre nyttiga eller till och med ändamålslösa diskussioner ej någonsin lära kunna förhindras, utan att ömsorgen härom i allt fall måste öfverlemnas åt representanternes eget omdöme och grannligheten». Och derföre skulle vi nu antaga det föreliggande förslaget, hvilket just vore rätta sättet att öppna dörren för tidsödande och ändamålslösa diskussioner! Och att sedan vädja till representantens eget omdöme och grannligheten i fråga om diskussionens riktiga begränsning! Mine Herrar, när jag läser detta i Utskottets betänkande, så påminner jag mig ett yttrande för åtskilliga år tillbaka af en biskop, som sade, att, om man öfverlemnar något åt Guds försyn, så går det på tok. Detsamma, fruktar jag, skall ock blifva följd, om man öfverlemnar åt representanternes egen grannlighet och takt att begränsa diskussionen såsom sig bör.

Jag har kanske upptagit Kammarens tid allt för länge, hvarföre jag anhåller att beträffande åtskilligt, som förekommer på sista sidan i betänkandet, få rekommendera detsamma till vidare utveckling af följande talare. Ända till slut är nemligen betänkandet lika underhålligt som i de delar, hvilka jag här vidrört, hvarföre jag äfven anser mig ega allt skäl att yrka afslag å detsamma.

Herr Carl Ifvarsson: Ehuru jag ingalunda tror, hvarken att de fördelar skulle kunna vinnas, eller de olägenheter vara att befara, man på ena eller andra sidan förespeglat oss såsom följd af

förslagets antagande, så får jag dock förklara, att, äfven om jag ej tager i betraktande frågans politiska betydelse, hvilken jag för min del ej vill göra större, än den verkliga förtjenar, jag anser att redan i formelt afseende tillräckliga skäl finnas för att rösta för afslag å Utskottets betänkande, icke i anledning af Utskottets motivering utan med hänsyn till sjelfva den föreslagna formen för ärendenas behandling i Kamrarne.

Den, som i likhet med mig varit med under den gamla ståndstiden, lär för visso icke kunnat undgå att finna, huru enkelt det nya statskicket arbetar i jembörelse med det gamla; den, som sett detta, vill icke gerna att representationen skall å nyo inveckla sig i allt för vidlyftiga former. Genom antagande af Herr Thomassons förslag skulle riksdagsarbetet försenas, i stället för att påskyndas; ty genom den diskussion, som alltid måste uppkomma derom, huruvida afgörandet af en fråga bör uppskjutas eller icke, skulle naturligtvis ärendenas behandling fördröjas. Enligt nu gällande föreskrifter kan en fråga visserligen bordläggas två gånger innan den förekommer till afgörande, men efter Utskottets förslag skulle det kunna inträffa, att vid frågans föredragning för andra gången förslag väcktes om densamma uppskjutande till nästa riksdag. Detta uppskofsfrågan skulle en gång bordläggas. Då detsamma ändtligen förekomme till afgörande och Kammaren för sin del fattade beslut derom att hufvudfrågan skulle uppskjutas, måste en skrifvelse derom aflåtas till Medkammaren, och om den får skrifvelsen under ett pågående plenum, kan förslaget bordläggas genast. Är det deremot icke plenum i den andra Kammaren, blifver förslaget bordlagdt först i ett följande plenum. Derefter får man vänta till ett annat plenum, innan förslaget kan afgöras. Om det äskade uppskofvet afsiås, får man då frågan tillbaka till den förra Kammaren, och förmodligen skulle man åter igen bordlägga Utskottets utlåtande i hufvudfrågan. Jag vet dock icke rätt huru man tänkt sig denna fråga, om man skulle åter igen bordlägga ett förslag, som varit förut två gånger bordlagdt, eller om man skulle genast företaga det till afgörande, men det är detsamma, tidsutdrägt blifver det i alla fall.

Nu kan man i ett annat fall antaga, att båda Kamrarne beslutat uppskjuta frågan. Då hvilar den ett år eller till följande riksdag, och då skall talmannen föredraga Utskottets betänkande såsom det föreligger. Man kan då behandla det genast och således behöfves dervid icke så lång tidsutdrägt. Men en annan omständighet kan uppstå, hvilken ytterligare fördröjer frågan, nemligen om en motion väckes i samma ämne, och således får man åter igen vänta, ty antingen måste motionen behandlas i sammanhang med förslaget eller undertryckas, om den icke öfverensstämmer med förslaget. Om detta senare icke inträffar, så kan jag svärligen föreställa mig annat, än att det hvilande förslaget måste återremitteras till vederbörande Utskott, för att behandlas i sammanhang med motionen. Har man då vunnit något med detta uppskof? Jag kan icke finna,

Om ändring
af § 59 Riks-
dagsordningen.
(Forts.)

att man vunnit något annat än mera besvär vid den första riksdagen frågan var före, om icke äfven vid den andra; det är hela proceduren, och dertill vill jag icke medverka. Denna enda omständighet är ett tillräckligt skäl för mig att yrka afslag på Utskottets hemställan.

Herr Stråle anförde flera skäl för afslag, och jag gillar de flesta af dem. Jag vill dock icke påstå, att om förslaget syntes nyttigt, man ovilkorligen skulle förkasta det, om det icke vore att anse såsom högst nödigt, ehuru grundlagen säger både nyttigt och nödigt. Jag anser nemligen, att, om förslaget är nödvändigt, man bör understödja detsamma, och om det blott är nyttigt, att man icke bör motsätta sig dess framgång, men ser man att det är skadligt, bör man icke befrämja det och icke bordlägga det till en följande riksdag.

Man har sagt att det icke vore någon fara att antaga det nu föreliggandet förslaget att hvilat till nästa Riksdag. Deri kan jag icke helt och hållet instämma. Den senare riksdagen kan visserligen antaga eller förkasta detsamma, men anser man ett förslag olämpligt, bör man icke lättvindigt förklara detsamma hvilande, ty detta sätt att tillvägagå kan vilseleda en kommande Riksdag, synnerligast om dess fleste medlemmar äro nyvalde. Dessa kunna nemligen tänka sålunda: de män, som antagit förslaget till hvilande, voro gamle erfarne representanter; hafva de kunnat godkänna förslaget, böra vi, som kommit efter dem, väl också kunna antaga det utan att så nog pröfva detsamma.

Således är det min tanke, att om vi anse oss icke böra antaga detta förslag, böra vi ej heller förklara detsamma hvilande, derför att vi dermed kunna vilseleda dem, som skola slutligen behandla frågan.

De farhågor, en representant i ett skriftligt anförande uttalade, tror jag icke att man kan fästa någon vikt vid. Hade jag icke någon annan anmärkning mot förslaget, skulle han icke skrämma mig att afslå detsamma, men då man hör andra hysa sådana farhågor, hvarför icke då afväpna dem dermed, att man icke går in på ett förslag, som de anse kunna leda till sådana resultat, som han tyckes föreställa sig. Jag instämmer med dem som yrka afslag på Utskottets förslag.

Herr Hæggström: Den förste ärade talaren, Herr Stråle, anmärkte mot Utskottets förslag, att det icke vore nödigt eller nyttigt, och att Riksdagen hittills väl hunnit med de frågor, som blifvit framlagda. Han anförde såsom exempel utsökningslagen vid förra riksdagen. Ja, det förslaget behandlades och afgjordes visserligen, men det fans då åtskilliga andra lika viktiga förslag, som nog fått ett bättre öde, om de kunnat bordläggas till början af denna riksdag. Han sade äfven, att ingenting skulle vunnits om arméorganisationsförslaget fått hvilat. Derom är jag af olika tanke

med honom. Jag tror, att, sådan situationen då var, det varit nyttigt, om förslaget fått hvila till denna riksdag, och man väl fått betänka hvad Utskottet föreslagit, och jag tror, att vi då skulle kommit till ett bättre resultat, än det jag fruktar vi komma till i år. I fjor hade vi ett annat förslag, nemligen det om domämförvaltningen. Kan man tvifla, att det icke skulle varit nyttigt om äfven detta förslag fått hvila till denna riksdag? Den 15 Maj kom det in på Kammarens bord, och vi veta alla huru det gick, samt att ingenting kommer att i år åtgöras denna mycket maktpåliggande fråga. Hade det nu framlagda grundlagsförslaget då egt tillämplighet, är jag öfvertygad, att båda Kamrarne skulle hafva med tacksamhet omfattat den utväg att låta domänbetänkandet hvila på bordet tills i år; och i så fall hade det väl ock innan afgörandet fått röna en grundligare behandling.

Om ändring af § 59 Riksdagsordningen.
(Forts.)

Det lärer icke kunna bestridas af den, som varit med vid riksdagen några år, ja till och med endast en riksdagsperiod, att vid riksdagens slut ärendena hopas på Kamrarnes bord. I sjelfva sakens natur ligger också, att de viktigaste frågorna, hvilka fordra den vidlyftigaste utredningen, kunna först vid riksdagens slut från Utskotten inkomma, och då dessa viktiga frågor, såsom alltid är fallet, hopas å Riksdagens bord, är det omöjligt att egna dem en grundlig behandling. Representanten från Wexiö har visserligen med en temligen stor sjelftillit yttrat, att han för sin del mycket väl hunne pröfva dem alla, och detta kan vara godt och väl; men för dem som icke ega denne representants öfverlägsna förmåga, kan det möjligen behöfvas att något längre tänka på sakerna.

Samme talare nämnde, att om en fråga finge på detta sätt hvila från en riksdag till en annan, det kunde hända, att vid den följande riksdagen, då saken skulle afgöras, $\frac{3}{4}$ af ena Kammarens ledamöter voro nyvalda. Jag kan dock icke tro, att detta kan vara farligare, än att grundlagsfrågor skola hvila till den riksdag, då Andra Kammaran är nyvald. Kan detta »sällskap» afgöra grundlagsfrågor, kan väl äfven samma »sällskap» behandla andra lagfrågor. (Jag ber Herrarne uppmärksamma att denna benämning på de nyvalde icke är min utan Herr Rundbäcks.)

Likasom i fjor har äfven i år den anmärkning mot Utskottets förslag blifvit framsteld, att det kan vid andra bordläggningen uppstå svårigheter till följd deraf att, såsom den siste talaren nämnde, den ena Kammaran kunde fatta beslut i sjelfva frågan, medan den andra Kammaran beslutade uppskof. Jag frågar då, tro Herrarne verkligen att, om en fråga är af den beskaffenhet, att majoriteten inom en Kammare vill uppskjuta densammes behandling, denna majoritet icke skulle vara betänkt uppå, att förslaget om uppskof jemväl samtidigt framlades i Medkammaren. Enligt min tanke låter ett motsatt förfarande icke tänka sig, utan att om majoriteten i en Kammare anser klokt att uppskjuta en fråga till en kommande riksdag, den nog är betänkt på att förslaget derom kommer att sam-

*Om ändring
af § 59 Riksdagsordningen.*

tidigt väckas i båda Kamrarne. Vill man deremot duka upp alla möjliga omöjligheter för att visa, det förslaget är opraktiskt, då kan man ock komma med en sådan invändning som denna.

(Forts.) Vill man se efter huru den nu pågående Riksdagen användt tiden under dess början, tror jag man måste medgifva, att det varit bättre om den föreslagna grundlagsändringen varit genomförd, enär i så fall icke så lång tid skulle varit för riksdagsarbetet förspild. Innevarande Riksdag öppnades den 17 Januari; den 23 i samma månad tillsattes de ständiga Utskotten och den 27 utgick motionstiden. Den 23 Januari, efter utskottsvalen, borde således maskineriet hafva kommit temligen i gång. Låtom oss då efterse hvad sedan dess uträttats. Från den 23 Januari till den 23 Februari hafva i denna Kammare hållits 16 sammanträden, hvilka räckt i sammanlagdt $17\frac{1}{2}$ timmar, således hvarje sammanträde något öfver en timme. Hvad har uträttats då på dessa $17\frac{1}{2}$ timmar? Jo, den 2 Februari anställdes val till Tillfälliga Utskott, den 16 Februari tillsattes valmän för utseende af justitieombudsmannen och hans suppleant m. m. och först den 20 Februari kunde vi börja behandlingen af statsregleringen, i det de tre första hufvudtitlarne då föredrogos. Detta var allt som uträttades på en månads tid; och då så är, frågar jag, om det icke varit bättre att under denna tid hafva haft någon af de viktigare frågorna till behandling.

Man säger, att genom antagandet af det framlagda förslaget majoriteten i Riksdagen skulle sättas i tillfälle att år från år undanskjuta en för majoriteten obehaglig fråga. Jag tror dock, att majoriteten kan finna ett mycket enklare sätt att undkomma frågan, det nemligen att slå ihjel den. Jag kan nemligen icke inse, hvarföre majoriteten skulle undanskjuta en fråga, hvars lösning den icke vill, då majoriteten kan afslå hela frågan. Deremot kan det hända, att en fråga kommer så sent in till Riksdagen, att den icke hinner pröfvas, och för detta fall kan förslaget vara lämpligt. För några riksdagar sedan hände, om jag icke missminner mig, att ett lagutskottsbetänkande inkom till Riksdagen endast en dag före dess slut; och då man icke ville afslå utlåtandet, men icke heller hade tid att grundligt behandla det, begagnade man den hyggligare formen att återremittera detsamma.

Då jag icke hört andra skäl i år anföras mot förslaget, än dem som i fjor vederlades, vet jag intet skäl hvarföre icke Konstitutionsutskottet nu skulle framlagt ett förslag, som i fjor vann Medkammarens bifall, åtminstone så till vida att det antogs att hvila i grundlagsenlig ordning. Jag anhåller således, Herr Talman, om proposition på bifall till Utskottets förslag.

Herr Rydin: Det förslag, hvarom nu är fråga, har vid flera föregående tillfällen inom denna Kammare varit föremål för öfverläggning.

Då man första gången ser förslaget, tilltalar det, emedan man tycker det innebära ett enkelt sätt att kunna åstadkomma en förbättring i afseende på öfverläggningarne inom Kamrarne: att få frågorna bättre pröfvade och öfverläggningarne mera kritiskt genomgående än som, på sätt här blifvit yttradt och jag jemväl medgifver, förhållandet brukar vara vid slutet af hvarje riksdag, då alla riksdagsgöromål gå hastigt och lustigt undan. Till följd af detta förhållande har äfven jag flere gånger deltagit i de beslut, hvarigenom enahanda förslag blifvit för Riksdagen framlagdt; men hvarje gång frågan varit före, har den föranledt mig att allt närmare genomtänka saken, och för hvarje gång hafva äfven mina betänkligheter mot förslaget ökat.

Först och främst tror jag icke, då det hör till den menliga ofullkomligheten att vilja uppskjuta, att en fråga skall vinna något genom ett uppskof med dess afgörande till följande riksdag, ty de undersökningar och den närmare utredning af frågan, som man derigenom hoppas vinna, skola, efter mitt förmenande, icke blifva bättre vid den följande riksdagen än vid den, då frågan blifvit väckt, och de riksdagsmän, som vid den senare riksdagen å nyo komma hit, torde också vid hitkomsten vara lika främmande för ärendet, som de voro vid den förra riksdagens slut, emedan de fleste af dem behöfva hvila sig efter riksdagsbestyret och en del dessutom hafva andra göromål att sköta, så att de åt de hvilande förslagen sannolikt icke komma att egna någon uppmärksamhet. Om jag nu frågar mig: hvad är det, som vållar att man framkommit med detta förslag, till hvilket något motstycke icke finnes i andra länder, så beror det enligt min tanke derpå, att det finnes en lucka i vår grundlag, den nemligen, att deri saknas föreskrift om rättighet för en enskild riksdagsman att återtaga sin en gång väckta och till Utskott remitterade motion. Genom en sådan rättighet skulle en enskild motionär, om han funne, att den väckta frågan skulle blifva föremål för en mindre grundlig pröfning, kunna förekomma, att tiden upptoges med behandling af en så beskaffad fråga. Likaså saknar Konungen rättighet att återtaga en till Riksdagen aflemnad proposition. En dylik rättighet skulle mången gång vara nyttig, ty derigenom skulle man kunna komma ur den klämma, hvarifrån man nu vill befria oss genom detta förslag; man skulle ej behöfva, om man ansåg sig icke hafva tid att genomtänka ett förslag, det man hvarken ville obetingadt bifalla eller ansåge sig kunna i allo afslå, att uppskjuta detsamma. Detta är, efter hvad jag tror, fel i grundlagen, som böra i främsta rummet afhjelpas, innan man tager i tu med det föreliggande förslaget.

I Norges grundlag finnes någonting, som skulle kunna jemföras med hvad som med detta förslag åsyftas. Der finnes nemligen stadgad rättighet att uppskjuta ett ärendes behandling från ett storting till ett annat. Detta uppskof sker i Norge på det sätt, att en fråga, som icke hinner att behandlas innan ett storthings slut, utan vidare

Om ändring af § 59 Riksdagsordningen.
(Forts.)

Om ändring
af § 59 Riksdagsordningen.

(Forts.)

hviljar till det näst följande storthinget och då företages till pröfning och afgörande. Men det är icke sagdt, att den ens då afgöres, ty i Norge finnes en särskild regulator af storthingets göromål, nemligen en komité, som bestämmer i hvilken ordning frågorna skola behandlas, och enligt denna ordning komma de viktigare frågorna före i första och de mindre viktiga i andra rummet. Hos oss finnes icke någonting sådant. Och om man egde rätt att till följande riksdag uppskjuta en fråga, och således kunde tänka: det gör ingenting, om frågan nu icke afgöres, vi hafva god tid att tänka derpå till nästa riksdag, då den ju åter kommer före, så tror jag för min del, att det tryck, som nu hvilat på den enskilde riksdagsmannen att taga reda på förekommande frågor under den tid riksdagen varar, skulle försvinna, likasom jag tror, att mängden fråga skulle blifva onödigtvis uppskjuten och må hända återkomma till den följande riksdagen lika litet beredd som vid den föregående, hvaraf åter igen skulle kunna följa, att man vid den senare riksdagen ångrade, att man till densamma uppskjutit frågan. Dessa äro de farhågor jag hyser i afseende på det föreliggande förslaget.

Dessutom har detta förslag, sådant det nu föreligger, sina formella betänkligheter, på sätt en ärad talare nyss yttrat, nemligen i afseende på det sätt, hvarpå man vid fattandet af ett uppskofsbeslut skulle tillvägagå. Vill man vinna hvad som åsyftas med förslaget, så är det gifvet, att inga andra frågor än sådana, hvilka behöfva mogna under den mellanliggande tiden, skulle till en kommande riksdag uppskjutas. Men sådant som detta förslag emellertid är, då enligt detsamma man skulle ega att, i sista stund en fråga förekomme, väcka förslag om dess uppskjutande till näst följande riksdag, skulle deri kunna ligga en i frågans behandling ganska betänkligt ingripande faktor, hvilken skulle kunna störa öfverläggningarna på många sätt, liksom, då för ett uppskof fordras bifall af båda Kamrarne, mycket trassel deraf kan uppstå, hvarförutom, i fråga om Kongl. Maj:ts proposition, Kongl. Maj:ts beslut måste afvaktas, innan beslutet om uppskof af en dylik fråga kan fattas. Hvad beträffar ärenden, som icke äro genom en Kongl. Maj:ts proposition väckta, torde man i allmänhet kunna vara öfverens derom, att de icke kunna vara af den betydenhet, att, i fall de icke blifva bifallna, de kunna mogna till följande riksdag.

Hvad åter beträffar ett ärende, som grundar sig på en Kongl. proposition, har frågan en större betydelse. Ty om begge Kamrarne i sista stund besluta att uppskjuta den slutliga behandlingen af ett utskottsbetänkande öfver en Kongl. proposition, men Kongl. Maj:t derefter förklarar att frågan, såsom varande af största vikt, måste genast afgöras, så har ju genom sjelfva diskussionen om uppskofvet en ganska dyrbar tid föspilts. Dessutom, när en fråga, hvars slutliga afgörande blifvit uppskjuten, följande riksdag åter skall komma före, går det icke an att, såsom Utskottet föreslår, bestämma att denna slutbehandling skall ske »ofördröjligen», utan någon viss tid

efter riksdagens början, t. ex. fjorton dagar eller tre veckor, torde väl i detta fall böra utsättas. Någon sådan tidsbestämmelse, inom hvilken ett uppskjutet förslag bör vid den följande riksdagen å nyo behandlas och afgöras, saknas emellertid helt och hållet i Utskottets förslag.

*Om ändring
af § 59 Riksdagsordningen.
(Forts.)*

Vidare anser jag, äfven om sjelfva principen om rättighet att till en följande riksdag uppskjuta en fråga gillas, alldeles nödvändigt att i grundlagen bestämmes en viss tidpunkt, efter hvars förlopp icke något beslut om sådant uppskof må ega rum. I detta afseende torde t. ex. den 15 April böra bestämmas såsom den sista dag under riksdagen, som det skulle stå hvarje representant fritt att väcka förslag om ett dylikt uppskof, hvarefter, och sedan vederbörande Utskott afgifvit utlåtande, huruvida det eller det ärendet vore af den beskaffenhet att dess nöjaktiga utredning och behandling icke kunde under pågående riksdag medhinnas, Riksdagen fattade sitt beslut och i fråga om Kongl. propositioner Kongl. Maj:t finge förklara om han, medgäfvde det af Riksdagen för dess del beslutade uppskof. Ett sådant stadgande skulle utan tvifvel ega ett afgjordt företräde framför det nu föreslagna, enligt hvilket en fråga, äfven om den bragts å bane genom en Kongl. proposition, skulle kunna till och med i riksdagens sista timme uppskjutas, hvarigenom både Kongl. Maj:t och Riksdagen kunna komma i en svår ställning. Just för att undvika detta uttalades också vid det tillfälle, då ifrågakvarande förslag första gången var före, den tanken att utskottsutlåtanden, som grundade sig på Kongl. propositioner, icke finge uppskjutas till följande riksdag, utan ovilkorligen måste under samma riksdag företagas till slutligt afgörande.

Dessutom — äfven om sjelfva principen gillas — är det ett gifvet fel i förslaget, att enligt detsamma en fråga skulle kunna uppskjutas från en legislaturperiod till en annan; ty, såsom en talare sade, det kan icke vara helsosamt för de nye riksdagsmännen, som icke äro förtrogne med ärendenas behandling, att genast taga i tu med särdeles viktiga frågor. En annan talare har häremot visserligen invändt att detta icke vore så farligt, enär ju äfven grundlagsfrågors slutliga behandling uppskjutes till en följande treårsperiod. Härvid ber jag dock att få fästa uppmärksamheten vid, att detta förfaringssätt i afseende å grundlagsfrågor icke är uppskof i samma mening som här af Utskottet föreslås. Ty för att en grundlagsfråga skall kunna förklaras hvilande, är det nödvändigt att ett bestämdt formuleradt förslag är utarbetadt och antaget af båda Kamrarna, hvilket derefter i oförändradt skick måste antagas eller förkastas. I det föreliggande betänkandet åter är det fråga om att hvilka förslag som helst och i huru kaotiskt skick som helst skola kunna i sådan form uppskjutas till följande riksdag. Medan åter en grundlagsfråga hvilat till slutlig behandling, har man för sitt slutliga omdöme ledning af den opinion, som i landet uttalas om den ifrågasatta förändringens nytta och nödvändighet samt huruvida förändringen bör antagas eller förkastas.

Om ändring
af § 59 Riksdagsordningen.
(Forts.)

Nu säger en talare, att vi under den första tiden af riksdagens sammanvaro i allmänhet hafva ganska litet att göra. Ja, det är sant, om man så vill, men man kan också under denna tid hafva mycket att göra, om man nemligen vill tänka sig in i de frågor som sedermera skola behandlas; om man t. ex. vill göra sig förtrogen med Kongl. Maj:ts proposition om statsverkets tillstånd och behof och andra Kongl. propositioner samt komitébetänkanden och motioner, så har man nog det som upptager ens tid, om man blott vill använda den väl.

Samme talare yttrade äfven, att vi under mer än en månads tid af innevarande riksdag endast haft sammanträden under tillsammans 17 $\frac{1}{2}$ timmar och under hela denna tid endast föga uträttat. Ja, jag får säga, att jag hört mängen uttala den tanken, att vi ofta under mera än fyra månaders sammanvaro icke förmått uträtta särdeles mycket. Vill man uppkasta frågor i denna riktning, så tror jag det icke har sig så lätt att gifva tillfredsställande svar; och med dylika argument tror jag ej att man kan vinna något särdeles understöd åt den fråga man förfäktar.

På de skäl jag nu anfört skulle jag icke hafva något emot en återremiss af frågan; men om jag i denna del icke vinner något understöd, så kommer jag att förena mig med dem som yrkat afslag å betänkanDET.

Herr Asker: Äfven med skyldig aktning för Utskottets åsigt och Första Kammarrens i enlighet dermed fattade beslut, kan jag för min del icke deruti instämma. Frågan är icke ny, hon har redan förut åtkilliga gånger varit föremål för representationens behandling samt då alltid blifvit, såsom mig synes, på goda grunder afslagen. Särdeles vigt synes Utskottet lägga vid det anförda skälet för bifall till motionen, »att ett från en föregående riksdag hvilande betänkande måste förutsättas vara för Kamrarnes samtliga ledamöter väl känt i afseende på alla dess delar och systemå». Det lärer väl höra till undantagen, att begge Kamrarnes samtliga ledamöter vid en riksdag äfven återkomma till en följande. Det kan följaktligen icke gerna låta tänka sig eller förutsättas möjligt, att Kamrarnes *samtliga* ledamöter skulle på förhand hafva satt sig in i en så beskaffad, från den ena riksdagen till den andra uppskjuten fråga. Men ännu bjertare framstår detta förhållande, så framt sjelfva beslutet om uppskof fattas vid den tredje riksdagen i en legislaturperiod, då nya val till Andra eller begge Kamrarne förestå, i hvilket fall, såsom äfven under denna öfverläggning redan blifvit anfördt, naturligtvis en mängd af Kamrarnes ledamöter måste vara helt och hållet okunnige om de ämnen, som från föregående riksdag blifvit uppskjutna och hvilka då, enligt Utskottets förslag, skulle ofördröjligen till slutligt afgörande företagas. Man tror sig kunna vinna något genom ett så beskaffadt uppskof, hvarom här är fråga. Jag kan icke fatta hvaruti denna vinst skulle bestå.

Äfven om en fråga icke vinner afgörande lösning vid en riksdag, får man icke derföre anse den tid förspild, som derpå blifvit använd. Under öfverläggningen kunna många grundade anmärkningar framföras, ledande till belysning och utredning af ämnet, hvilka tillvinna sig berättigadt afseende, om och när frågan vid en följande riksdag i mera utredt skick kan återkomma i form af Kongl. proposition eller enskild motion. Derigenom är ju en tid vunnen, som skulle onödigt förlösas i händelse uppskof kunde ega rum. Dessutom skulle sjelfva frågan huruvida uppskof skulle beslutas eller icke lätt kunna föranleda långa öfverläggningar inom Kamrarne. Stridiga åsigtger skulle antagligen mången gång komma att stå emot hvarandra, och en dyrbar tid dymedelst förloras.

Äfven om man i öfrigt vore benägen att godkänna den åsigt Konstitutions-Utskottet angående sjelfva saken framburit, befarar jag dock att grundlagsändringsförslaget *i ordalydelsen* icke innefattar så beskaffad tydlighet, att afsikten dermed ofelbart vinnes. I förslaget heter det nemligen: »Beslutas uppskofvet, skola vid den riksdag, dertill ärendet blifvit uppskjutet, talmännen ofördröjligen till fortsatt behandling föredraga betänkanDET, hvarefter dermed förfares i enlighet med hvad angående inkommet utskottsbetänkande i allmänhet är föreskrifvet.» Nu har en föregående talare, Herr Carl Ifvarsson, exempelvis framställt ett, såsom mig tyckes, mycket välgrundadt skäl för afslag, då han anförde huruledes, för den händelse en fråga blir uppskjuten till en kommande riksdag, det icke kan förmenas den ene eller andre representanten att då väcka motion i samma ämne. Talaren förmodade att, vid sådant förhållande, ingen annan utväg kunde finnas än att återremittera hela frågan till vederbörligt Utskott. Jag instämmer fullkomligt häri och vill blott fullfölja talarrens tankegång litet längre med anledning af sjelfva ordställningen i Utskottets förslag. Såsom jag nyss nämnde, föreslår Utskottet att med det hvilande betänkanDET skall förfaras »i enlighet med hvad angående inkommet utskottsbetänkande i allmänhet är föreskrifvet». Men angående inkommet utskottsbetänkande föreskrifver just detta grundlagsförändringsförslag, att Kamrarne kunna besluta uppskof, och i det förändrade skick frågan kommit genom i ämnet väckta nya motioner, ser jag icke något hinder att icke ett uppskof å nyo ifrågasättes. Nå väl — man kan tänka sig att Riksdagen beslutar nytt uppskof, och att vid en eller flera efterföljande riksdagar samma förhållande inträffar. Det kan på detta sätt blifva ett snart sagt opphörligt undanskjutande eller åtminstone ökade förvecklingar, mången gång må hända utan något gagn för sjelfva saken.

Slutligen får jag förklara, att enligt min tanke man i fråga om ändringar i grundlagarne bör förfara med den största varsamhet och icke deri obetingadt vidtaga någon rubbning, med mindre än att en längre tids erfarenhet kan gifva säkert stöd åt pröfningen af förslagets sannskyldiga värde. Då föreliggande förslag enligt min uppfattning icke för närvarande ådagalagts vara nödigt och nyttigt, och

Om ändring
af § 59 Riks-
dagsordningen.
(Forts.)

Om ändring
af § 59 Riksdagsordningen.
(Forts.)

det för öfrigt synes mig något förhastadt att godkänna ett utlåtande, mot hvilket flera välgrundade anmärkningar blifvit framställda, anhåller jag att få instämna med de talare, hvilka yrkat afslag å Utskottets hemställan.

Herr Uhr: Föregående talare frågade, om vi ej skulle känt oss mycket belätne om domänfrågan vid förliden riksdag förklarats hvilande till kommande riksdag, och hemstälde huruvida vi ej skulle haft stor vinst deraf. Hvad skulle vi väl hafva vunnit? Ingenting, rakt ingenting! Ty det står ju hvarje representant öppet att vid följande riksdag i motion upptaga samma fråga, som förra riksdagen varit före, men ej blifvit löst. Då man sålunda redan för närvarande har utväg att åter bringa en fråga på tal inom representationen, så frågar jag hvad vi skulle vinna genom den föreslagna grundlagsförändringen.

Samme talare frågade vidare, hvad vi utträttat i början af riksdagen och om det icke varit godt om vi då haft hvilande frågor från föregående riksdag att sysselsätta oss med. Jag föreställer mig dock att sådana hvilande frågor skulle remitteras till Utskott, innan de kunde behandlas i Kamrarne, och vid sådant förhållande vore ju ingenting vunnet genom den ifrågasatta grundlagsförändringen.

Hvad beträffar att vi ingenting uträtta här i början af riksdagen, så hör man stundom påstås att vi ingenting alls uträtta vid riksdagen. Härmed förhåller sig så, att den som fått en motion afslagen är missnöjd och säger att Riksdagen ingenting uträttar.

För min del tror jag att hvarje fråga bör få tid att mogna. Om den också ej hvilar på bordet riksdag från riksdag, så går den likväl småningom sin lösning till mötes. Så har det varit hitintills och jag tror äfven att det skall så förblifva hädanefter.

Jag yrkar i korthet afslag å betänkandet.

Herr Hedin: Herr Talman! Jag hade velat afbida, att ännu en ledamot, som jag vet jemväl vara motståndare till det föreliggande förslaget, skulle yttra sig i frågan. Men som han ännu icke begärt ordet, utan funnit för godt att svälta ut mig, nödgas jag afstå från min föresats, och anhåller därför att nu få bemöta några invändningar mot förslaget.

Jag kommer att yrka bifall till Konstitutions-Utskottets nu föredragna utlåtande. Den i ämnet förda diskussionen, som jag med uppmärksamhet sökt följa, föraleder, att då jag går att gifva skäl för min åsigt, dessa skäl komma att taga formen af anmärkningar mot de föregående talarne; hvilket likväl icke skall hindra mig i att fatta mig kort.

Den förste ärade talaren, som yttrade sig mot Utskottets förslag, förmenade, att det för bedömandet af denna fråga i sjelfva verket kunde vara tillräckligt att åberopa föreskriften i Riksdagsordningen, att Konstitutions-Utskottet tillkommer att hos Riksdagen

föreslå de ändringar i rikets grundlagar, hvilka Utskottet anser högst nödiga eller nyttiga. Han gjorde sedan en definition af hvad med högst nödiga eller nyttiga ändringar kan förstås, och den utföll, om jag icke misstager mig, så, att dermed förstodes sådana ändringar, hvarom icke någon synnerlig meningsskiljaktighet egde rum. Denna definition förefallar mig visserligen anmärkningsvärd, och den är i alla händelser ny; men jag har intet emot att för tillfället och för resonnementets skull acceptera den samma. Jag ber Eder, Herr Talman, att från denna definitions synpunkt betrakta Utskottets utlåtande. Der återfinna vi *en* reservation äfvensom anteckning af *tvenne* ledamöter derom, att de icke deltagit i behandlingen af detta ärende, men utan någon uttryckt mening om de varit af samma åsigt som utskottsmajoriteten eller af motsatt. Jag säger därför, att jag gerna kan antaga den förste talarens definition på hvad som skall förstås med grundlagsändringar, som äro högst nödiga och nyttiga, nemligen att dessa ändringar äro sådana, hvarom icke i synnerlig mån skiljaktiga meningar uppstå. Ty någon synnerlig skiljaktighet om den nu föreslagna förändringen har, såsom jag sökt visa, inom Utskottet icke egt rum, och det är ju om Konstitutions-Utskottet som grundlagen i detta fall talar. Det är hvad Konstitutions-Utskottet finner nödigt och nyttigt — det vill, enligt den ärade talarens definition, säga: sådant, hvarom inom *Utskottet* ej synnerlig meningsolikhet eger rum, som grundlagen ålagt Utskottet att föreslå. Naturligtvis har grundlagen icke kunnat föreskrifva och har ej heller föreskrifvit Konstitutions-Utskottet att föreslå Riksdagen sådant, hvarom inom Riksdagen ej råder synnerlig meningsolikhet, ty derom kan Utskottet ingenting med visshet känna. Den ärade talarens egen definition ger således stöd för Utskottets åtgärd att föreslå den nu i fråga varande grundlagsförändringen, och enligt samma definition borde den hafva utsigt att varda af Riksdagen antagen.

Samme talare anmärkte vidare, att de skäl, Utskottet anfört för sitt förslag, icke äro tillfredsställande. För min del medger jag villigt, att jag icke finner Utskottets utlåtande vara uppsatt med någon synnerligt stor omsorg eller vittna om något stort bemödande att framställa frågan i en klar och korrekt dager. Men dock finner jag här mindre anledning till anmärkning mot Konstitutions-Utskottet, då det samma, i fråga om en så genomdiskuterad sak som denna, förmodligen ansett det vara till fyllest att blott erinra Kammararens ledamöter om hufvuddragen af den samma.

Vidare anmärkte merbemälda talare, att han för sin del icke sett till någon af de praktiska olägenheter af det nuvarande förfaringsättet, hvilka Utskottet i sin motivering åberopar. Härå har en föregående talare svarat, och med allt skäl åberopat det färskaste af alla färskaste exempel, nemligen behandlingen af frågan om domänförvaltningen. Jag har någon gång, såsom skäl hvarför man rörande denna fråga icke lyckades komma till ett mera tillfredsstäl-

Om ändring
af § 59 Riks-
dagsordningen.
(Forts.)

Om ändring
af § 59 Riksdagsordningen.
(Forts.)

lande eller definitivt beslut, hört framhållas, att Kongl. Maj:ts proposition i ämnet inkom för sent till Riksdagen. Denna proposition inkom dock den 26 Februari 1877 och remitterades den 7 derpå följande Mars till Stats-Utskottet. Utskottets utlåtande i ämnet är dateradt den 11 Maj samma år; meningen har naturligtvis varit, att det skulle taga sig bra ut, då man såsom en ursäkt, hvarför Riksdagen icke kunde i denna fråga komma till något bättre resultat än som skedde, åberopat, att Kongl. Maj:ts proposition inkom så sent till Riksdagen. Men om vi vilja vara upprigtiga, så låtom oss icke skylla på tidpunkten, då den i fråga varande propositionen öfverlemnades till Riksdagen. Stats-Utskottet befinner sig i den lyckliga ställning i jemförelse med andra Utskott, att det samma icke behöfver gå lång tid sysslolöst i början af hvarje riksdag. Nej, Stats-Utskottet har från första dagarne af riksdagen händerna fulla af göromål. Således kan Stats-Utskottet icke anses hafva förlösat tiden för behandlingen år 1877 af Kongl. Maj:ts proposition om domänförvaltningen, derföre att det inkom med sitt utlåtande i ämnet först den 11 Maj. Stats-Utskottet hade nog under mellantiden haft full sysselsättning, och om Utskottet inkom med sitt yttrande rörande den i fråga varande Kongl. propositionen i början eller slutet af riksdagen är naturligtvis likgiltigt för frågan derom, huruvida Stats-Utskottet haft nödig tid till ärendets granskning.

Den verkliga orsaken dertill att man kom till det resultat i domänförvaltningsfrågan, som man gjorde, var en annan, nemligen den, att det icke var möjligt för den första Riksdagen, som tog denna stora och svåra fråga om hand, att låta sina åsigter så sammanjutas till ett helt, att de kunde läggas till grund för något annat än ett provisoriskt ordnande af domänförvaltningen. Vi skulle för visso icke i denna fråga haft en debatt af den art och ton, som den vi nyligen bevittnat, om det varit möjligt för den gången att stanna vid ett ännu mera provisoriskt provisorium, än vi gjorde, och hänskjuta behandlingen af hufvudfrågan till en kommande Riksdag, att af den afgöras på basis af de grunder, som uttalades i Stats-Utskottets betänkande den 11 Maj 1877.

Den förste talaren yttrade också, att hvarje Riksdag bör vara »ett för sig afslutadt helt». Jag återfinner häri ett återljud af hvad på annat ställe blifvit publice uttaladt under de senaste dagarne. Låtom oss se till, om denne talare och de, som i denna sak stå på samma sida som han, äro benägne att utdraga konsekvenserna af denna sats, att hvarje Riksdag skall vara ett för sig afslutadt helt, eller om de på fullt, följdriktigt allvar drista säga, att ingen »kontinuitet» bör förefinnas mellan Riksdagarne, utan »diskontinuitet» — en term som, i förbigående sagdt, återfunnen i dag i en morgontidning, tillverkats af tyske statsrättslärare, hvilka, såsom bekant, äro särdeles starke i att först bilda termer och derefter skapa ett innehåll till de samma samt att söka upphöja detta innehåll till en vigtig princip, men hvilken meningslösa term i öfrigt är främmande

för den statsrättsliga litteraturen. Detta i förbigående. Jag frågade: äro talaren och de med honom likatänkande färdige att gå in på *konsequenserna* af hans sats? För att icke gå längre tillbaka än till behandlingen vid denna riksdag af fjerde hufvudtiteln, vill jag erinra derom, att Kongl. Maj:t hade vid denna riksdag förnyat sin proposition, att Riksdagen ville besluta hela det för fullbordandet af Karlsborgs fästningsbyggnad nödiga anslag. Jag förmodar, att de, som nu motsätta sig all »kontinuitet» mellan olika riksmöten, i likhet med mig önskade framgång åt denna Kongl. Maj:ts proposition. Nå väl, hvad är det annat än »kontinuitet» mellan riksdagarne, om en Riksdag för ett större byggnadsföretag, såsom till exempel en fästningsbyggnad, fängelser, jernvägar och dylikt, *anslår* en så och så stor summa penningar, att det icke kan komma i fråga att låta detta anslag *utgå* annat än under en längre följd af år? Är icke detta kontinuitet, och dertill en kontinuitet med den viktiga påföljd, att den binder en eller flere efterföljande Riksdagars handlingsfrihet i utöfningen af deras skattebeviljingsrätt? Detta torde vara en betydelsefullare kontinuitet än den, att man lemnar Riksdagen öppet att låta ett betänkande hvila på bordet till följande riksdag derför att man ser sig ur stånd att genast med mogen öfverläggning fatta ett samhällsnyttigt beslut i frågan.

Samme ärade talare yttrade, att ingen fråga vore så vidlyftig, att man icke bör kunna sätta sig in deri vid den riksdag, då den samma först förekommer. Det är en — själfbekännelse, hvartill jag gratulerar honom, men han har icke rätt att tala på mina vägnar, och jag förmodar att i den delen många af Kammarens ledamöter skola tänka lika med mig. Exempelvis tillåter jag mig anföra några ord ur Lag-Utskottets betänkande vid 1873 års riksdag. Det gälde då Kongl. Maj:ts proposition om antagande af en ny dissenterlag. Utskottet yttrade, att det ville »förutskicka den erinran, att Utskottet visserligen icke förbisett den pröfning som hos riksdagen sålunda föregått» — nemligen vid 1869 års riksdag, då Riksdagen för sin del beslöt en ny dissenterlag — »men att Utskottet så mycket mindre kunnat finna sig deraf betaget att nu ifrågasätta nödiga förändringar, som anledning ej torde saknas för det antagande att Riksdagen, som under de sista dagarne af sin sammanvaro hade att behandla detta viktiga ärende, då fäste sig hufvudsakligen vid sjelfva grundvalarne för i fråga varande lagstiftning och ej ville, när den godkände dessa grundvalar, äfventyra hela frågans fall genom att till Lag-Utskottet återförvisa ärendet endast för vinnande af rätelse i en eller annan mindre grundväsentlig detalj». Det var emellertid ett otillfredsställande förslag, det som år 1869 utgick från Riksdagen, och man stod i valet emellan att antaga detta bristfälliga förslag eller att låta hela frågan falla. Af dessa tvenne alternativ valde man att ingå till Kongl. Maj:t med ett förslag, för hvars brister man icke kunde vara blind.

Den andre talaren i ordningen har sagt, att förslaget om upp-

Om ändring
af § 59 Riksdagsordningen.
(Forts.)

Om ändring af § 59 Riksdagsordningen. skof med en frågas behandling från en riksdag till en annan skulle föranleda till en tidsödande preliminär-diskussion om sjelfva formfrågan. Jag tillåter mig säga, att en sådan diskussion icke kan uppstå. Låtom oss se efter huru det går till i ett likartadt fall, nemligen vid första behandlingen af grundlagsfrågor! I dag t. ex. hålla vi på att diskutera den frågan, huruvida förevarande grundlagsförslag nu genast skall falla eller om man skall bereda det den förmånen att blifva hvilande. Huru gå vi då till väga, den ena eller andra, i afseende å uppskofsfrågan? Vi diskutera otvifvelaktigt just sjelfva saken och ingenting annat. Jag, som önskar att denna grundlagsförändring måtte komma att antagas vid nästa riksdag, bemödar mig om att visa, att den är nyttig och icke skadlig. De, som vilja nu omedelbart afslå densamma, inlåta sig också på sjelfva saken för att ådagalägga att den är vådlig och skall föra oss tillbaka till frihetstiden eller ännu längre bort. De, som äro i sitt sinne ovissa, önska naturligtvis att frågan blir hvilande, på det att de må få tid att sig besinna. En onödigt formdiskussion angående frågan om uppskof, som icke skulle leda till något för sakfrågans utredande gagneligt resultat, är helt enkelt en omöjlighet, hvilken vi icke äro i tillfälle att begå, och farhågan för en ren formdiskussion om uppskofsfrågan är en meningslöshet.

(Forts.)

Den tredje talaren i ordningen påstod också, att riksdagsarbetet genom antagandet af detta förslag skulle kunna göras permanent. Det förefaller mig vara en den mest besynnerliga anmärkning, som kunde förefinnas. Nu kan ett tvingande behof att få ett slut på en viktig fråga föranleda Kongl. Maj:t — åtminstone kan man lätt tänka sig ett sådant fall — att gå in på kanske en betydlig förlängning af riksdagen utöfver den grundlagsenligt medgifna tiden af fyra månader. Sådan kan situationen vara, att Kongl. Maj:t, ehuru han hyser farhågor för den mycket omtalade permanensen af riksdagsförhandlingarna, dock icke anser sig kunna svara med ett nej på en af Riksdagen gjord framställning om förlängning af arbetstiden, i fall den fråga, som skall afgöras på denna tid, är af en synnerlig stor vikt och betydelse. Deremot, om detta förslag antages, gifves en möjlighet att låta frågan blifva hvilande till den följande riksdagen, då man vet att den blifvit så förberedd att man med godt samvete kan företaga den till afgörande. Och under sådan förutsättning existerar icke detta tvång för Kongl. Maj:t. Jag befarar således, att den der permanensen är snarare att frukta med bibehållande af det nuvarande grundlagsstadgandet än om den ifrågasatta grundlagsförändringen vidtoges. För öfrigt har en annan talare, den andre i ordningen, kommit till ett rent af motsatt resultat. Han yttrade, att man skulle komma att undanskjuta en mängd frågor, likt och olik, för att komma hän ifrån riksdagen. Det var hans farhåga; medan åter den tredje talaren fruktade, att man aldrig skulle komma härifrån, utan sitta kvar och rådpläga, så att Kongl. Maj:t icke längre finge något utrymme i landet. Jag kan

för öfrigt icke till besvarande upptaga allt hvad den andre talaren yttrade. Jag vill blott hemställa till honom sjelf, huruvida det icke till äfventyrs händt att vissa ärenden blifvit på hafs afgjorda, och hvad hans tal om folkmötena har med denna sak att göra.

Om ändring af § 59 Riksdagsordningen.
(Forts.)

Den fjerde talaren i ordningen framkom med de formella invändningar, som vi känna från förra riksdagarne. Jag för min del vill icke upptaga Kammarens tid med att upprepa de välbekanta svaren på dessa välbekanta invändningar?

Den femte talaren, representanten från Upsala, menar, att när riksdagsmännen kommo tillbaka för att till behandling företaga den på bordet lagda frågan, de i sjelfva verket skulle befinna sig lika främmande för den samma, som då de lemnade den föregående riksdagen. I så fall vill jag hemställa till öfvervägande, huruvida det kan vara skäl — jag förmodar, att det finnes giltigt skäl därför — att hafva ett grundlagsstadgande, som förlägger det slutliga afgörandet af en grundlagsfråga till en annan riksdag än den, då frågan väckes, ja, till och med till den riksdag, som inträffar efter anställandet af nya val till Andra Kammaren. Det är icke värdt att säga att man dermed afsett att genom den omsättning, som den Andra Kammaren till äfventyrs skulle komma att undergå, få höra en vidsträcktare opinion inom landet i frågan, ty den Första Kammaren, som i denna sak har lika rätt som den Andra Kammaren, undergår icke en sådan allmän förnyelse och hemtar icke samtidigt nya krafter i folkvalens dop. Nej, man har hufvudsakligen afsett att bereda någon betänketid åt Riksdagens egna ledamöter såväl som åt deras kommittenter, och man har icke tänkt synnerligen mycket på den förnyelse, som den Andra Kammaren *kan* undergå, men icke nödvändigt *skall* undergå, ty ingenting hindrar att återvälja de gamla representanterne.

Vidare förmenade den samme talaren, att man skulle begagna det ifrågasatta grundlagsstadgandet för att uppskjuta en mängd frågor. Jag förmodar att, så vida icke en synnerligen ond anda af genstörtighet och lätja skulle bemäktiga sig begge Kamrarnes ledamöter, detta grundlagsstadgande icke skulle komma att i annat fall tillämpas, än då bland Kamrarnes ledamöter utbildat sig en allmän känsla af: låt oss få någon betänketid innan vi afgöra saken! Jag förmodar, att det kommer så att tillgå, att frågan om uppskof väckes samtidigt i begge Kamrarne och att dess framgång är på förhand betryggad. Att förslaget skulle medföra ett onödigt uppskjutande af småärenden af den beskaffenhet, att de ögonblickligen kunna expedieras till den eviga hvilan, kan jag ingalunda föreställa mig.

Det har ock sagts, att det borde finnas en tidsbestämmelse, när vid en följande riksdag en uppskjuten fråga skall företagas. Jag vill till svar derå erinra, att om, mot all rimlig förmodan, Herrar Talmän, hvilka det åligger att bestämma när frågan skall företagas, skulle försumma sin skyldighet härutinnan, så hafva vi ju alla vår

Om ändring
af § 59 Riksdagsordningen.

(Forts.)

motionsrätt öppen, hvarigenom vi kunna föreslå att den ena eller andra dagen skall frågan företagas.

Jag ber vidare att få tillägga, såsom äfven blifvit förut antydt, att det är icke något för vårt land ensamt stående förfarande, som man velat föra igenom med det nu väckta förslaget. En talare har redan erinrat om det stadgande som finnes i norska storthingets arbetsordning och som i viss mån går vida längre än hvad nu är ifrågasatt att införas i vår Riksdagsordning. Vidare skall jag bedja att få erinra derom, att i Frankrike behöfver icke behandlingen af en fråga afbrytas mellan två sessioner under samma legislaturperiod. Jag skall bedja att få återkomma till den frågan sedermera. De exempel man velat hemta från andra länders författningar passa emellertid icke in på våra förhållanden och den fråga, som nu föreligger, och detta af det skäl, att våra grundlagar i en särdeles vigtig punkt skilja sig från alla öfriga konstitutioner, så att det i det hela icke här kan blifva fråga om någon upplysande jemförelse. Vi hafva nemligen en egendomlighet: *samfälda* Utskott från båda Kamrarna och *samtidig* behandling i Kamrarna, under det att i andra länder *särskilda* Utskott utväljas från hvardera Kammaren, och ärendena undergå *successiv* behandling i Kamrarna. Vid sådant förhållande kommer frågan att der ställa sig på helt annat sätt. Huruvida det kan vara lämpligt att, sedan ett ärende passerat den ena Kammaren och blifvit officielt anmaldt hos den andra Kammaren, afbryta ärendets behandling, lärer väl vara tvifvel underkastadt. Det skulle väl vara att lägga en vidsträcktare makt i den Kammars hand, hvilken skall behandla frågan, om jag så må uttrycka mig, i efterhand. Sålunda väcktes år 1861 i England förslag om att lemna åt parlamentets båda hus rätt att, om det lämpligt syntes, afbryta behandlingen af en fråga och uppskjuta densamma till nästa session, för att då upptagas i det skede, hvori man lemnat den, men man fann af nyss nämnda skäl detta förslag betänkligt, och förslaget vann icke bifall.

I Frankrike har samma fråga nyligen varit föremål för mycken uppmärksamhet. Ett ord derom, emedan enligt min tanke just nu mycket är att från detta land hemta i afseende på parlamentarisk praxis. Såsom jag nämnde förfaller icke en fråga i Frankrike från en session till den andra under en och samma legislaturperiod, nemligen under normala förhållanden. Men nu inträffade den 16 Maj förlidet år, då förhållandet var att en hel mängd lagförslag voro antagna af deputeradekammaren och officielt öfverlemnade till senaten. När efter upplösningen deputeradekammaren och senaten kommo tillbaka mot slutet af samma år, uppstod fråga om huru man skulle förfara med dessa förslag, som voro antagna af deputeradekammaren och officielt anmälda hos senaten före den 16 Maj. Man har löst frågan icke på grund af bestämmelser i de konstitutionella lagarne, som tiga i detta fall, utan på grund af precedensfall. Man ansåg att på grund af upplösningen måste dessa frågor

hafva förfallit och förslag alltså ånyo väckas af motionärerne i *Om ändring af § 59 Riksdagsordningen.*
chambre des députés.

Jag ber att få erinra om att i våra grundlagar finnes stadgadt om upplösningsrätten; det är, såsom Kammaren lärer noga minnas, uti §§ 5 och 36 af Riksdagsordningen. Det är äfven väl bekant af historiens lärdomar, hvilka vi icke behöfva gå till Frankrike under upprörda tider för att inhemta, att denna upplösningsrätt kan användas i andra fall än de, som från förnuftigt konstitutionel synpunkt ansetts vara berättigade, det vill säga då man behöfver konstatera hvilkendera som har folkmeningen på sin sida, regeringen eller folkrepresentationen, således när den förstnämnda har råkat i konflikt med den senare och därför vänder sig till den makt, som har det högsta afgörandet dem emellan, nemligen valmanskorporationerna. Jag säger, att det är väl bekant, att upplösningsrätten blifvit i Frankrike och annorstädes använd för andra ändamål än detta, det enda berättigade. Vid sådana tillfällen ligger det en styrka mot den på sitt sätt orättmätiga upplösningen deri att den augripna Kammaren skulle kunna perpetuera behandlingen af just den fråga, hvilken möjligen har föranledt sjelfva upplösningen.

Jag skall nu inskränka mig till detta och anhåller om bifall till Konstitutions-Utskottets förslag.

Herr Thomasson: Om jag icke misstager mig, uttalade den siste talaren sin förundran öfver att hvarken Konstitutions-Utskottets ledamöter ej heller motionären yttrat sig i frågan. Jag skall därför bedja att få förklara, att anledningen, hvarföre jag icke yttrat mig, är att jag nu icke haft något i ämnet att andraga, som jag icke förut muntligen eller skriftligen anfört, och under sådana omständigheter har jag icke ansett tillständigt att med ett återupprepande af förut anförda skäl upptaga Kammarens dyrbara tid.

De enda viktiga anmärkningar, som blifvit gjorda emot den af mig i min motion föreslagna grundlagsändringen, äro de som anförts af Herrar Carl Ifvarsson och Rydén, men dessa hafva redan af föregående talare blifvit bemötta, så att dermed behöfver jag icke nu sysselsätta mig.

Icke heller ämnar jag inlåta mig i något svaromål på de inkast som mot förslaget gjorts af Herrar Stråle och Rundbäck. Dessa båda Herrar hafva ridit upp i striden på Thors berömda bockar, dessa ständigt slagtrade men alltid åter upplefvande. Hvar enda en af deras anmärkningar har flere gånger förut varit hörd och lika ofta blifvit vederlagd.

Medan jag nu har ordet ber jag att få erinra, att med min motion icke afses att spara in eller vinna någon tid, utan endast att riksdagsarbetet skulle blifva jemnare fördeladt på den för Riksdagen anslagna tiden samt att få de större och viktigare frågorna grundligare och omsorgsfullare behandlade. Jag har ansett mig böra särskildt framhålla detta, emedan alla föregående talare, som yttrat

Om ändring af § 59 Riksdagsordningen. sig i frågan, tyckas hafva förbisett det och argumenterat mot förslaget, såsom åsyftades dermed besparing i tid såsom något hufvudsakligt.

(Forts.)

Jag yrkar bifall till Konstitutions-Utskottets hemställan.

Herr Axel Bergström: Herr Talman! Det är egentligen tvenne yttre anledningar, som synas hafva förmått motionären att väcka och Konstitutions-Utskottet att tillstyrka bifall till förevarande förslag.

Den ena af dessa båda anledningar är, att Svenska Riksdagen i början af sin sammanvaro har så litet att göra, att det vore nyttigt, om man genom framläggande af ärenden, uppskjutna från en föregående riksdag, kunde gifva den något att redan i början sysselsätta sig med. Det torde väl vara fallet med alla nationalrepresentationer, hvilka, likasom den Svenska Riksdagen, på bestämda tider sammanträda, att de i början af sina sammanträden icke hafva några fullt utarbetade ärenden att handlägga. Jag tror dock icke hvad Sverige angår att man derföre behöfver sysslolöst låta tiden gå förbi, enär man ju i Kongl. Maj:ts propositioner och i de af enskilde riksdagsmän väckta motionerna har tillräckligt många ämnen att öfverväga och betänka.

Den andra anledningen är den, att, då Kamrarnes ledamöter af en eller annan orsak icke förmå att åt ett viktigt ärende lemna vederbörlig uppmärksamhet, borde dess slutliga pröfning lämpligen uppskjutas till näst sammanträdande riksdag. För min del får jag bekänna, att jag alldeles icke kan inse hvad det må vara för anledningar, som skulle kunna hindra Riksdagens ledamöter, om de äro pligttrogne, att lemna nödig uppmärksamhet åt förekommande ärenden. Det kan visserligen under nuvarande förhållanden inträffa, att man ibland nödgas stanna qvar en eller annan vecka längre än som för Riksdagens fortvaro i regeln är afsedt, men något ondt kan ju deraf icke gerna uppkomma, då man ju vet, att man dermed endast uppfyller sin pligt. De, som icke så betrakta saken, kunna ju begära permission och resa sin väg, om Riksdagen härtill lemnar sitt bifall. De qvarvarande torde nog dem förutan gifva ärendet sin vederbörliga behandling.

Den näst föregående talaren ansåg sig böra framställa åtskilliga anmärkingar i synnerhet mot den förste talarens anförande. Han åberopade bland annat, att, efter den definition herr Stråle gaf på nödig och nyttig grundlagsförändring, skulle den, som nu är i fråga, just vara en sådan. Talaren citerade mycket riktigt 38 § Riksdagsordningen, der det heter, att Konstitutions-Utskottet bör för Riksdagen framlägga de ändringar i rikets grundlag som Utskottet anser »högst nödiga eller nyttiga». Häruti, det måste erkännas, ligger ett berättigande för Utskottet att framlägga förslag till ändringar af grundlagarne, men deraf följer ingalunda att den nu föreslagna förändringen är högst nödig eller nyttig. Att den så bör

betraktas är endast Konstitutions-Utskottets åsigt, men det hindrar icke att Riksdagen derom kan hysa en annan mening, och för min del hoppas jag så i förevarande fall skall vara händelsen.

Herr Hedin sökte vidare försvara den knapphändiga och ofullständiga motivering Utskottet i sitt betänkande lemnat dermed att frågan vore väl bekant och hade förut vid många tillfällen blifvit behandlad; och jag vill visst icke förneka, att så är förhållandet. För min del tror jag dock, att Utskottets sak skulle hafva vunnit betydligt i styrka, om Utskottet samlat och antecknat alla de skäl som tala för bifall till den föreslagna grundlagsändringen, och vederlagt alla de grundliga anmärkningar, som blifvit anförda mot densamma.

Herr Hedin anförde vidare ett exempel på huru nyttigt det skulle hafva varit, om nu föreliggande förslag till ändring i grundlagarne redan erhållit kraft af lag. Exemplet afsåg Kongl. Maj:ts förra riksdagen aflåtna proposition om ordnandet af domänförvaltningen, men just detta exempel kommer mig att ännu mera motsätta mig förändringen, ty om hvad dermed åsyftas varit gällande redan vid förra riksdagen, vet jag sannerligen icke, huru vi skulle kunnat tillämpat detsamma. — Kongl. Maj:t hade nemligen då föreslagit ett sätt för ordnande af denna domänförvaltning och tillika påpekat nödvändigheten af att detta ordnande borde försiggå redan då, för att kunna träda i kraft innevarande år. Antagom att Riksdagen då haft rätt att besluta uppskof dermed och hemställt att Kongl. Maj:t ville medgifva ett sådant uppskof. Kongl. Maj:t skulle ändå icke hafva kunnat göra detta, ty dermed hade hela saken varit för den riksdagen affärdad, och sådant kunde ej af Kongl. Maj:t tillstådjäs, enär förhållandena för år 1878 nödvändigt skulle ordnas. Jag kan nemligen icke föreställa mig möjligheten deraf, att man med en sådan lag, som nu blifvit föreslagen, skulle kunnat uppskjuta saken och det oaktadt fatta ett partielt beslut rörande förhållandena under 1878. Åtminstone kan jag icke uti Konstitutions-Utskottets betänkande finna något, som gifver anledning till att ett viktigt ärende skulle kunna delvis afgöras och delvis uppskjutas. Jag ser således just uti det anförda exemplet ett mycket talande skäl att man icke bör inlåta sig på saken.

Här har talats om kontinuitet emellan Riksdagarne, och Utskottet har sagt några vackra ord om vigten af kontinuitet i alla mänskliga kultursträfvauden. Såvidt jag vet, har ingen förnekat kontinuitetens vigt, åtminstone icke Herr Stråle, som endast ansåg att till begreppet kontinuitet icke nödvändigt hörde Riksdagens befogenhet att uppskjuta ärenden. Lagstiftaren har ju äfven sökt åstadkomma kontinuitet då den påjudit, att Andra Kammarens ledamöter skola utses för en legislaturperiod af tre år och Första Kammarrens ledamöter hvardera för en tid af nio år. Denna kontinuitet bör emellertid sträcka sig äfven derhän, att en efterföljande Riksdag respekterar en föregåendes beslut och icke söker att tillintetgöra dem

*Om ändring
af § 59 Riksdagsordningen.*
(Forts.)

*Om ändring
af § 59 Riksdagsordningen.*

(Forts.)

genom sina egna beslut. I denna syftning handlar Riksdagen, då en föregående Riksdag beviljat ett visst anslag, men anvisar endast en del deraf att utgå, lemnande åt en kommande Riksdag att anvisa återstoden af anslaget. Naturligtvis är, efter min uppfattning, en senare Riksdag bunden af en föregående Riksdags beslut af dylikt innehåll, men jag tviflar på, att den talare, hvilken jag nu gennämmer, är af den åsigt, att en senare Riksdag är juridiskt bunden i detta hänseende. Åtminstone torde detta icke stämma öfverens med den åsigt, han visat sig ega i fråga om Riksdagens frihet att när den behagar indraga anslag, hvilka en gång blifvit beviljade och på ordinarie stat uppförda för upprätthållandet af viktiga statsinstitutioner.

Emellertid finner man ock, att vår grundlag i vissa fall omfattet grundsatzen att kontinuitet emellan Riksdagarne icke är att önska; och den lemnar äfven antydning om, att den betraktar hvarje Riksdag såsom ett för sig afslutadt helt. I Regeringsformens 87 § heter det nemligen: »Kan Konungen icke förr, än Riksdagen åtskiljes, fatta och meddela sitt beslut, vare Han oförhindrad att före nästföljande Riksdags öppnande förslaget ordagrant bifalla och allmän Kungörelse derom utfärda. Sker det ej, anses förslaget hafva förfallit, och Konungen underrättas då Riksdagen vid dess nästa sammankomst om de skäl, som hindrat förslagets antagande.» Hvad angår grundlagsförändringar, bjuder grundlagen att de skola redan vid samma riksdag, då sådana förändringar för andra gången blifvit antagna, af Konungen bifallas eller förkastas. Jag skall icke mycket inlåta mig på de motiv, som föranledt det stadgande, att en grundlagsförändring icke får slutligen afgöras vid den riksdag, då förslag derom väckts, utan att detta skall förklarats hvilande till en påföljande riksdag under nästkommande legislaturperiod. Gerna vill jag medgifva att ett af motiven är, att Riksdagens ledamöter må få bättre tid att sätta sig in i frågan. Men säkert är, att lagstiftaren haft ett annat motiv därför, nemligen det att, sedan en omsättning af representationen egt rum, frågan ytterligare måtte af nyvalde ledamöter prövas, på det att någon förändring i grundlagen icke måtte komma att onödigtvis vidtagas. Och detta motiv kan icke nedslås eller underkännas genom det påstående, att Första Kammaren består af samma ledamöter. Detta är nemligen icke förhållandet, ty under en tid af två à tre år kan en betydlig omsättning af denna Kammares ledamöter hafva skett, såsom erfarenheten också visat.

Det har åberopats att man i Norge har ett stadgande, som medgifver att ett lagförslag eller ärende kan uppskjutas till ett följande storting. Detta är sant. Men det är väl att märka, att denna rätt till uppskof är begränsad till ett sådant storting, som framgått ur samma val, som det, hvilket uppskjutit ärendet. Ett dylikt uppskof kan således icke ske utöfver en legislaturperiod, och

det är ett stort fel hos det föreliggande förslaget, att det icke innehåller en likadan begränsning. Detta fel har redan vid ett föregående tillfälle anmärkts, t. ex. af min ärade granne till höger, och jag vågar påstå att förslaget, om det blifver lag, skall gifva anledning till en mängd olägenheter och tvister. Enligt 59 § Riksdagsordningen är det neuligen möjligt att åstadkomma öfverläggning i ett ärende, då det andra gången föredrages, äfven om Kammaren sedermera beslutat att ännu en gång bordlägga detsamma; och jag kan icke fatta Utskottets mening, då det icke vill, att ett ärende skall kunna diskuteras vid dess andra föredragning, för den händelse att förslag dervid blifvit väckt om dess uppskjutande till en kommande riksdag. Dessutom tror jag, att Herr Hedin missförstått meningen med Herr Rydins yrkande, att en viss tid under Riksdagen skulle bestämmas, inom hvilken ett dylikt uppskofsörslag finge väckas. Om jag icke missuppfattade honom, föreslog han till denna tidpunkt den 15 April, och för min del anser jag en sådan bestämning vara lämpligare än att, på sätt Utskottet ifrågasatt, förslag om ett ärendes uppskjutande måste göras vid dess andra föredragning.

*Om ändring
af § 59 Riksdagsordningen.
(Forts.)*

För öfrigt kan det sägas vara en inom den europeiska statsrätten antagen grundsats, att den ena Riksdagen icke eger att till en annan uppskjuta ett ärende, och att hvarje vid en riksdag väckt fråga, som icke vid samma riksdag hinner behandlas, anses vara affärdad eller förfallen. Så stadgar Englands statsrätt och, om jag icke misstager mig, äfven Tysklands. Herr Hedin har nyss upplyst att samma grundsats icke blifvit antagen i Frankrike. Men jag tillåter mig erinra, att det förefinnes en väsentlig olikhet emellan svenska riksdagen och franska nationalförsamlingen. Den förra sammanträder på viss i lag bestämd dag och avslutas äfven i regel på den i grundlagen stadgade tid. Den franska nationalförsamlingen deremot kan anses såsom för legislaturperioden permanent; dess sammanträden äro icke så regelbundna som våra och den afbryter sina sammanträden, när den själf så för godt finner.

Då emellertid de yttre anledningar som gifvit upphof åt motionen, efter min uppfattning, icke äro af den vigt att de kunna anses innebära giltiga skäl för att nu bryta med en eljest vedertagen grundsats, tillåter jag mig anhålla om afslag å Utskottets hemställan.

Herr Sjöberg: Af den anteckning, som står att läsa näst efter Utskottets i fråga varande utlåtande, behagade Herrarne finna, att jag varit af sjukdom förhindrad att inom Utskottet deltaga i handläggningen af detta ärende. Jag har således icke der varit försatt i den nödvändigheten att behöfva uttala mig vare sig för eller mot den förevarande motionen, — ett förhållande, som för mig så till vida varit en vinst, som jag vid föregående tillfällen då denna fråga varit på tal yttrat mig för afslag å eller rättare hyst åtskilliga betänkligheter mot antagande af förslag som gått i enahanda riktning,

*Om ändring
af § 59 Riksdagsordningen.*
(Forts.)

som det Utskottet nu framlagt. Jag kan icke heller, af nyss angifna orsak, ega någon skyldighet att försvara de af Utskottet för dess hemställan anförda motiv, och det torde därför ursäktas mig, om jag i all korthet bemöter den, såsom mig synes, väl bittra kritik, som Herr Abraham Rundbäck underkastat dessa motiv, helt enkelt med det svar, att, om han skulle behaga att med mig genomgå en kurs i de utlåtanden, som under den tid, vi arbetat tillsammans vid Riksdagen, framlagts af såväl ständiga som tillfälliga Utskott, skulle jag kunna för honom påvisa kanske icke så få, hvilka läto vida mindre försvara sig, än det, som nu utgör föremål för öfverläggning, och möjligen skulle bland dessa äfven kunna påträffas ett och annat, som tillkommit under inseende af den värde talarens egna, nu så kritiska ögon.

Hvad nu angår sjelfva saken, så vill jag icke förneka, att de betänkligheter, jag förut hyst mot likartade förslag, ännu icke blifvit till alla delar undanröjda. Men det förefaller mig, som i en fråga af sådan vikt, som denna, man icke allt för mycket finge förlita sig på den egna ofelbarheten, utan äfven i viss mån böra taga hänsyn till andras öfvertygelse; och i sådant afseende torde det icke böra lemnas utan uppmärksamhet, att motionen inom Utskottet icke mött någon egentlig gensägelse. Som vi veta, har nu äfven Första Kammaren bifallit Utskottets hemställan, och det vill därför synas mig, som frågan, i det skick den nu föreligger, vore väl värd att ännu en gång blifva föremål för öfverläggning inom Riksdagen. Jag kan sålunda för min del alldeles icke gå i samma riktning som min värde vän, representanten för Upsala, som, efter att från början hafva understödt förslag af enahanda innehåll, som det föreliggande, nu förklarade sig hafva, för hvar gång detsamma återkommit, funnit det allt mindre tilltalande och på den räkningen kom till det resultat, att motionen för närvarande borde afslås. Jag skulle för min del snarare vilja gå i alldeles motsatt riktning och sålunda bereda denna Kammare möjligheten af att, i likhet med Första Kammaren, vid en kommande riksdag taga frågan i förnyadt öfvervägande. Härjemte ber jag att, med anledning af den i dag förda diskussionen, endast i förbigående få anmärka, att, om det skulle finnas någon särskild fråga, som vore egnad att rubba min öfvertygelse om riktigheten af de åsigtger jag förut i detta ämne uttalat, så skulle det just vara frågan om ordnandet af domämförvaltningen. Jag kan nemligen icke fördölja, att vid sistlidne riksdag det för mig kändes såsom ett ytterligt tvång att på den korta tid, som då stod oss till buds, nödgas bilda mig en egen öfvertygelse i denna fråga; och jag kan icke föreställa mig annat, än att, om det nu föreliggande förslaget då varit gällande lag, Riksdagen mycket väl kunnat uppskjuta den slutliga handläggningen af sagda ärende, naturligtvis med Kongl. Maj:ts begifvande, i hvilket fall det vid förra riksdagen varit tillräckligt att i frågan fatta endast ett preliminärbeslut.

Jag skall nu icke längre upptaga Kammarens tid och slutar

derföre med att tillkännagifva, det jag, i händelse af en votering, kommer att rösta för att förslaget nu förklarar hvilande till grundlagsenlig behandling vid nästa riksdag.

Om ändring af § 59 Riksdagsordningen.

(Forts.)

Öfverläggningen var slutad. Efter upptagande af de yrkanden, som derunder blifvit gjorda, gaf Herr Talmannen enligt dem propositioner å såväl bifall som afslag, samt förklarade sig anse röstöfvervigt förefinnas för den förra meningen. Votering blef begärd; och skedde i anledning deraf uppsättning, justering och anslag af en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad Konstitutions-Utskottet hemställt i utlåtandet N:o 5,

röstar Ja;

Den, det ej vill,

röstar Nej;

Vinner Nej, har Kammaren afslagit Utskottets hemställan.

Voteringen i vanlig ordning företagen, visade 32 ja mot 102 nej; hvadan Kammaren fattat beslut i öfverensstämmelse med nejpropositionen.

§ 10.

Herr Talmannen tillkännagaf, att till Kammaren ankommit ett Kongl. Maj:ts utslag, hvilket nu upplästes, lydande sålunda:

Kongl. Maj:ts utslag på de besvär, G. W. Pettersson i Båhlby, J. M. Linström i Folkesta, Oscar Carlsson i Froby, A. Halén i Tibble, J. Pettersson i Wedbo och C. A. Carlsson i Torp i underdånighet anført deröfver, att, sedan inom Westmanlands södra domsagas valkrets den 7 Januari 1878 förrättats och den 11 i samma månad afslutats omedelbart val af riksdagsman i Riksdagens Andra Kammare i ledighet efter förre ledamoten af Andra Kammaren E. J. Malmin, dervid, enligt de inkomna valprotokollen, landtbrukaren Otto Karlsson på Råby i Dingtuna socken erhållit de flesta rösterna, eller åttationio, och följaktligen förklarats vald till riksdagsman för nämnda valkrets; men besvär öfver valförrättningen blifvit af C. E. Carlsson i Ericsberg, organisten och skolläraren A. Söderberg, Johan Carlsson i Berga och A. G. Andersson i Amsta hos Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Westmanlands län anförda på grund deraf att dels valet icke skulle blifvit lagligen kungjordt, dels vid valet inom Svedvi församling icke någon röstlängd blifvit följd.

så har Kongl. Maj:ts Befallningshafvande genom utslag den 2 Februari 1878 sig utlåtit, att, enär vederbörande valförrättares kungörelse om i fråga varande riksdagsmannaval för länets södra domsaga enligt vederbörande pastors intyg icke blifvit i Svedvi sockens kyrka uppläst, samt ehuru tjugusju af socknens röstberättigade medlemmar sådant oaktadt å utsatt dag inför kommunalstämmans ordförande afgifvit sina röster, de öfrige röstberättigade, såsom icke till valförrättningen lagligen kallade, sålunda måste anses icke hafva blifvit om valet behörigen underrättade och följaktligen hafva saknat anledning att i valet deltaga; alltså och då, vid det förhållande att antalet af de vid val till riksdagsman i Andra Kammaren inom Svedvi socken röstberättigade enligt ordförandens i kommunalnämnden intyg utgjorde etthundrasju, den omständighet att åttatio röstberättigade uti valet icke deltagit kunde hafva inverkat på utgången af valet, pröfvade Kongl. Maj:ts Befallningshafvande, som ansåge det af G. W. Pettersson, J. M. Linström och Oscar Carlsson, hvilka hos Kongl. Maj:ts Befallningshafvande afgifvit förklaring i ärendet, framställda påstående att valet måtte fastställas på den grund att de hos Kongl. Maj:ts Befallningshafvande klagande valmännen sjelfve deltagit i valförrättningen, vid ofvanberörda förhållande så mycket mindre förtjena afseende, som Anders Westling, Anders Persson, J. E. Larsson, Pehr Hedberg och J. F. Larsson, af hvilka förklaring jemväl afgifvits, förmenat sig och flere andra röstberättigade icke kunnat öfvervara valet, af orsak att domhafvandens kungörelse om detsamma icke blifvit i Svedvi kyrka kungjord, och yrkat valets upphäfvande, lagligt i stöd af 18 § Riksdagsordningen att, med undanrödjande af riksdagsmannavalet för valkretsen i dess helhet, visa ärendet åter till domhafvanden i länets södra domsaga, som hade att ånyo låta tid och ort för rösternas afgifvande inom valkretsens samtliga socknar samt för hela valförrättningens afslutande behörigen kungöra och vidare med ärendet lagligen förfara;

deri klagandena i underdånighet yrkat ändring, hvaröfver underdånig förklaring från valkretsens öfrige röstberättigade invånare blifvit infordrad, men icke från någon af dem inkommit; Med Kongl. Maj:ts Högsta Domstol beslutet; Gifvet Stockholms Slott den 18 Mars 1878.

Kongl. Maj:t har i nåder låtit sig föredragas ofvanberörda underdåniga besvär och finner skäl ej vara anfördt, som kan föranleda ändring i Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes utslag. Det vederbörande till underdånig efterrättelse länder.

Under Kongl. Maj:ts sekret.

A. V. Åbergsson.

§ 11.

Till bordläggning anmälles följande inkomna ärenden, nemligen:

Stats-Utskottets memorial och utlåtande:

N:o 32, om anvisande af de i Regeringsformens 63 § föreskrifna kreditivsummor;

N:o 33, i fråga om beviljande af anslag till fortsättande af Statens jernvägsbyggnader;

N:o 34, med förslag till voteringspropositioner i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut uti åtskilliga frågor rörande anslagen under riksstatens Fjerde hufvudtitel;

N:o 35, med förslag till voteringspropositioner i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut i åtskilliga frågor rörande riksstatens Sjette hufvudtitel; och

N:o 36, i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut i frågor rörande riksstatens Sjunde hufvudtitel; samt

Lag-Utskottets utlåtande N:o 23, i anledning af väckt motion om förändrad lydelse af 19 kap. 21 § Strafflagen.

Kammaren beslöt, på förslag af Herr vice Talmannen *Wijk*, att här ofvan omförmälda ärenden skulle uppföras främst å den föredragningslista, som för nästa sammanträde komme att upprättas.

§ 12.

Justerades protokollsutdrag.

§ 13.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades Herr *Axel Bergström* under den 22 och 23 innevarande månad; hvarjemte Kamraren, på derom anmäld begäran, medgaf att den ledighet under 14 dagar, som förut blifvit Herr *Lars Månsson* beviljad, och hvilken skolat taga sin början den 24 i denna månad, i stället finge räknas från och med den 3 instundande April.

Kammarens ledamöter åtskildes kl 4 e. m.

In fidem:

Gustaf Westdahl.